

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

14 pp

22
9-23 1860

2010

Printed in Turkey

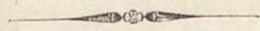
22
9-23

44

20

ԴԱՍԱԳԻՐԻ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՊՐՈՑԱՅ

ՀԱՏՈՐ Գ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ.

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

ԱՄԲՐՈՍԻՈՍ Վ. ԳԱԼՅԱՅԵԱՆ.

Ի ԹԻՒՐԿԻԱ

Ի Տպար. Խաչիպեան Ուսումնար. Հայոց.

1860.

30817-42

2001

Հրամայեցաք տպագրել, .և. յետ տպագրու-
թեանն առաջի առնել ուր հարկն է զսահմա-
նեալ թիւ օրինակացն:

Թեոդոսիա, 27 Մայիսի 1860:

ԳԱՅԸ. Վ. ԱՅԳ.Ա.ԶԵԱՆ.

2727
39

13377-5

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ.

ՔԼՈՒԽ Ա.

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՍՏԵՂԾՄԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԶՐՀԵՂԵՂ.

1963 — 3308 Քրիստոսէ առաջ.

ԳԱՍ Ա.

Ստեղծուա՛ն աշխարհի և առարածոց.

Հ. Սուրբ զրոց պատմութիւնն ինչ է:

Պ. Աստուծոյ տուած ու պատուիրած ճշմարիտ կրօնքին պատմութիւնն է, որ կսովրեցընէ մեզ Աստուծոյ մեծութիւնն ու մեզի համար ըրած սքանչելի գործերը. Եւ այն

գիրքը՝ յորում այս հրաշալիքը պատմուած են՝ կրսուի Աստուածաշունչ, այսինքն Աստուծոյ շնչովը ազդեցութեամբը գրուած, որով եւ Սուրբ Գիրք. եւ աշխարհիս մեջ անկեց հին գիրք չկայ: Նոյն գրքով կտվրեցրնէ մեզի Աստուած բացայայտ կերպով թէ ինքն ո՞վ է, մեք ուսկից եղած ենք եւ ինչ պիտի լինիմք:

Հ. Հին եւ Նոր Կտակարան ինչ ըսել է:

Պ. Հին Կտակարան ըսելով պետք է հասկընալ այն ուխտն որ Աստուած Իսրայելացոց՝ այսինքն Հրէից ազգին հետ ըրաւ, օրենք տալով նոցա Մովսէս մարգարէին ձեռքովը: Իսկ Նոր Կտակարան է այն ուխտը զոր Քրիստոս Տէրն մեր բոլոր մարդկային ազգին հետ ըրաւ՝ տալով նոցա Աւետարանական օրենքը:

Հ. Աստուած քանի օրուան մեջ ստեղծեց աշխարհս:

Պ. Վեց օրուան մեջ:

Հ. Ի՞նչ կերպով ստեղծեց:

Պ. Նախ ոչնչէն գոյացոցն նիւթը, եւ անկեց կազմեց տիեզերաց այլեւայլ մասոհներ:

Ա. Առաջին օրն ասաց. « Եղիցի լոյս » եւ մեկէն լոյս ծագեցաւ:

Բ. Երկրորդ օրը երկինքն ստեղծեց:

Գ. Երրորդ օրը մեկտեղ ժողովեց երկրիս վրայ տարածուած ջրերը, եւ այն ջրերուն անունը դրաւ ծով. յետոյ հրամայեց որ երկիրս ամեն տեսակ բոյս ու ծառ բուսցընէ :

Դ. Չորրորդ օրը ստեղծեց արեւն ու լուսինը եւ բոլոր աստղերը :

Ե. Հինգերորդ օրը օղին մեջ բուռող բուռուններն ու ծովու մեջ լողացող ձկները :

Զ. Վեցերորդ օրը երկրիս վրայ զբառնուած բոլոր կենդանիները ստեղծեց :

Զ. Ե՞րբ ստեղծեց առաջին մարդը :

Պ. Վեցերորդ օրը ստեղծեց նաեւ աշխարհիս առաջին մարդը, որ մեր նախահայրն է, իպատկեր իւր եւ ինմանութիւն . վասնզի րեպէտ եւ մարմինը հողէ շինեց, բայց սուսանմա բանական հոգի, որպէսզի կարող լինի իւր արարիչը ճանաչել ու սիրել . եւ անունը դրաւ Ադամ :

Զ. Առաջին կինն ինչպէս ստեղծեց :

Պ. Ուզելով Աստուած ընկեր եւ օգնական մը տալ առաջին մարդոյն, խոր քուն մը ձգեց վրան, կողերէն մեկն առաւ, անով շինեց գեւա մեր նախամայրը :

Հ. Եօթներորդ օրն ինչ ըրաւ Աստուած :

Պ. Ստեղծագործութիւն ընելէն դադրեցաւ, եւ հրամայեց որ եօթներորդ օրն իրեն նուիրուի, եւ այն օրը *շաբաթ*՝ այսինքն *հանգիստ* անուանեց: Յետոյ եկեղեցին իշխատակ յարութեան Քրիստոսի փոխեց զայն յաջորդ օրուան եւ կոչեց *կիւրակ*, որ տերունական՝ այսինքն Տեառն Աստուծոյ նուիրուած օր ասել է:

ԳԱՍ Բ.

Դրախտ.—Մեղր Լախահարց.—Աքելի մահը.

Հ. Աստուած Ադամն ու Եւան ուր դրաւ:

Պ. Եղեմայ դրախտին մեջ, որ զուարճալի պարտեզ մի էր՝ ամեն տեսակ գեղեցիկ ծառերով, քաղցրահամ պտուղներով, անուշահոտ ծաղիկներով ու ջրերով լի, ուր կրնային ամենայն երջանկութեամբ անմահ ապրիլ՝ թէ որ Աստուծոյ հնազանդ մնային:

Հ. Աստուած իրենց ինչ բան պատուիրեց:

Պ. Անոնց հնազանդութիւնը փորձելու համար ասաց որ դրախտին ամեն ծառերուն պրտ-

դէն կարենան ուտել, բայց ծառ գիտուրեան
բարշոյ եւ չարի ասացուած ծառոյն պտղէն
չուտեն :

Հ. Աղամ եւ Եւա այն հրամանը պահեցին :

Պ. Ոչ. վասնզի սատանան մեր նախածնո-
ղաց երջանկութեանը վրայ նախանձելով՝ ու-
զեց զանոնք բշուառացընել. օձի կերպարանք
մտաւ, զնաց Եւային քով, այնպէս հասկը-
ցուց անոր որ երէ արգելեայ պտղէն ուտեն,
Աստուծոյ նման կլինին, եւ չարն ու բարին
կիմանան : Խարուեցաւ Եւա, պտուղը փրցուց
կերաւ, Աղամայ եւս տուաւ :

Հ. Այն անհնազանդութենէն ինչ եղաւ :

Պ. Աղամ ու Եւա իրենց երջանկութիւնը, ան-
մեղութիւնը եւ անմահութիւնը կորսնցուցին.
Աստուած օձն անիծեց, զկինը դատապար-
տեց որ ցառով ծնանի զաւակները եւ ամուս-
նոյն հնազանդի. ամուսինն ալ դատապար-
տեց որ աշխատութեամբ՝ ճակտին քրտին-
քովը ճարէ իւր հացը մինչեւ որ մեռնի ու
մարմինը հող դառնայ՝ ուսկից ստեղծուեր էր :
Յետոյ դրախտէն դուրս հանեց զիրենք, եւ
որպէսզի մեկ մըն ալ ներս չմտնեն՝ դուռը
հրեշտակներ դրաւ որ բոցեղէն թրով պահ-
պանութիւն ընեն :

Հ. Ի՞նչ յոյս տուաւ Աստուած մեր նախածնողաց :

Պ. Խոստացաւ նոցա որ իրենց սերունդէն Փրկիչ մը ծնանի՝ օձին գլուխը ջախջախելու, այսինքն սատանայի իշխանութիւնը պիտի խորտակէ ու զմարդիկ մեղաց զերութենէն պիտի ազատէ :

Հ. Աղամայ առջինեկ որդիքն ո՞յք եղան :

Պ. Աղամայ առջինեկ որդիքն եղան Կայէն եւ Աբել . Կայէն երկրագործ էր, եւ Աբել հովիւ, որ իւր առաքինութեամբը եղբորմէն աւելի հաճոյ, եւ իւր մատուցած զոհը՝ եղբօրը զոհերէն աւելի ընդունելի եղաւ Աստուծոյ :

Հ. Կայէն ինչպէս վարուեցաւ Աբելի հետ :

Պ. Վրան նախանձելով՝ միտքը դրաւ որ սպաննէ զնա . լուստի օր մը առաւ դաշտ տարաւ, եւ յանկարծ վրան վազեց ու զարկաւ սպաննեց :

Հ. Կայէն ինչպէս պատժուեցաւ Աստուծմէ :

Պ. Անիծուեցաւ յԱստուծոյ, դատապարտեցաւ որ բոլոր կենացը մեջ թափառական պրտրտի . եւ իրեն պէս չար գառակաց հայր եղաւ :

ԴԱՍ Գ.

*Նևոյն, Մարութադա, եւ վարձատրութիւն
նոցա .*

Հ. Աղամայ երրորդ որդին ո՞վ եղաւ :

Պ. Աբելի մահուանէն ետքը ծնաւ Սեբ, որ
Աբելի եղբորը պէս առաքինի եւ սիրելի եղաւ
Աստուծոյ :

Հ. Կայենի եւ Սեբայ որդիքն ինչ կկոչուին :

Պ. Կայենի որդիքը կոչեցան *Որդիք մարդ-
կան*, Սեբայ որդիքը՝ *Որդիք Աստուծոյ* :

Հ. Աշխարհիս առաջին քաղաքն ո՞վ շինեց :

Պ. Կայեն ըրած եղբայրասպանութեան սոս-
կալի մեղքին համար խղճէն տանջուած՝ հե-
ռաւոր տեղեր փախեր էր. բայց անով ալ
խղճմտանքին ձեռքէն չազատելով՝ քաղաք
մը շինեց որ մեջը մտնէ պատսպարուի, եւ
անուանը դրաւ իւր անդրանիկ որդւոյն անու-
նովը՝ *Նևոյք* :

Հ. Կայենի բոռները ինչ՞եր հնարեցին :

Պ. Յորադ՝ երաժշտութիւնը հնարեց, Թո-
բէլ՝ դարբնութիւնը, եւ Թորելայ քոյրը Նոյն-
մա՝ կտաւ գործելը :

Հ. Սերայ որդւոցը մեջ ոյք եղան անուանի:

Պ. Սերայ սերնդոցը մեջ անուանի եղան
Ենովս' որ իւր բարեպաշտութեամբը սիրելի
եղան Աստուծոյ, եւ Մարութեանս աշխատեալ
ապրելովը հոգակաւոր:

Հ. Աստուած ինչպէս վարձատրեց Ենովսայ
բարեպաշտութիւնը:

Պ. Հրաշքով ողջ ողջ երկինք տարան զին-
քը, եւ անանդութիւն է որ աշխարհիս վերջը
նորեն աշխարհ պիտի դարձունէ:

Հ. Մարութեանս քանի տարի ապրեցան:

Պ. Մարութեանս 969 տարի ապրեցան, Ա-
դամէն ալ անելի. վասնզի նա 930 տարի
միայն ապրեցան:

ԳԱՍ Գ.

Ապակասնուրբիւն մարդկան. — Նոյ Լուրհնեղեղ

Հ. Հսկայ կոչուած մարդիկը ոյք էին:

Պ. Սերայ որդւոցը արգելած էր Աստուած
որ Կայենի որդւոց հետ խնամութիւն չընեն.
բայց նոքա հետզհետէ իրենց նախահօրը
աստուածապաշտութենէն պակսելով՝ Կայենի

որդուոցը հետ խնամութիւն ըրին, այն խնամութենէն հսկայ մարդիկ ծնան, որք իրենց ապականեալ բարքովն ու բարձր հասակովն անուանի եղան. նոցա անկարգութեանցը հետեւեցան նաեւ. Սերայ որդիքը, եւ սակաւ ժամանակի մեջ այնպէս աշխարհս ապականեցաւ, որ Նոյ միայն արդար գտնուեցաւ:

Հ. Չայն տեսնելով ինչ ըրաւ. Աստուած:

Պ. Չմարդիկ ստեղծելուն վրայ գոջաց, որոշեց որ զամենքը համաշխարհական ջրհեղեղով սատակէ, եւ զՆոյ միայն ողջ պահէ՝ որ ուղիղ ճանապարհէն չէր ելած:

Հ. Նոյ ինչ կերպով ազատ մնաց ջրհեղեղէն:

Պ. Աստուած հրամայեց Նոյի որ մեծ տապան մը՝ այսինքն նաւ մը շինէ, որ հարիւր տարուան մեջ լմընցաւ. այն երկար միջոցին՝ գիշեր ցորեկ կյորդորէր Նոյ զմարդիկ որ ապաշխարեն, բողոքիւն խնդրեն յԱստուծոյ, բայց նոքա մտիկ չըրին:

Հ. Ջրհեղեղն ինչպէս եղաւ:

Պ. Հարիւրերորդ տարին Նոյ տապանը մըտաւ. Աստուծոյ հրամանաւր մտան հետը նաեւ իւր ընտանիքը, որ ուր հոգի էին, եւ ամեն տեսակ կենդանիներէն երկերկու հատ: Այն ժամանակ Աստուած սոսկալի անձրեւ մը իջեցուց՝ քառասուն օր ու քառասուն գիշեր

ծովը չորս կողմէն բարձրացաւ, ջուրն ամէն տեղ կոխեց, եւ մինչեւ ամենաբարձր լեռներէն եւս տասնըինգ կանգուն վեր ելաւ, եւ բոլոր մարդ եւ անասուն խեղդուեցան (3308):

Հ. Տապանն ինչ եղաւ:

Պ. Տապանը այն համատարած ջրոյն վրայ լողալով գնաց Հայաստանի Մասիս կամ Արարատ լեռան վրայ կեցաւ. եւ երբոր ջրերը քաշուեցան՝ ելաւ Նոյ տապանէն, ուր տարի մի ամբողջ փակուած կեցեր էր:

Հ. Նոյայ տապանն ինչ բանի օրինակ էր:

Պ. Քրիստոսի սուրբ Եկեղեցւոյն, վասնզի արտաքոյ նորա փրկութիւնն չկայ:

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԶՐՀԵՂԵՂԷՆ ՄԻՆՉԵԻ ԱՌՐԱՀԱՄՈՒ ԿՈՉՈՒՄԸ.

3308 — 2296 Քրիստոսէ առաջ.

ԳԱՍ Ե.

*Որդիք Նոյի, եւ Աշտարակայինութիւն
Բարեկունի.*

Հ. Նոյ տապանեն ելլելուն պէս ինչ ըրաւ:

Պ. Շնորհակալութիւն եւ գոհ մատոյց Աստուծոյ: Ընդունեցաւ Աստուած նորա գոհը, օրհնեց զնա եւ որդիքը, եւ խոստացաւ որ մեյմբն ալ գմարդիկ ջրհեղեղով չջնջի:

Հ. Աստուած խոստմանը ինչ նշան տուաւ:

Պ. Ծիրանի գօտին, որ անձրեւի օրեր երկինքն երեւելով՝ մարդկանց միտքը ձգէ Աստուծոյ խոստումը:

Հ. Նոյ այնուհետեւ ինչ բանի հետ եղաւ :

Պ. Ջրհեղեղէն ետքը Նոյ երկրագործութեան հետ եղաւ, այգի տնկեց, եւ խաղողէն գինի շինեց :

Հ. Նոյի վրայ ինչ ազդեց գինին :

Պ. Նոյ չգիտնալով գինուոյն զօրութիւնը՝ շատկեկ խմեց, եւ գնաց իւր տանը մեջ քնացաւ՝ առանց վրան պարկեշտօրէն ծածկելու :

Հ. Նոյայ որդիքը հայրերնին այնպէս որ տեսան՝ ինչ ըրին :

Պ. Քամ վրան ծիծաղեցաւ. բայց Սեմ եւ Յարեթ մեծարանօք գնացին վերարկուով մը հայրերնին ծածկեցին :

Հ. Նոյ քնէն որ արթնցաւ՝ ինչ ըրաւ :

Պ. Քամայ վարձունքը լսելով՝ անիծեց նորա որդիքը. իսկ Սեմայ եւ Յարեթի ըրածին ուրախանալով՝ օրհնեց զիրենք եւ նոցա որդիքը :

Հ. Նոյայ որդիքը միշտ մեկտեղ բնակեցան :

Պ. Ջրհեղեղէն ետքը Նոյայ որդիքը իմիասին կրնակէին Այրարատայ քովերն ու Տիգրիս եւ Եփրատ գետերուն մեջտեղուանքը. բայց քիչ ժամնաակէն այնչափ շատցան, որ հարկաբեցան իրարմէ բաժնուելու :

Հ. Ո՞ր գնացին:

Պ. Քամ Ափրիկէ գնաց բնակեցաւ, եւ Եգիպտոսը, Արարիան եւ Պաղեստինը շէնցուց:

Յարեթայ ցեղը՝ Փոքր Ասիան եւ Եւրոպիոյ շատ տեղուանքը: Յարեթայ ցեղէն եմք եւ Հայքս:

Իսկ Սեմ՝ Միջագետք եւ Ասորեստան բնակեցաւ: Սեմայ ցեղէն են Եբրայեցիք՝ որ Հրեայք կամ Իսրայելացիք ալ կըսուին:

Հ. Ասոնք ցրուելէն յառաջ ինչ ըրին:

Պ. Իրենց համախումբ միութեանը յիշատակ մի ձգելու եւ ուրիշ անգամ ջրհեղեղէ ազատելու մտքով՝ ուզեցին Սենաարայ ընդարձակ դաշտին մէջ աշտարակ մի կանգնել, որ մինչեւ երկինք բարձրանայ. բայց Աստուած նոցա յանդգնութիւնը պատժելով՝ լեզունին խառնակեց, այնպէս որ իրարու խօսքը չէին հասկընար. ուստի շէնքն յառաջ տանելէն յոյսերնին կտրեցին ու աշխարհիս այլեւայլ կողմերը ցրուեցան. եւ այն Աշտարակը կոչեցաւ *Բաբելոն*, որ խառնակութիւն ասել է:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԱՐՐԱՆՍՏՐԱՆԻ ԿՈՉՄԱՆԷՆ ՄՈՎՍԵՍԻ ՄԱՂՐ

2295 — 1605

ԴԱՍ Զ.

Կոստայաշտուրիւն. — Արրահամ, եւ Դալտ.

Մեղրիսեղեկ քահանայ. — Ծնունդ
Իսկայելի.

Զ. Ջրնեղեղէն յետոյ մարդկանց վրայ ինչ
երեսելի փոփոխութիւններ տեսնուեցան :

Պ. Նախ մարդկանց կեանքը կարճըցաւ, եւ
փոխանակ մինչեւ 900 տարիէն ալ աւելի ապ-
րելու՝ սկսան քիչ ապրիլ. ինչպէս որ Արրա-
համ նահապետը 175 տարեկան մեռաւ, եւ
որդին Իսահակ՝ 180 տարեկան :

Երկրորդ, հրաման տուաւ Աստուած որ կարող լինին նաեւ կենդանեաց միս ուտել, որ մինչեւ այն ժամանակ միայն պտուղ ու խոտեղէն ուտելով կապրէին :

Հ. Կռապաշտութիւնն ինչպէս սկսաւ :

Պ. Մարդիկ իրենց ստեղծողը մոռնալով՝ նմա ընծայելի պաշտօնը արարածոց տուին, սկսան պաշտել արեւը, լուսինն ու աստղերը. յետոյ նաեւ անասուններ, ծառեր եւ իրենց նման մարդոց արձաններ, որ կուռք կոչուեցան, եւ նոցա տրուած պաշտօնը՝ կռապաշտութիւն, դիցապաշտութիւն :

Հ. Աստուած մարդկանց ապերախտութիւնը տեսնելով ինչ քրաւ :

Պ. Ուզեց իրեն սեպհական ժողովուրդ մի բնորել, որ ճշմարիտ աստուածապաշտութիւնը երկրիս վրայ մշտնջենաւորէ, ու իրմէ ծնանի Աղամայ խոստացուած Փրկիչը :

Հ. Այն ժողովրդեան նախահայրն ո՞վ եղաւ :

Պ. Սեմայ ցեղէն Աբրահամ անունով աստուածապաշտ անձը, որ Քաղդէացոց Ուրկամ Խառան քաղաքը կրնակեր :

Հ. Աստուած ինչ հրամայեց Աբրահամու :

Պ. Հրամայեց որ հետն անուրջ Սարա կինը

Ե. Ղովտ եղբորորդին, ու երբայ Գանանացւոց երկիրը բնակի, զոր Աստուած խոստացաւ նորա որդւոցը տալ :

Հ. Արբանամ Ե. Ղովտ միշտ մեկտեղ մնացին :

Պ. Ոչ. որովհետեւ երկուքն ալ շատ խաշինք ունեին, իրենց հովուացը մեջ շատ կրօնի կլինէր. Արբանամ հասկըցուց Ղովտայ քե հարկ է որ իրարմէ բաժնուին : Ղովտ գընաց Յորդանան գետին քով Սողոմ քաղաքը բնակեցաւ. Արբանամ ալ Գանանացւոց երկիրը Մամբրէի ձորուն մեջ :

Հ. Ղովտայ ինչ փորձանք պատահեցաւ :

Պ. Ելիմացւոց քաղաւորը Սողոմն առաւ, ու Ղովտը գերի տարաւ :

Հ. Ղովտ ինչպէս ազատեցաւ գերութենէն :

Պ. Արբանամ իւր ծառաներովը գնաց Ելիմացւոց քաղաւորին յաղթեց, ու զՂովտ բոլոր ստացուածքովն ազատեց :

Հ. Այն յաղթութեան փոխարէն՝ Արբանամ ինչ կերպով յայտնեց իւր երախտագիտութիւնը առ Աստուած :

Պ. Սաղեմ քաղաքին (որ յետոյ Երուսաղեմ կոչուեցաւ) քաղաւորը Մելքիսեղեկ, որ միանգամայն քահանայ էր, Արբանամու առջեւն

ելաւ, օրհնեց զինքը՝ և ալ թշնամիներէն
առած աւարէն՝ տասանորդ տուաւ նմա :

Հ. Աստուած Արրահամու թնչ խոստացաւ :

Պ. Խոստացաւ որ բազմաթիւ սերունդ պի-
տի ունենայ, յորմէ պիտի ծնանի *Մեսիայն*,
այսինքն Փրկիչն աշխարհի Գրիստոս :

Հ. Արրահամու անդբանիկ որդին ով եղաւ :

Պ. Արրահամ Սարա կնոջմէն զաւակ չեր
ունեցած. նորա յորդորանօքք իւր Ազար ա-
ղախինը կին առաւ, եւ *Իսմայէլ* անունով
որդի մը ունեցաւ :

ԳԱՍ Է.

*Սողոմ Գամորայ կործանոււմը. — Իսահակայ
ծնունդը. — Իսմայէլ և իսմայէլացիք.*

Հ. Աստուած թնչ կերպով իմացուց Արրա-
համու Սարայէն զաւակ ունենալը :

Պ. Օր մը երեք հրեշտակ եկան Արրահա-
մու, որ առանց զանոնք ճանչնալու՝ սիրով
ընդունեցաւ, եւ իւր վրանն առաւ հանգչե-
ցուց : Այն հրեշտակներն աւետիս տուին ի-
րեն որ Սարան՝ քեպտեւ. իննսունուինը տա-
րեկան էր՝ քիչ ժամանակէն որդի մը պիտի
ունենայ :

Հ. Ուրիշ ինչ յայտնեց Աստուած Արրահամու:

Պ. Յայտնեց որ Սողոմ քաղաքը պիտի կործանե. վասնզի Սողոմայեցիք իրենց անկարգ վարքովը սաստիկ բարկացուցեր էին զնա:

Հ. Սողոմ Գոմոր ինչպէս կործանեցան, եւ Ղովտ ինչպէս ազատեցաւ:

Պ. Երկու հրեշտակ Սողոմ գնացին. Ղովտ նոցա ընդ առաջ գնաց, եւ իւր տունը հրահիւրեց: Գէս գիշերուն Սողոմայեցիք ժողովեցան Ղովտայ դուռը, կուգէին որ այն հիւրերն իրենց ձեռքը տայ որ չարչարեն: Բայց հրեշտակները նոցա աչքը կուրացուցին, եւ Ղովտայ ալ իմացուցին որ քաղաքը կործանելու եկեր են: Առին զնա, կինն ու երկու դաստերքը, եւ քաղաքէն դուրս հանեցին՝ ապրապրելով որ ետեսնին չղառնան չնային: Ղովտայ կինն այն պատուէրը մոռնալով՝ ետեւը դարձաւ, իսկոյն աղի արձան կտրեցաւ. Սողոմ ու Գոմոր քաղաքաց վրայ ալ անձրեւի պէս հուր եւ ծծումբ իջաւ, այրեց մոխիր դարձուց զանոնք՝ բոլոր մեջի մեղապարտ բնակչօքն ու քովի երեք ուրիշ քաղաքներովը:

Հ. Իսահակայ ծնունդն ինչպէս եղաւ:

Պ. Երբոր Աստուծոյ խոստմանը կատարուե-

Լուսն ժամանակը հասաւ, Սարա մանչ զաւակ մի ունեցաւ, եւ անունը դրաւ Իսահակ (2266):

Հ. Ազար թնչպէս կվարուէր Սարային հետ:

Պ. Իսմայէլը ծնանելէն ետքը՝ արհամարհանօք կվարուէր Սարային հետ. Սարան Աբրահամին զանգատեցաւ, եւ նա Աստուծոյ հրամանաւը տնէն դուրս ըրաւ Ազարն ու Իսմայէլը:

Հ. Աստուած թնչ խնամք ցուցուց Ազարայ եւ Իսմայէլի վրայ:

Պ. Երբոր Անապատին մեջ յուսահատեալ պտըտելով՝ ծարաւէն պիտի մեռնէին, երկրնքէն հրեշտակ մի Ազարին սիրտ տուաւ եւ աչքը բացաւ, որ մօտ տեղ եղած աղբիւրը տեսնէ. անկէց ջուր առաւ խմցուց տղուն:

Հ. Իսմայէլ թնչպէս մեծցաւ:

Պ. Անապատին մեջ բնակեցաւ, եւ տասուերկու որդիք ունեցաւ. սոքա ցեղապետ եղան տասուերկու արարացի ցեղերու ու Իսմայէլացիք կոչեցան, եւ նոցա սերունդքն են Արարիոյ այժմեան բնակիչները:

ԳԱՍ Ը.

Արրահամու հաւատքն ու հնազանդութիւնը. — Եսաւ եւ Յակոբ.

Հ. Աստուած Արրահամու հաւատքը ինչպէս փորձեց:

Պ. Օր մի հրամայեց իրեն որ իւր սիրելի որդին Իսահակը լեռը տանի իրեն զոհ ընէ: Աստուածասէր նահապետը հնազանդեցաւ, եւ իսկոյն զաւակն առաւ, զնաց այն լեռը, փայտերը դիզեց, որդին կապեց, եւ երբ քուրը վերուց որ մորթէ, Աստուծոյ հրեշտակը ձեռքը բռնեց կեցուց, եւ հրամայեց որ Իսահակայ տեղը՝ քովի ծառէն կախուած ոջխարն առնու. ողջակէզ ընէ Աստուծոյ:

Հ. Արրահամու հաւատոցն ու հնազանդութեանը ինչ փոխարէն ըրաւ Աստուած:

Պ. Խոստացաւ որ բազմաբիւ ազգի մը նախահայր ընէ զինքը:

Հ. Արրահամ ինչ կերպով կարգեց Իսահակը:

Պ. Սարային վախճանելէն ետեւ, տեսնելով որ ինքն եւս օրէ օր կծերանայ, ուզեց Իսահակը:

հակ որդին կարգել՝ իւր ազգատոհմէն կին առնելով, որովհետեւ Քանանացիք աստուածապաշտ չէին: Հաւատարիմ Եղիազար ծառային պատուիրեց որ երբայ Միջագետք իւր Նաքովը եղբօրը տունը, եւ նորա ընտանիքն հարս մը բերէ Իսահակայ:

Հ. Եղիազար ինչպէս կատարեց պաշտօնը:

Պ. Գնաց Նաքովին Ռերեկա անունով բոռը հարս բերաւ Իսահակայ, եւ Աստուած օրհնեց զանոնք:

Հ. Իսահակ քանի որդի ունեցաւ:

Պ. Երկու, որք էին Եսաւ եւ Յակոբ (2206):

Հ. Իսահակայ որդիքը ինչ բանի հետ եղան:

Պ. Եսաւ որսորդ եղաւ. իսկ Յակոբ մեղմ բնաւորութիւն ունենալով, մօրը հետ տունը կհոգար:

Հ. Այն եղբարքը սիրով էին իրարու հետ:

Պ. Օր մը Եսաւ որսէն անօթի տուն դարձած լինելով, տեսաւ որ Յակոբ ոսպէ ապուր պատրաստեր է. իւր անդրանկութիւնը անոր տուաւ, ապուրէն սկաւառակ մը առաւ կերաւ: Ռերեկան, որ զՅակոբ շատ կսիրէր, հնարքով մը խարեց Իսահակը, եւ նա Յակոբայ տուաւ անդրանկութեան օրհնութիւնը: Եսաւ սաստիկ բարկացաւ Յակոբայ վրայ:

իսկ Յակոբ ձեռքն ազատելու համար զնաց Միջագետք՝ մօրեղբորը Լարանին քով :

Հ. Ռերեկայի բանեցուցած հնարքը ինչ է :

Պ. Որովհետեւ Խահակայ աչքը չէր տեսներ, ուլի մորք հազցուց Յակոբին, որով Եսաայ պէս մազոտ եղաւ, եւ Խահակ զնա Եսայ կարծելով՝ օրհնեց :

ԴԱՍ Թ.

Որդիք Յակոբայ . — Յովսէփ կլիանառուի :

Հ. Յակոբ Միջագետք ինչ քրաւ :

Պ. Լարանին ոչխարներն արածեց, եւ ի վարձ իւր աշխատութեանը՝ անոր Լիա եւ Ռաբէլ աղջիկները իրեն կին առաւ :

Հ. Յակոբ քանի որդիք ունեցաւ :

Պ. Տասուերկու, որ Իսրայելի 12 ցեղերուն ցեղապետներն եղան. եւ են

Ռուբեն, Շմաոն, Դեի, Դան, Յուդայ, Նեփթաղիմ, Գադ, Ասեր, Իսաքար, Զարուդոն, Յովսէփ եւ Բենիամին :

Հ. Յակոբ միշտ Միջագետք մնաց :

Պ. Քսան տարի հոն կենային ետքը՝ Քանա-
նացւոց երկիրը դարձաւ ընտանեօքը :

Հ. Եղբօրը հետ թնջպէս հաշտուեցաւ :

Պ. Սիրտն առնելու համար շատ մը ընծա-
ներ յուղարկեց Եսաւայ . իսկ նա եղբօրը գա-
լը լսելով՝ չորս հարիւր հոգւով ընդ առաջ
գնաց : Սարսափեցաւ Յակոբ . նոյն գիշերը
հրեշտակ մը երեւցաւ եւ հետը կոռուեցաւ .
յաղթուեցաւ Յակոբէն , եւ անունը *Իսրայէլ*
այսինքր *աստուածատէս* դրաւ , եւ ասաց
որ պէտք չէ վախնայ իմարդկանէ ինքն որ
Աստուծոյ հրեշտակին յաղթեր էր : Յակոբայ
այս նոր անուամբը *Իսրայէլացի* կամ *Իս-
րայէլ* կոչուեցան նաեւ Աբրահամու որդիքը,
այսինքն Հրեայք : Եսաւ իւր Յակոբ եղբայրը
տեսնելուն պէս՝ մոռցաւ նորա դէմ ունեցած
ոխար , եւ հետը պազտուեցաւ :

Հ. Յակոբ ո՞ր հաստատեց իւր բնակութիւնը :

Պ. Քանանացւոց Սիւքեմ քաղաքը :

Հ. Յովսեփայ եղբարքը թնջպէս վարուեցան :

Պ. Յակոբ զՅովսեփ ամեն որդւոցմէ աւելի
կսիրէր , անոր համար եղբարքը Յովսեփայ
դէմ ոխ ունեին : Այն ատելութիւննին աւելի
շատցաւ՝ երբ նա իւր տեսած երկու երազը

պատմեց, որ իրեն հանդերձեալ փառքին ու մեծութեանը նշան էին :

Հ. Յովսեփայ երագներն ինչ էին :

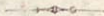
Պ. Մեկուն մեջ տեսաւ որ եղբարցը հետ արտը որայ կկապեր, եւ նոցա որաները իւր որաներուն երկրպագութիւն կընէին: Երկրորդին մեջ՝ արեւը լուսինն ու աստեղք իրեն երկրպագութիւն կընէին:

Հ. Յովսեփը ո՞ւմ եւ ինչպէս վաճառեցին :

Պ. Օր մը Յակոբ դրկեց զՅովսեփ որ երթայ տեսնէ թէ եղբարքն ինչպէս են. անոնք զինքը տեսնելուն պէս « Ահա երագատեսը կուգայ » ասելով ուզեցին բռնել զնա սպաննել. բայց երբ Ռուբէն չթողուց, նորա խորհրդովը անջուր գրի մը մեջ ձգեցին զՅովսեփ, անկէց ալ հանեցին՝ Եգիպտոս զնացող Իսմայելացի վաճառականաց ծախեցին: Յետոյ առին նորա պատմութեանն, ուրի արեան մեջ քաթխեցին եւ հօրերնուն դրկեցին՝ ասելով թէ զազան մը պատուեր է զՅովսեփ (2097):

Հ. Յակոբ Յովսեփայ մահն որ լսեց՝ ինչ րբաւ:

Պ. Վրայի հագուստը պատուեց, քուրձ հագաւ, եւ գիշեր ցորեկ որդւոյն վրայ կողբար:

ԴԱՍ Ժ.

Յովսէփ քանտ կորուի, եւ փառքի կհասնի:

Հ. Իսմայելացիք ինչ ըրին զՅովսէփ:

Պ. Տարին եզիպտոս, Փարաոնի Պետափրես զանճապետին վաճառեցին, որ բոլոր իւր տանը վերակացու դրաւ զնա:

Հ. Ի՞նչ փորձանք պատահեցաւ Յովսէփայ:

Պ. Պետափրեսի կնոջը զրպարտութեամբը բանտ դրուեցաւ:

Հ. Բանտին մեջ Յովսէփ ինչ ըրաւ:

Պ. Աստուծոյ խնամօքը բանտապետին աչքը մտաւ. եւ բոլոր բանտարկելոց պահպանութիւնը իրեն յանձնուեցաւ:

Հ. Բանտին մեջ ինչ երեւելի մարդիկ կային:

Պ. Թագաւորին տակառապետն ու մատակարարը՝ որ յանցանք մը ըրած էին:

Հ. Անոնց ինչ աղեկութիւն ըրաւ Յովսէփ:

Պ. Տեսած երազնին մեկնեց:

Հ. Տակառապետին երազն ինչ էր:

Պ. Տակառապետը երեք կանաչ ճիւղերով Խաղողի որթ մը անտեր էր, եւ ինքը անոնց

խաղողը թագաւորին բաժակին մեջ կքամեր ու անոր կուտար: — Յովսէփ ասեալիս տուաւ անոր որ երեք օրէն առջի պաշտօնին մեջ պիտի հաստատուի. եւ աղաչեց որ այն յաջողութեան մեջ զինքը ջմոռնայ:

Հ. Մատակարարին երազն ինչ էր:

Պ. Մատակարարը գլխուն վրայ երեք աման տեսեր էր՝ ազնիւ կերակուրներով որ թռչունք կուգան կուտեն եղեր:—Յովսէփ պատասխանեց որ երեք օրէն պիտի կախուի, եւ մարմինը թռչունք պիտի ուտեն:

Հ. Յովսէփայ գուշակութիւնքը կատարեցան:

Պ. Այո . բայց տակառապետը Յովսէփայ ըրած խոստմունքը մոռցաւ:

Հ. Փարաւոն ինչ երազ տեսաւ:

Պ. Երկու տարի ետքը Փարաւոն ալ երկու երազ տեսաւ, որոց չկրցաւ որ մեկնութիւնը տալ: Առաջնոյն մեջ տեսաւ որ եօրը գեր կով եօրը նիհար կովերու կերակուր եղան: Երկրորդին մեջ տեսաւ որ եօրը պարապ ու ջորցած հասկեր եօրը գեղեցիկ լեցուն հասկերը կըլլեցին կերան:

Հ. Յովսէփ ինչպէս ելաւ բանտէն:

Պ. Տակառապետին միտքը եկաւ Յովսէփ թագաւորին ասաց, եւ նա իսկոյն բերել տը-

ևաւ զնա . Յովսէփ զրուցեց որ եօթը տարի առատութիւն պիտի լինի եւ եօթը տարի սաստիկ սով , որով Եգիպտոսը մեծ խեղճութեան պիտի հասնի՝ երբ առատութեան տարիներուն մեջ աղէկ պաշար չդիզուի : Փարաւոն հաւնեցաւ , իւր քաղաւորութեանը երկրորդն ըրաւ զՅովսէփ , եւ անոր յանձնեց սովին առջեւն առնելու համար ցորենի պաշար պատրաստելը :

ԴԱՍ ԺԱ.

*Յովսէփայ եղբարց եւ հօրը Եգիպտոս գալը .
— Յովսէփ եղբարքը կտեսնէ . — Զիրենք
բաւտ դնել կուտայ :*

Հ. Յովսէփայ եղբարքը ինչ առթով Եգիպտոս եկան :

Պ. Սովի պատճառաւ ամեն երկրէ մարդիկ Եգիպտոս կուգային ցորեն գնելու . Յակոբ ալ իւր որդիքը հոն դրկեց , եւ Բենիամինը միայն քովը պահեց , որ ամենէն պզտիկն էր , եւ Յովսէփայ պէս՝ Ռաքելի որդին էր :

2. Յովսէփ ինչպէս վարուեցաւ եղբարցը հետ:

Պ. Երբոր առջեւն ելան ու ցորեն զնելու հրաման խնդրեցին, իսկոյն ճանչցաւ զանոնք. բայց իւր բենիամին եղբայրը մեջերնին չտեսնելով՝ վախցաւ որ նորա զլուխն ալ բան մը բերած չլինին, եւ ուզեց ճարտարութեամբ իմանալ. ուստի « Դուք լրտես էք » ասելով բանտ դնել տուաւ զանոնք:

3. Ե՞րբ հանեց բանտէն եղբարքը:

Պ. Երեք օրէն. հրամայեց որ պարկերնին ցորենով լեցընեն, բերած ստակնին ալ անոնց մէջ դնեն, եւ ճամբու պաշար եւս տալով ճամբեց զանոնք. բայց քովը պատանդ պահեց Շմաւոն եղբայրնին՝ որպէսզի բենիամինը բերեն:

4. Երկրորդ անգամուն ինչպէս ընդունեցաւ:

Պ. Պալատին մէջ փառասոր հացկերոյք ըրաւ նոցա, եւ բենիամին եղբօրը վրան խանդադատեցաւ, այնպէս որ չկրցաւ ինքզինքը բռնել, դուրս ելաւ լացաւ:

5. Եղբարքն ինչ ըրին:

Պ. Եղբարքը շատ զարմացան ու շփոթեցան՝ երբոր իրենց ճամբայ ելլելէն ետեւ Յովսէփայ մարդիկը վրայ հասան, իրենք զողբունեցին զիրենք, եւ կստիպէին որ դուրս հանեն իրենց տիրոջն արծաթէ գաւաթը. վասնզի

Յովսէփ ինքզինքը եղբարցը յայտնելէն առաջ
ուզեր էր փորձել զանոնք: Գաւարը Բենիա-
մինի պարկին մեջէն էլաւ՝ ուր Յովսէփ իւր
տանը վերակացուն ձեռքով պահել տուեր էր:

2. Յովսէփ ինչ պահանջեց:

Պ. Աւգեց որ Բենիամին իւր քովը գերի
մնայ: Միւս եղբարքը ոտքն ընկան աղաչե-
ցին որ ներէ. երբոր ճար չեղաւ, Յուդան ը-
սաւ որ եթէ Բենիամին իրենց հետ չդառնայ,
ծերունի հայրերին սրտին ցաւէն կմեռնի,
եւ աղաչեց որ զինքը նորա տեղը գերի ընդունի:

3. Յուդային աղաչանքը լսեց Յովսէփ:

Պ. Յովսէփ հօրը անունն որ լսեց՝ չղիմա-
ցաւ. հրամայեց որ օտարները դուրս ելլեն,
եւ ինքը դարձաւ ըսաւ եղբարցը արտասուե-
լով. « Ես եմ Յովսէփ . . . հայրս ողջ է: » Զա-
մէնքը զրկեց համբուրեց, եւ հրամայեց որ
երբան զնա Եգիպտոս բերեն:

4. Յակոբ որ լսեց թէ Յովսէփ ողջ է՝ ինչ քրաւ:

Պ. Աւրախուրեամբ էլաւ եկաւ Եգիպտոս
բոլոր ընտանեօքը, եւ Փարաւոն անոնց ար-
ւաւ. Գեսեմ կոչուած երկիրն՝ որ Եգիպտոսի
ամենէն պտղաբերն էր: Հոն մեռաւ Յակոբ
(2076), եւ նորա որդիքը շատցան եւ մեծ ժո-
ղովուրդ մը ձեւացան:

ԴԱՍ ԺԲ.

Իսրայելացւոց եգիպտոսէն նշեղը :

Հ. Իսրայելացիք ինչ կրեցին յեգիպտոս :

Պ. Յովսեփայ մեռնելէն ետքը ուրիշ բազանոր նստան որ Յովսեփայ աղեկութիւնները մոռցան, եւ Իսրայելացւոց օրէ օր շատնայէն վախնալով՝ զանոնք ջնջելու ետեսե եղան : Սկսան ջարաջար աշխատեցընել, եւ հրամայեց որ նոցա ծնած արու գաւակները նեղոս գետը ձգեն (1725) :

Հ. Աստուած որոն ձեռքով ազատեց զանոնք :

Պ. Մովսէս մարգարէին ձեռքովը՝ որ Ղեւեայ ցեղէն էր :

Հ. Մովսէս ինչ կերպով ազատ մնաց նորածին տղոց կոտորածէն :

Պ. Մայրը կպրածիւքով պատած կողովի մը մէջ դրան զնա, լան մը փակեց ու գետը ձգեց՝ Աստուծոյ ողորմութեանը յանձնելով :

Փարաւոնի աղջիկը պտըտելու ելած լինելով տեսաւ կողովը, հանել տուաւ, տղոսն վրայ խղճաց, իրեն որդեգիր առաւ, եւ անունը դրաւ *Մովսէս*, որ չրէ *ազատած* ասելէ: Փարաւոնի պալատը մեծցաւ Մովսէս եւ Եգիպտացւոց գիտութիւնները սովրեցաւ:

Հ. Մովսէս երբոր մեծցաւ՝ ինչ ըրաւ:

Պ. Քառասուն տարեկան որ եղաւ, Փարաւոնի պալատը բողոք գնաց իւր եղբարցը քով:

Օր մը տեսաւ որ Եգիպտացւոյն մէկը Իսրայելացի մը բռներ կծեծէ, գարկաւ ըսպաննեց զԵգիպտացին, Մաղիանացւոց երկիրը փախաւ, եւ հոն Յոբոր քահանային ոչխարները կարծեցըներ, եւ նորա Սեպիովրա աղջիկն իրեն կին առաւ:

Հ. Աստուած երբ երեցաւ Մովսէսի:

Պ. Օր մը Քորէր լերան վրայ երեցաւ Աստուած, հրամայեց որ երբայ Իսրայելացիները Եգիպտացւոց ծառայութենէն ազատէ:

Հ. Մովսէսի ոմ օգնական տուաւ Աստուած:

Պ. Ահարոն մեծ եղբայրը:

Հ. Մովսէս իւր պաշտօնը ինչպէս կատարեց:

Պ. Ահարոնի հետ գնաց Փարաւոնին առջեւն ելաւ, եւ ասաց որ Իսրայելացիքը բողոք որ երբան. բայց նա յանձն չառաւ:

Հ. Մովսէս ինչ ըրաւ :

Պ. Աստուծոյ հրամանաւը զանազան պատիժներ տուաւ Եգիպտացոց, որ Տաւել հարուածք Եգիպտոսի կըսուին :

Հ. Եգիպտոսի տասն հարուածքը որոնք են :

Պ. ա. Նեղոս զետին ջուրը արիւն դարձաւ :

բ. Անբիւ անհամար գորտերով լցուեցաւ Եգիպտոս :

գ. Մարդիկ եւ անասունք մուկով՝ այսինքն մանր մժեղներով լցուեցան :

դ. Բոլոր Եգիպտոս շանճանճով լցուեցաւ :

ե. Ժանտամահով Եգիպտոսի անասնոց մեծ մասը ջարդուեցաւ :

զ. Մարդկան ու անասնոց վրայ սուկալի ուռեցք ու վերքեր ելան :

է. Կարկուտ ու կայծակ իջաւ երկնքէն, որով բոլոր դաշտը գտնուած մարդիկ եւ անասունք մեռան :

ը. Կարկտէն մնացածը մարախը կերաւ :

ր. Երեք օր Եգիպտոսի վրայ խաւար պատեց :

ժ. Եգիպտացոց՝ մինչեւ նաեւ անասնոց անդրանիկները մեռան :

Հ. Իսրայելացիք ալ կվնասուեին :

Պ. Իսրայելացիք ազատ կմնային հրաշքով :

Հ. Փարաւոն երբ արձրկեց Իսրայելացիները :

Պ. Տասներորդ հարուածէն ետքը (1645) :

Հ. Ենչո՞ւ Պասեքն հաստատեց Մովսէս :

Պ. Իսրայելացւոց Եզիպտոսէն ելլելուն յիշատակը պահելու համար Պասեք կամ Չատիկ ըսուած տօնը հաստատեց, որ Եբրայեցեւրէն *անցք* կնշանակէ : Պասեքի տօնին գառն կմորբէին եւ եօրն օր բաղարջ կուտէին :

Քրիստոնէութեան ժամանակն եւս Քրիստոսի Տեառն մերոյ յարութեան օրը Չատիկ կոչեցաւ :

ՊԱՍ ԺԳ.

Հրէից կարմիր ծովէն անցնելը, եւ անապատին մէջ օրէնք ընդունելը :

Հ. Հրէից Եզիպտոսէն ելլելէն վերջը Փարաւոն ինչ ըրաւ :

Պ. Չղջացաւ զանոնք արձրկելուն, շատ մը գօրքով անոնց ետեւէն ընկաւ որ նորէն Եզիպտոս դարձրնէ :

Հ. Կրցան գանոնք ետ դարձրնել :

Պ. Կարմիր ծովուն քով մօտեցաւ անոնց .
բայց երբ Մովսէս Աստուծոյ հրամանաւր ձեռ-
քը ծովուն վրայ երկնցոց, իսկոյն Կարմիր
ծովը երկու բաժնուեցաւ, եւ Հրեայք մեջէն
իբրեւ ընդ ցամաք անցան : Փարսաւոն ալ իւր
գօրքովը Հրէից ետեւէն մտաւ ծովը՝ բայց
Մովսէս ձեռքի զաւազանը ծովուն վրայ եր-
կնցրնելուն պէս՝ երկու կողմը պարսպի պէս
դիզուած ջրերն իջան ու բոլոր Եգիպտացիքը
ծածկեցին խղղեցին :

Հ. Կարմիր ծովէն ուր գնացին Հրեայք :

Պ. Մին անապատը, ուր Մովսէս աստուած-
պաշտութեան օրէնքները անոնց սովրեցոց :

Հ. Անապատին մեջ Հրեայք ինչ ըրին :

Պ. Փոխանակ Աստուծոյ պաշտպանութեա-
նը երախտագէտ լինելու՝ տրտնջացին Մով-
սեսի ու Սհարոնի դէմ, եւ ապստամբելով կո-
զէին Եգիպտոս դառնայ :

Հ. Աստուած հացի տեղ ինչ տուաւ նոցա :

Պ. Երկնքէն տեսակ մը հաց իջեցոց, որ
ամէն տեսակ համ ունէր, ամէն առասեօտ
կիջնար, եւ մահահալ կկոչէր :

Հ. Իսրայելացւոց միս ուտելու փափաքը
քննչպէս անցուց Աստուած :

Պ. Անոնց բանակը լորամարզի լցուց՝ որ
գետնին երեսը մինչեւ երկու կանգուն բար-
ձրութեամբ դիզուեցան :

Հ. Երբոր անոյշ ջուր չունենալով՝ զանգա-
տեցան՝ ինչ ըրաւ Աստուած :

Պ. Մովսեսի հրամայեց որ գաւազանովը Բո-
րեբայ ժայռին զարնէ. զարկաւ Մովսէս, եւ ա-
ռատ ջուր ելաւ, ժողովրդեան ծարաւն անցուց :

Հ. Անապատին մեջ Աստուած ինչ կերպով
ճամբայ կցուցրներ Իսրայելացւոց :

Պ. Յորեկը ամպ մը հովանի կլինէր իրենց,
որ արեւուն տաքութենէն պահպանելով ճամ-
բայ կցուցրներ, եւ գիշերը այն ամպը հրեղէն
սին դառնալով՝ լուս կուտար նոցա :

Հ. Աստուած ինչ օրէնք տուաւ Իսրայելացւոց :

Պ. Աստուած հրամայեց Մովսեսի որ ժողո-
վուրդը Մինա լեռան ստորոտը ժողովէ, եւ
Հրէից Եզիպտոսէ ելլելուն յիսներորդ օրը ա-
ռատը կանուխ սոսկալի փայլակներով, կայ-
ծակներով ու որոտմունքով տուաւ Աստուած
ամպին մեջէն իւր տասը գլխաւոր օրէնքները
որ Տասնաբանեայ պատուիրանք ալ կրտսին :

Հ. Պենտեկոստէն ինչ տօն էր :

Պ. Իսրայելացիք այն մեծ դիպուածին յիշատակը պահեցին Պենտեկոստէ կոչուած տօնը հաստատելով, զոր ամէն տարի մեծ հանդիսով կկատարէին: Այն տօնը քրիստոնէութեան ժամանակ Հոգեգալստեան տօնին փոխուեցաւ :

ԴԱՍ ԺԴ.

*Իսրայելացւոց ոսկի հորք պաշտելը. —
Խորակ վկայութեան. — Քահանայք:*

Հ. Ոսկի հորքն ինչ էր :

Պ. Երբոր Մովսէս Սինա լեռան գլուխը՝ տասը պատուիրանքը կրնդունէր յԱստուծոյ քարի վրայ փորագրուած, Իսրայելացիք նորա ուշանալը տեսնելով, անհամբերութեամբ ստիպեցին զԱհարոն իրենց ոսկի հորք մի շինելու որ պաշտեն :

Հ. Մովսէս երբ իջաւ տեսաւ՝ ինչ ըրաւ :

Պ. Սաստիկ բարկութենէն՝ լեռնէն բերած օրինաց տախտակները գետին զարկաւ կտորրտեց, ոսկի հորքը ջարդեց փոշի ըրաւ, եւ զայն պաշտողներէն քսաններէք հազար հոգի մեռուց՝ Ղեւեայ ցեղին օգնութեամբը :

2. Օրինաց տախտակները ինչպէս երկրորդ անգամ բերաւ Մովսէս :

Պ. Նորէն Սինա լեռն ելաւ, եւ քառասուն օր հոն կենայէն ետքը հետը բերաւ պատուիրանաց նոր տախտակները եւ ժողովրդեան համար ուրիշ օրէնքներ. եւ հրամայեց որ Վկայութեան խորանն ու Տապանակ ուխտի բառած սնտուկը շինեն :

2. Երկրորդ անգամ որ Մովսէս Սինա լեռնէն իջաւ՝ վրան ինչ կարգէ դուրս բան երեւցաւ :

Պ. Երեսն լուսոյ ճառագայթներ կելլէին, այնպէս որ ժողովրդեան հետ խօսելու ժամանակը հարկ էր քողով մը ծածկէ երեսը :

2. Խորան վկայութեան բառածն ինչ էր :

Պ. Ազնիւ կերպակ վրան էր. երկայնութիւնը երեսուն կանգուն, լայնութիւնը տասներկու. եւ երկու մաս կրածնուէր :

2. Վկայութեան խորանին առաջին մասն ինչ կրտուէր, եւ մէջը ինչ կար :

Պ. Վկայութեան խորանին առաջին մասը կրտուէր *Սրբաշրիւն*, եւ մէջն էին եօրնաջահեան ոսկի աշտանակը, առաջաւորութեան սեղանը՝ որոյ վրայ տասներկու հաց կղրուէր միշտ եւ ամեն շաբաթ կփոխուէր, եւ ոսկի սեղանն խնկոց՝ որոյ վրայ խունկ կծխուէր :

Հ. Վկայութեան խորանին երկրորդ մասը
ինչ կըսուեր .

Պ. Գարիբ կամ Սրբութիւն Սրբոց, որ ա-
ռաջին մասէն վարագորով մը կզատուեր,
եւ մեջն էր տապանակն ուխտի, զոր Ղեւտա-
ցիք միայն կարող էին վերցընել :

Հ. Ի՞նչ էր տապանակը, եւ մեջը ինչ կար :

Պ. Անխուտ փայտէ ոսկեպատ սնտուկ մի էր,
եւ մեջն էին օրինաց տախտակները, ոսկի
մանանայով չի սափօրը, եւ Ահարոնի ծաղ-
կած գաւազանը :

Հ. Խորանը շինելէն յետոյ ինչ րբաւ Մովսէս :

Պ. Մուրը իւղով օծեց զայն եւ Աստուծոյ
նուիրեց. յայտնեց ժողովրդեան որ Աստուած
զԱհարոն ընտրեր էր քահանայապետ, եւ նո-
րա որդիքը քահանայ. զոհագործութեան պաշ-
տօնն ալ Ղեւեայ ցեղին տուաւ, որ Ղեւտացիք
ըսուեցան :

ԳԱՍ ԺԵ.

Իսրայելացոց ընդ ընդ յանցանքներն ու
սխալածուիչը անասպատին մեջ:

Հ. Աստուծոյ օրինացը դեմ յանցանք ընող-
ները ինչ պատիժներ առին:

Պ. ա. Նարադ եւ Աբիռոն՝ Ահարոնի որդիքը
իրենց բուրվառներուն մեջ՝ փոխանակ ողջա-
կիզաց սեղանեն կրակ առնելու՝ օտար կրակ
դրին. ասոր համար յանկարծ սեղանեն կրակ
ելաւ եւ այրեց մեռուց զանոնք:

բ. Երկու Իսրայելացիք Աստուծոյ հրա-
մանաւր քարկոծուեցան. մէկը բարկութեանը
մեջ բերնեն հայհոյանք հաներ էր, եւ միւսը
շարաք օրը փայտ ժողվեր էր:

գ. Կորխ, Դարան եւ Աբիրոն՝ Ահարոնի
վրայ նախանձելով՝ անոր ցեղէն քահանայու-
րեան պաշտօնը յափշտակել ուզեր էին. զե-
տինը պատուեցաւ եւ ողջ ողջ կլլեց զանոնք՝
բոլոր իրենց ունեցածովը:

դ. Մարիամ՝ Մովսէսի քույրը՝ նորա դեմ
զանգաաբելուն համար բորոսեցաւ:

Հ. Իսրայելացիք ինչո՞ւ քառասուն տարի անցուցին անապատին մեջ :

Պ. Աստուած խոստացեր էր որ Քանանացոց երկիրն Իսրայելացոց տայ . երբոր մօտեցան, հոն Մովսէս տասուերկու լրտես ողբկեց որ երբան երկիրը դիտեն : Անոնք իզարձին երկրին բարերերութիւնը ցուցընելու համար՝ հետերնին ահագին մեծութեամբ ողկոյզ մը բերին՝ զոր հագիւ երկու հոգի կարող էին վերցընել . բայց այս ալ զրուցեցին քե հսկայ ու զօրաւոր մարդիկ են այն երկրին բնակիչները, եւ «Մեք անոնց քով մարախի պէս էինք» : Այն խօսքին վրայ ամենքը սկսան զանգատի իրար անցնիլ : Բարկացաւ Աստուած, եւ ասաց որ քսան տարեկանէն աւելի եղողները Աւետեաց երկիրը պիտի չմտնեն, այլ անապատին մեջ մեռնին :

Հ. Եգիպտոսէն ելլող մարդոց մեջէն քանի հոգի այն սպառնալիքէն ազատ մնացին :

Պ. Երկու հոգի միայն, որք էին Քաղէր եւ Յեսու . վասնզի ետ դարձող լրտեսաց մեջ նօքա միայն ժողովրդեան սիրտ տուին :

Հ. Իսրայելացիք անապատին մեջ մեռնելու դատապարտուելով՝ զգաստացան քե ոչ :

Պ. Ոչ . անդադար բերաննին զանգատ էր . եւ մանանայէն ձանձրանալով՝ Եգիպտոսի միսն

ու սոխը սխտորը կյիշէին, ու եզիպտոսէն ել-
լելնուն վրայ կցաւէին : Աստուած նորէն բար-
կացաւ, վրանին օձեր դրկեց որ մեջերնէն
հագարաւոր հոգի խածնելով մեռուցին :

Հ. Այն օձերուն ձեռքէն թնջպես ազատեցան :

Պ. Մովսէսի դիմեցին որ Աստուծոյ աղօրք
ընէ ու բարկութիւնն իջեցընէ՝ որ օձերէն ա-
զատին : Աստուծոյ հրամանաւը բանակին մեջ
պղնձէ օձ մը կանգնեց Մովսէս, եւ վրան
նայողը՝ մահուընէ ազատեցաւ :

Հ. Այն պղնձէ օձը հում օրինակ էր :

Պ. Քրիստոսի Տեառն մերոյ, որ խաչի վրայ
բարձրանալով՝ մարդուս Ազամայ մեղօք ա-
ռած վերքը պիտի բժշկէր :

ԴԱՍ ԺԶ.

*Ահարոնի գաւազանը կծաղկի : — Ամուր-
հացիք և Մովսէսի կշաղրուիլն . —*

Բաղասմ . — Մովսէսի մահը :

Հ. Ահարոնի ծաղկած գաւազանն թնջ էր :

Պ. Յեղապետները Ահարոնի քահանայու-
թեանը վրայ կնախօսեմէին : Մովսէս հրամայեց
որ երկուտասան ցեղերը մկմկկ գաւազանի

վրայ իրենց անունը գրեն ու տապանակին մեջ դնեն . որուն գաւազանն որ ծաղկի՝ իմացուի որ նաեւ նորա ցեղն է Աստուծոյ ընտրուած քահանան : Առջի իրիկուրնէ գաւազանները դրուեցան . երկրորդ օրը գնացին տեսան որ Ահարոնի գաւազանը ծաղկեր ու պտուղ է տուեր . եւ մշտնջենաւորապէս Ահարոնի եւ իւր ցեղին տրուեցաւ քահանայապետութիւնը :

Հ. Մովսէս ինչ յանցանք ունեցաւ :

Պ. Ժողովուրդը Սին անապատին մեջ ծարաւէ տանջուելով՝ Մովսիսի դէմ ապստամբեցաւ . նա ալ Աստուծոյ դիմեց . Աստուած ասաց իրեն որ ժայռէն ջուր բղխեցընէ : Մովսէս ճիշդ չկատարեց Աստուծոյ հրամանը . փոխանակ ժայռին խօսքով միայն հրամայելու՝ երկու անգամ զարկաւ անոր . բայց Աստուած Մովսէսի բերանաւատութեանը վրայ բարկացաւ . եւ գնա պատժեց որ Աւետեաց երկիրը չմտնէ :

Հ. Քանանացւոց երկրին ո՞ր ազգը պատերազմի ելաւ նախ Իսրայելացւոց վրայ :

Պ. Ամովրհացիք, որ Քանանացւոց երկրին հարաւակողմը կրնակէին : Իսրայելացիք յաղթեցին նոցա եւ երկրին տիրեցին :

Հ. Մովսրացւոց բազաւորը ինչ ըրաւ :

Պ. Մովսրացւոց Բաղակ բազաւորը իմացաւ որ զենքով յաղբելը անկարելի է, Բաղաամ մարզարէն կանչեց որ անիծէ զանոնք :

Հ. Բաղաամ կրցաւ Իսրայելացիքն անիծել :

Պ. Երբ ճամբայ ելեր կերթար, տուներամերկ հրեշտակ մը իշուն առջեան ելաւ, չքողոց որ առաջ երթայ : Բաղաամ՝ որ հրեշտակը չէր տեսներ, կգարներ իշուն որ քալէ. Աստուած իշուն բերանը բացաւ, չքայելուն պատճառը հասկըցուց Բաղաամին : Մարգարէին աչքը բացուեցաւ, տեսաւ Աստուծոյ հրեշտակը, եւ փոխանակ Իսրայելացիքն անիծելու՝ օրհնեց :

Հ. Մովսէս ո՞ր եւ ինչպէս վախճանեցաւ :

Պ. Մեռնելէն առաջ ժողովուրդը խրատեց որ Աստուծոյ պատուիրանները պահեն, եւ նորա բարկութիւնը վրանին չշարժեն : Իրեն յաջորդ զրաւ Յեսուն, Նարաւ լեռն ելաւ, ուսկից Աստուած ցուցուց նմա Աւետեաց երկիրն՝ ուր ժողովուրդը սակաւ ժամանակէն պիտի մտնէր ընակեր, եւ 120 տարեկան մեռաւ (1605) : Մովսէսէն առաջ մեռեր էին քոյրը Մարիամ՝ եւ Ահարոն քահանայապետը :

ԴԱՍ ԺԷ.

Յ Ո Ւ Ե Ր Ս Ն Ե Լ Ի.

Հ. Ո՞վ էր Յոր :

Պ. Ես առայց եղէն Եղովմայեցոց աշխարհին Ս-սիդըստեան երկրէն անբառ հարստութեան տէր, երկիրս զամբար, արդար եւ ողորմամբ մարդ մի էր :

Հ. Յորայ առաքինութիւնը ինչո՞վ յայտնեցաւ :

Պ. Աստուծոյ բոյստութեամբը սատանան մեկ օրուան մեջ նորա հարստութիւնը, առողջութիւնն ու որդիքը ձեռքէն առաւ ու վերջին խեղճութեան եւ աղքատութեան հատոյց զնա :

Յոր սքանչելի համբերութեամբ եւ համակամութեամբ ըսաւ. « Աստուած տուաւ, Աստուած առաւ, իւր սուրբ կամքն օրհնեալ լիցի » :

Հ. Սատանան ուրիշ ինչ ըրաւ Յորայ :

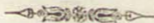
Պ. Այնպէս ըրաւ որ Յորայ կինն ու մտերիմ բարեկամներն եւս զինքը չարաչար յանդիմանեցին իբրեւ մեղաւոր մարդ ու արժանի պատժոց, բայց Յոր հեղութեամբ եւ իմաստութեամբ պատասխան տուաւ անոնց :

Հ. Մինչեւ ետքը բողոքեց Աստուած զՅոր :

Պ. Ոչ. տեսնելով որ այն յետին թշուառութեան մեջ եւս բոլոր յոյսն Աստուծոյ վերայ դրած՝ սիրով կհամբերէ ամենայն անտանելի վշտաց եւ ցաւոց, կորսնցուցած հարստութենէն աւելի տուաւ անոր, պարզեցեց նաեւ որդիք եւ թոռներ, եւ երկարատեւ ու երջանիկ ծնրութիւն :

Հ. Յորայ պատմութենէն ինչ կսովրիմք :

Պ. Համբերութիւն փորձանքի եւ նեղութեանց մեջ, Աստուծոյ բարութեան ու ողորմութեանը վրայ ղենելով մեր յոյսն ու վստահութիւնը :

ԳԼՈՒԽ Դ.

ՄՈՎՍԵՍԻ ՄԱՀՈՒԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒԻ ՀՐԷԻՑ
ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ.

1605 — 1080 Քրիստոսէ առաջ.

ԴԱՍ ԺԸ

Հրեայք Աւետեաց երկիրք կրտսնեն. — Յե-
տուայ քաջութիւններք:

Հ. Յետո՛ւ Մովսեսին որ յաջորդեց՝ ինչ ըրաւ:

Պ. Մարդիկ յուղարկեց որ երբան Քանանա-
ցոց երկիրն աչքէ անցընեն. եւ ժողովրդեան
հրամայեց որ Յորդանան գետն անցնին:

Հ. Հրեայք Յորդանանէն ինչպէս անցան:

Պ. Քահանայք Տապանակը ուսերնին առած՝
ոտքերնին գետին մեջ դնելուն պէս՝ Յորդանան

երկու բաժնուեցաւ . վերէն եկող ջրերը դադրեցան , վարիններն ալ Մեռեալ ծովը վազեցին , եւ ժողովուրդը ոտքով անցաւ մեջէն :

Հ. Այն յիշատակը խնչպէս պահուեցաւ :

Պ. Հրամայեց Յեսու որ տասուերկու ցեղերէն մեկմեկ հոգի ընտրուին , եւ այն տասուերկուքը երկու սեղան շինեն . մէկը գետին մեջտեղը ' ցամաքէն բերուած տասուերկու քարերով , եւ միւսը ցամաքը ' գետին մեջտեղէն հանուած տասուերկու քարերով :

Հ. Երիքով քաղաքը խնչպէս առնուեցաւ :

Պ. Երիքով քաղաքը Քանանացոց երկրին ամենէն ամուր քաղաքն էր : Աստուած հրամայեց Յեսուայ որ իւր զօրքը եօրն անգամ Երիքովի պարսպաց չորս դին պտըտցընէ ' փողերը հնչեցընելով . եօրներորդ օրը անոր ամրակառոյց պարիսպները ջրի պէս բափեցան կործանեցան :

Հ. Գայի քաղաքն ինչ ըրաւ Յեսու :

Պ. Առաջ վրան երեքհազար հոգի դրկեց որ անոր տիրեն . բայց չկրցան , ալ յաղթուած եւ դարձան :

Հ. Աստուած ինչո՞ւ բողոսց որ յաղթուին :

Պ. Վասնզի Երիքովի աւարը Յեսու Աստուծոյ նուիրէր էր : Աքար անունով մէկը այն

աւարեն բան առաւ քովը պահեց, եւ Աստուած իմացուց Յեսուայ որ մինչեւ այն մարդը չգտնուի չպատժուի՝ իրենց պիտի չօգնէ :

Հ. Ի՞նչպէս գտնուեցաւ յանցաւորն :

Պ. Յեսու Աստուծոյ հրամանովը ցեղերը ժողովեց, իւրաքանչիւրին վիճակ ձգեց, վիճակը Յուդայի ցեղին ելաւ : Նորէն ձգեց, տոհմի մը ելաւ. դարձեալ ձգեց, եւ վիճակն Աքարայ ելաւ :

Հ. Աքար ինչպէս պատժուեցաւ :

Պ. Ժողովրդեան առջեւը Յեսու յանցանքը խոստովանել տուաւ անոր, հրամայեց ժողովրդեան որ քարկոծեն, եւ յետոյ Գայի քաղաքն առնուեցաւ :

Հ. Յեսու ինչպէս արեւը կեցուց :

Պ. Երբոր մեծ պատերազմի մը մեջ Երուսաղէմի Ազոնիբեզեկ թագաւորին ու անոր նիգակակից թագաւորաց յաղթելու վրայ եր' տեսաւ Յեսու որ արեւը մարը կմտնէ, հրամայեց որ կենայ, եւ այնպէս ցորեկն երկնցքնելով՝ բոլոր թշնամիները ջարդեց եւ Քանանացւոց տիրեց :

ԴԱՍ ԺԹ.

Քանանացոց երկրին բաժանումը. — Գորսնիել, Առովդ, Դերովրա, Բարակ:

Հ. Քանանացոց երկիրն ինչ ըրաւ Յեսու:

Պ. Իսրայելացոց ցեղերուն բաժնեց զայն, որով բաց իքահանայից եւ Ղեւտացոց՝ ամենքը երկրի տէր եղան:

Հ. Ղեւտացոց ինչո՞ւ երկիր չտրուեցաւ:

Պ. Որպէսզի նոքա հաստատուն տեղ չունենալով ամեն տեղ երբան քալեն, եւ ժողովրդեան առ Աստուած ունեցած պարտքերը սովբեցրնեն:

Հ. Ղեւտացիք ինչո՞վ կապրեին:

Պ. Աստուած հրամայեց ժողովրդեան որ իրենց կալուածոց բերքին տասանորդը՝ քահանայից եւ Ղեւտացոց տան: Նոյնպէս նաեւ զոհերէն ալ մաս ունեին նոքա:

Հ. Յեսու Նրբ մեռաւ:

Պ. Ժողովուրդը ամեն կողմանէ հանգստա-

ցրնելէն ետքը Աստուծոյ հետ ուխտերնին նորոգեց եւ վախճանեցաւ. (1524) :

Հ. Յետոհն ետքը Իսրայելացիք ինչ ըրին :

Պ. Շուտով մոռցան նորա խրատները. բայց Աստուած վրանին գրաւով երբեմն երբեմն մեջերնէն քաջ մարդիկ կհաներ՝ որ գանոնք բշնամեաց ձեռքէն կազատէին :

Հ. Նոքա ինչ իշխանութիւն ունէին :

Պ. Դատաւոր կըսուէին, վասնզի ժողովրդեան դատաստանները նոքա կկտրէին :

Հ. Յետուայ յաջորդն ով եղաւ :

Պ. Գորոնիկլ, որ Իսրայելացիքը Ասորոց Քուսարսաբեմ քազաւորին ծառայութենէն ազատեց, եւ քառասուն տարի գիրենք կառավարեց (1554) :

Հ. Ի՞նչպէս փրկեց Աւովդ գիսրայելացիս :

Պ. Մովարացոց եզդոմ քազաւորը՝ զարկասպաննեց, եւ ժողովուրդը նորա բռնութենէն ազատեց (1496) :

Հ. Ո՞վ էր Դերովրա :

Պ. Կին մարգարէ էր, որ Բարակ գորավարին օգնութեամբը Իսրայելացիքը Քանանացոց Յաբին քազաւորին ձեռքէն ազատեց (1396) :

Հ. Այն պատերազմին մեջ Յայկէ անունով
կինն ինչ քաջութիւն րրաւ :

Պ. Յարինի գօրավարը Միսարա երբոր Դե-
բովրայէն յաղթուած կփախչէր, Յայկէի վը-
րանն ապաւինեցաւ. եւ երբոր սաստիկ յոգ-
նած քուն եղաւ, Յայկէ վրանին ցիցովը Մի-
սարայի գլուխը գետին գամեց մեռուց :

ԴԱՍ Ի.

Գեղեոն, Արիմեղէք, Թովղա, Յայիր, Յեփրայէ :

Հ. Աստուած որոն ձեռքով ազատեց Խ-
րայելացիները Մաղիանացւոց եւ Ամաղեկա-
ցւոց ձեռքէն :

Պ. Գեղեոնի ձեռքովը :

Հ. Գեղեոն ինչպէս յաղթեց թշնամեաց :

Պ. Երեքհարիւր մարդու ձեռքը գէնքի տեղ
մեկ մեկ փող, եւ սափորի մեջ ծածկուած
ջահ տուաւ. գնաց զիշերով Մաղիանացւոց
բանակը պատեց, եւ նշան տալուն պէս մար-
դիկը սափորները կտորեցին եւ փողերը զար-
կին « Սուր Տեառն եւ Գեղեոնի » կանչելով :

Այն անագին ձայնէն եւ ջահերուն լուսէն սարսափեցան բշնամիք եւ զիրար ջարդելով ձգեցին փախան (1349):

Հ. Գեղեկոնի ոմ յաջորդեց:

Պ. Իսրայելացիք ուզեր էին որ ինքը որդւոց որդի իշխէ. բայց նա յանձն չէր առած: Երբոր մեռաւ, նորա եօթանասունըմէկ որդւոցը մեջէն Աբիմելէքը, անգութ եւ փառասէր լինելով՝ ինքզինքը բազանոր Սիկիմացւոց անուանել տուաւ, բոլոր եղբարքը թրեանցուց, եւ բռնութեամբ տիրապետեց:

Հ. Աբիմելէքայ վերջն ինչպէս եղաւ:

Պ. Սիկիմացիք անոր բռնութեանը չդիմանալով ապստամբեցան. Աբիմելէք զնաց Սիկիմն առաւ կործանեց եւ բնակչաց մեծ մասը ջարդեց: Երբոր միջնաբերդին մեջ պահուրտած մարդիկն ալ այրելու համար հոն մօտեցաւ, վերէն կին մը երկանաքարի կտոր մը նետեց զլուխը ջախջախեց: Աբիմելէք ջուզելով որ ըստի թէ կնոջ ձեռօք սպաննուեցաւ, կապարճակրին հրամայեց որ զինքը մեռցընէ:

Հ. Աբիմելէք բռնաւորին ոմ յաջորդեց:

Պ. Թովղա եւ Յայիր: Նոցա մահուրնէն ետքը Իսրայելացիք գնատուած մոռնալով նորէն կռապաշտութեան ետեւէ եղան, Աստուած ալ բողոց որ Փղշտացիք եւ Ամոնացիք զան զիրենք նուաճեն:

Հ. Այն անգամ ո՞վ ազատեց Հրեաները :

Պ. Յեփրայէ, եւ ուխտ ըրաւ որ երէ պատերազմէն դառնայ, առջեւը նախ ո՞վ որ ելլէ՝ զոհ ընէ զայն Աստուծոյ : Յաղբական դարձաւ, բայց առջեւն ելլողը իւր միամօր դուստրը եղաւ . ուխտը կատարելու համար երկու ամիսէն Աստուծոյ զոհեց զինքը :

Ոմանք իսուրը Հարց կրսեն թէ աղջիկը Աստուծոյ ծառայութեանը նուիրուեցաւ (1243):

ԴԱՍ ԻԱ.

Սամփսոն, եւ իւր քուջուրիւնն ու մահը:

Հ. Յեփրայեայ ո՞վ յաջորդեց :

Պ. Դանայ ցեղէն Մանովէ անունով մարգու մը որդին՝ Սամփսոն : Սա դեռ չծնած, հրեշտակ երեւցաւ մօրն ու ըսաւ « Որդի պիտի ունենաս, որ *նազովրեցի*, այսինքն ուխտաւոր Աստուծոյ՝ պիտի կոչուի . զլիսոյն մազերը պիտի չկտրուին, եւ բերանը զինի եւ օղի պիտի չղնէ . քան զամենայն մարդիկ ուժով պիտի լինի, եւ Իսրայելացիքը Փղշտացոց ձեռքէն պիտի ազատէ :

Հ. Սամփսոն ինչպէս ցուցուց իւր ոյժը :

Պ. Օր մը ճամբան առիւծի ձագի մը հանդիպեցաւ, որ կատաղած՝ վրան կվագեր. մեկէն բռնելն ու գետին գարնելով կտոր կտոր ընելը մեկ ըրաւ :

Հ. Փղշտացիներէն ինչպէս վրեժ առաւ :

Պ. Երեք հարիւր աղուէս բռնեց, սլոջերնին վառած ջահեր կապեց եւ Փղշտացւոց ցորենի արտերուն մեջ արձակեց գանոնք (1172) :

Հ. Իշու ծնօտով ինչ ըրաւ Սամփսոն :

Պ. Փղշտացիք արտերուն աւերմամբը կատաղած պահանջեցին որ Սամփսոն իրենց ձեռքը մատնուի : Երկու հաստ չոսաններով կապուեցաւ Սամփսոն եւ ձեռքերնին տրուեցաւ. բանակնին հասնելուն պէս՝ դերձանի պէս կտորեց փրցուց իւր չոսանները, եւ գետինը իշու ծնօտ մը գտնելով՝ հազար Փղշտացի սպաննեց անով եւ մնացածը փախուց :

Հ. Գազայի մեջ ինչ ըրաւ Սամփսոն :

Պ. Օր մը Փղշտացւոց Գազա քաղաքը գնացեր էր. թշնամիք իմանալով որ զիշերը հոն պիտի կենայ, քաղաքին դռները փակեցին որպէսզի առաւօտը զինքը բռնեն : Սամփսոն զիշերով գնաց դռները տեղերնէն հանեց, կրունակը զարկաւ, տարաւ դիմացի լերան վրայ :

Հ. Դալիլան ինչպէս մատնեց զՍամփսոն :

Պ. Փղշտացիք տեսնելով որ բռնութեամբ կամ զօրքով պիտի ջկարենան գլուխ ելլել, ուզեցին անոր Փղշտացի Դալիլա կինն որսալ : Դալիլան Սամփսոնին բերնէն առնելով որ բոլոր ոյժը երկայն մազերէն է, որ երկ կտրուին՝ իսկոյն կտկարանայ, քնոյն մեջ մազերը կտրեց, եւ թշնամեաց մատնեց զնա :

Հ. Փղշտացիք Սամփսոնի ինչ ըրին :

Պ. Բռնեցին աջուրները հանեցին եւ աղօրիք մը զրին որ իրենց ալիւրն աղայ :

Հ. Սամփսոնի վախճանն ինչ եղաւ :

Պ. Մազերուն երկննալովը՝ Սամփսոնի ոյժն ալ նորէն վրան եկեր էր : Օր մը Փղշտացիք իրենց Դագոն կուռքին հանդէսը կատարելու ժամանակ զինքն ալ տարեր էին որ ծաղր ընեն : Սամփսոն Աստուծմէ ոյժ խնդրելով՝ տաճարին սիւները բռնեց, ու շարժելուն պէս կործանեց զայն, եւ իւր հետը փլատակին տակ երեք հազար հոգի քաղեց :

ԳԱՍ ԻՖ.

Հեղի քահանայ. — Սամուէլ Վերջին դատաւոր:

Հ. Սամփսոնի մահուրնէն ետքը Իսրայելացիք ինչ նեղութիւններ կրեցին:

Պ. Փղշտացիք Սամփսոնի ձեռքէն ազատելով՝ Իսրայելացւոց վրայ յարձակեցան՝ Հեղի քահանային դատաւորութեան ժամանակը: Արիւնահեղ պատերազմի մը մեջ Իսրայելացւոցմէ երեսուն հազար հօգի մեռաւ, եւ Աստուծոյ բոլորութեամբը տապանակն ալ թըշնամեաց ձեռքն ընկաւ:

Այն պատերազմին մեջ մեռան նաեւ Հեղիի երկու որդիքը, Ռփնի եւ Փենենէս:

Հ. Հեղի որպիսի մահուամբ մեռաւ:

Պ. Իւր որդւոց անկարգութիւնները կտեսներ, եւ փոխանակ գանոնք խստութեամբ յանդիմանելու՝ տկար կերպով կյորդորեր որ բրնձ անկարգ ճամբանին բողոսն. անոր համար ալ Աստուած որոշեր էր որ զինքն որդւոցը պէս պատժէ: Երբոր Իսրայելացւոց

յադրուիլն ու տապանակին գերի բռնուիլը լսեց, նստած արոռին վրայէն վար ընկաւ մեռաւ (1112):

Հ. Տապանակը ինչ ըրին Փղշտացիք:

Պ. Նախ տարին իրենց Դագոն կուռքին մենեանը դրին. բայց երբ տեսան որ Դագոնին արձանն ընկաւ կոտորտեցաւ, ժողովրդեան վրայէն ալ հիւանդութիւններ պակաս չեին, իմացան որ պատճառը տապանակն է, եւ առին ետ դարձուցին Իսրայելացեոց:

Հ. Որո՞ւ ձեռքով ազատեց Աստուած Իսրայելացիքը Փղշտացեոց գերութենէն:

Պ. Սամուէլ մարգարէին ձեռքով, որ Հեղի քահանայապետին յաջորդն էր:

Հ. Սամուէլի վրայ ինչ կպատմուի:

Պ. Սամուէլ իւր մանկութիւնը անցուց տաճարին մէջ Հեղի քահանային ձեռքին տակ, վասնզի իւր հայրը եղկանա եւ մայրը Աննա պգտիկուց Աստուծոյ տապանակին ծառայութեանը նուիրեր էին զնա:

Հ. Աստուած ինչպէս յայտնեց Սամուէլի առաջին անգամ իւր կամքը:

Պ. Գիշեր մը որ տապանակին դրան առջեւը կքնանար, երեք անգամ Աստուած զինքը կանչեց եւ ապսպրեց որ երբայ Հեղի քահա-

նայապետին իմացունե իրեն եւ իւր ազգատոհմին գլուխը գալիք թշուառութիւնքը :

Հ. Հեղիի մեռնելէն ետեւ Սամուէլ ինչ ըրաւ :

Պ. Բոլոր Իսրայելացւոց ցեղերը պտրտեցաւ, եւ յորդորեց որ առ Աստուած դառնան . յետոյ Իսրայելացւոց քաջութիւնը վառեց, առջօքքով Աստուծոյ բարութիւնն իջեցուց, եւ գիրենք Փղշտացւոց տիրապետութենէն ազատեց :

Հ. Սամուէլի յաջորդ ո՞վ եղաւ :

Պ. Սամուէլ ծերանալով՝ իւր տեղը դատաւոր իւր որդիքը դրեր էր . բայց նոքա եւս Հեղեայ որդւոցը պէս անկարգ լինելով՝ այնչափ տաղտկացուցին Իսրայելացիքը, որ միաբերան խնդրեցին Սամուէլէն որ իրենց բազաւոր մը տայ՝ որ գիրենք ուրիշ ազգաց պէս կառավարէ :

ԳԱՍ ԻԳ.

Հոուր եւ Յեսսէ :

Հ. Ո՞վ էր Հոուր :

Պ. Մովարացի աղջիկ մի էր՝ Նոոմի անունով Իսրայելացի կնոջ որդւոյն հետ կարգուած :

Հ. Հոռօք իւր սկեսրին հետ թնջպես էր :

Պ. Հոռօք երկանը մահուրնէն ետքը ասելի ուզեց իւր հայրենիքը Մովսէրացւոց երկիրը թողուլ՝ քան թէ իւր Նոոմի սկեսուրը, եւ հետը գնաց Բերդեհեմ ընակեցաւ :

Հ. Հոռօք Բերդեհեմի մեջ թնջ ըրաւ :

Պ. Հոռօք եւ Նոոմի հունձքի ժամանակ Բերդեհեմ հասան, եւ որովհետեւ աղքատ էին՝ Հոռօք Նոոմիէն հրաման ուզեց որ երբայ ինկած հասկերէն ժողվէ. Աստուած զինքը Բոոսին արտը առաջնորդեց, որ շատ բարի մարդ, եւ երկանը հարուստ ազգականներէն մէկն էր :

Հ. Բոոս թնջ ըրաւ Հոռօքայ :

Պ. Բոոս իմանալով որ Հոռօք իւր աղքատ ու խեղճ սկեսուրը երեսի վրայ չձգելու համար՝ իւր հայրենիքն ու ազգականները թողեր Հրեաստան էր եկեր, վրան մեծ համարում ունեցաւ, եւ իրեն կին առաւ: Աստուած օրհնեց նոցա ամուսնութիւնը, Ովբէթ անունով զաւակ մի ունեցան, որոյ որդին եղաւ Յեսսէ, Դասիթ մարգարէին հայրը :

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԻՍՐԱՅԵԼԱՅԻՈՅ ԹԱԳԱԻՈՐՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻՆ-
ՉԵԻ ԲԱՐԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԸ .

1080 — 536 Քրիստոսէ առաջ .

ԴԱՍ ԻԴ.

Սառուղ , Դաւիթ , Յովնարան :

Հ. Սամուէլ մարգարէն ինչ կերպով թագաւոր տուաւ Իսրայելացւոց :

Պ. Առաջ ջանաց զիրենք համոզելու որ անկից ետ կենան՝ ցուցանելով նոցա թագաւորութեան ծանր հետեւանքները : Երբոր Հրեայք չհամոզուեցան, Սառուղ անունով երիտասարդը, որ Բենիամինի ցեղէն Կիս անուամբ մարդու մը զանակ էր , թագաւոր օժեց :

Հ. Սաւուղայ օծումն ինչպէս եղաւ :

Պ. Օր մը հօրը կորսուած էշերը փնտռելու գնացած լինելով Սաւուղ, Սամուէլ մարգարէին հանդիպեցաւ. եւ նա Աստուծոյ հրամանաւը Իսրայելացւոց բազաւոր օծեցզնա (1080):

Հ Թագաւոր լինելուն պէս ինչ ըրաւ Սաւուղ:

Պ. Զօրք ժողովեց, զնաց Ամոնացւոց վրայ յարձակեցաւ, որ Գաղաադու Յարիս քաղաքը պաշարեր էին. յաղթեց նոցա, եւ քաղաքն ազատեց. յետոյ իւր Յովնաբան որդւոյն օգնութեամբը Փղշտացւոց ալ յաղթեց բոլորովին:

Հ. Սաւուղ միշտ սիրելի մնաց Աստուծոյ :

Պ. Ոչ, վասնզի երկու անգամ Աստուծոյ դէմ անհնազանդ գտնուեցաւ. մէկ մը՝ Սամուէլի տեղը ինքնահրաման քահանայական պաշտօն ուզեց կատարել. եւ երկրորդ՝ Աստուծոյ հրամանին դէմ Ամադեկացւոց Ազագ բազաւորին կենացը խնայեց, ու նորա անասունները իրեն պահեց:

Հ. Ուրիշ ինչ պատահեցաւ Սաւուղայ :

Պ. Վրան կատաղութիւն մը եկաւ, որ ժամանակ ժամանակ կրօներ, եւ ըրածը չէր զիտեր:

Հ. Սամուէլ Ի՞նչպէս օծեց գԴաւիթ :

Պ. Աստուծոյ հրամանաւը Բեթղեհէմ գնաց, եւ հոն զոհ մատուցանելէն վերջը Յեսսէի փո-

քրր որդին Դաւիթը որ ոչխար կարածեր՝ քա-
զաւոր օծեց (1048), եւ ասաց որ օր մը Խ-
րայելի վրայ պիտի քազաւորէ նա :

Հ. Դաւիթ քազաւոր օծուելէն ետքը ինչ ըրաւ :

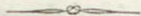
Պ. Սաւուղ քնար զարնող մը փնտռել կու-
տար, որպէսզի կատաղութիւնը բռնած ժա-
մանակը նուազարանին ձայնէն հանդարտի,
Դաւիթ պատանին անուանի քնարահար ճանջ-
ցուած լինելով, Սաւուղ բերել տուաւ զնա
ու քովը պահեց :

Հ. Դաւիթ ինչ քաջութեամբ երեսելի եղաւ :

Պ. Գողիար անունով Փղշտացի հսկայ մը
Խրայելացիները կնախատեր, եւ ոչ ոք կհա-
մարձակեր առջեւն ելլելու հետը պատերազ-
մելու : Դաւիթ պատանին միայն սիրտ ըրաւ,
դէմն ելաւ, պարսաքարով մը սպաննեց, եւ
զլուխը կտրեց Սաւուղայ բերաւ :

Հ. Դաւիթ Գողիարը մեռցրնելուն համար
ինչ վարձք ստացաւ :

Պ. Սաւուղայ Մեղքող աղջիկն իրեն կին
առաւ, եւ անով՝ նորա եղբօրը Յովնաթանայ
հետ անելի բարեկամացաւ :

ԴԱՍ ԻՆ.

*Դարբի հարածուիլը Սաւուդէն .— Սաւուդայ
եւ Յովնարանու մահը :*

Հ. Սաւուդ ինչ պաշտօն տուաւ Դարբի :

Պ. Չինքը զօրավար դրաւ. բայց նորա յաղթութեանցը նախանձելով՝ բշնամոյ պէս վարուեցաւ հետը, այնչափ որ շատ անգամ ետեւէն ընկաւ զօրքով որ զինքը մեռցընէ, եւ Դաւիթը տներնին ընդունող քահանաները մեռցընել տուաւ :

Հ. Դաւիթ ինչպէս վարուեցաւ նորա հետ :

Պ. Չարմանալի մեծանձնութեամբ ու անյիշաչարութեամբ : Օր մը Սաւուդ քանի մը հոգեով գնաց Դարբի պահուրտած այրը մտաքուն եղաւ, չգիտնալով թէ հոն է Դաւիթ : Դարբին քովի մարդիկը զինքը շատ յորդորեցին որ իւր բշնամիէն վրէժն առնու. « Աստուած չընէ, ասաց Դաւիթ, որ Աստուծոյ օծելոյն ձեռք վերցունեմ. » հանդերձին ծայրէն կտոր մը կտրեց առաւ ու հեռուէն ցուցուց Սաւուդայ, ինչան հտուատարմութեան իւրոյ :

Օր մըն ալ երբ Սաւուդ իւր վրանին մեջ մինակ կքնանար, Դաւիթ գնաց նորա քովէն զեղարդն ու գաւաթը առաւ տարաւ, ու ապահով տեղ մը կեցած ցուցուց Սաւուդայ, իմացընելով քէ ինչպէս գուր տեղ իրեն դէմ է ելեր :

Հ. Սաւուդայ ձեռքէն ո՞ր գնաց Դաւիթ :

Պ. Տեսնելով որ Սաւուդ անղաղար իւր ետեւէն է, վերջապէս Փղշտացւոց Սիկիլակ քաղաքը քաշուեցաւ :

Հ. Պատերազմէն առաջ՝ ինչ ըրաւ Սաւուդ :

Պ. Կախարդ կնոջ մը ձեռքով ուզեց Սամուէլ մարգարէն տեսնել որ շատոնց վախճանած էր, եւ իրմէն իմանալ պատերազմին վախճանը :

Հ. Սամուէլ մարգարէն երեւցան Սաւուդայ :

Պ. Աստուծոյ բոյլ տալովը երեւցաւ եւ բարկութեամբ ասաց որ պիտի յաղթուի եւ որդւոցը հետ պատերազմին մեջ պիտի մեռնի :

Հ. Սաւուդայ վերջն ինչպէս եղաւ :

Պ. Պատերազմին մեջ Իսրայելացիք ջարդուեցան, Սաւուդայ երեք որդիքն ընկան մեռան. ինքն ալ նետով մը զարնուեցաւ, ուզեց որ կապարճակիրը զինքը մեռցընէ՝ որպէսզի Փղշտացւոցմէ սպաննուած չհամարուի. եւ երբոր նա քաշուեցաւ յանձն չառաւ, ինքն իւր բրին վրայ ընկաւ մեռաւ (1040) :

ԴԱՍ ԻԶ.

Դարբի քաղաւորելը, Մեղքն ու Ապաշխարելը. — Աքիսողով:

—

Հ. Ի՞նչպէս քաղաւորեց Դարբի:

Պ. Քեբրոն գնաց, ուր Յուդայի ցեղը գինքը քաղաւորեցուց: Սաուդայ Յերուսթե որդին ալ երբ մեռաւ, մնացածը ցեղերն եւս գԴարբի իւրեանց քաղաւոր ընդունեցան (1033):

Հ. Դարբի քաղաւորելէն ետեւ ի՞նչ ըրաւ:

Պ. Գնաց Երուսաղէմ քաղաքը՝ մեջի Սիոն կոչուած բերդովը Յերուսացոց ձեռքէն առաւ, տերութեանը մայրաքաղաք ըրաւ, եւ հոն հաստատեց իւր բնակութիւնը:

Հ. Թշնամիներուն յաղթելէն ետքը՝ Դարբի ի՞նչ աստուածահաճոյ գործ ըրաւ:

Պ. Աստուծոյ տապանակը Սիոն լեռան վրայ շինած պալատը փոխադրեց, անձամբ բոլոր ճամբան անոր առջեւէն քնար զարնելով ու երգելով:

Հ. Դաւիթ ինչպէս քարկացուց զԱստուած :

Պ. Բոլոր ներքին եւ արտաքին բշխմաներուն յաղբելով՝ կարծեց թէ կարող է ամեն կամբք կատարել . ուստի ուզեց Ուրիայի կինը Բերսարէն իրեն կին առնուլ :

Հ. Ի՞նչ կերպով առաւ Բերսարէն :

Պ. Հրամայեց որ պատերազմին վտանգաւոր տեղը դնեն Ուրիան (որ իւր քաջ զօրավարաց մէկն էր), եւ առանց օգնութեան բողոսն որ սպաննուի . եւ նորա կինը իրեն առաւ :

Հ. Դաւիթ մեղքը ի՞նչ երեսին տուաւ :

Պ. Նաքան մարգարէն Աստուծոյ կողմանէ եկաւ՝ Դաւիթ մեծ մեղքը երեսին զարնելով՝ անկէց գլխուն զալիք պատիժները պատմեց :

Հ. Աստուած ինչ պատիժ տուաւ Դաւիթ :

Պ. Թողուց որ որդիքը իրարու հետ կռուին ու անգրասնիկ որդին իւր եղբօրմէն մեռցուի, եւ Արիստղոմ որդին իրեն ալ դէմ ելլէ :

Հ. Արիստղոմ ինչ ըրաւ :

Պ. Արիստղոմ, որ Դաւիթ ամենէն սիրելի որդին էր, հօրը արողոյն աջք ձգելով, ժողովրդեան սիրտն որսաց, հօրմէն ապստամբեցաւ ու եկաւ Երուսաղէմ հօրը տեղը նստաւ :

Հ. Արիսողոմ վախճանին հասան :

Պ. Ոչ. վասնզի բէ եւ Դաւիթ վախաւ, բայց պատերազմին ատենը Դաւիթ զօրավարը Յովար յաղբեց ապստամբին :

Հ. Արիսողոմ ինչպէս մեռաւ :

Պ. Երբոր կփախչէր, անտառի մը մեջէն, երկայն աղուոր մագերը ծառի մը ճիւղերուն փաքրուեցան. ջորին տակէն ելաւ ու ինքը մագերէն կախուած մնաց : Յովար հասաւ, նետով զարկաւ մեռուց՝ Դաւիթ հրամանին դէմ, որ ապսպրէր էր խնայել որդւոյն կենացը :

ԴԱՍ ԻԷ.

Դաւիթ Երուսաղէմ դառնալը, ժողովուրդը հաւրելն ու պատժուիլը. — Սաղմոս :

Հ. Արիսողոմէն ետքը Դաւիթ ինչ ըրաւ :

Պ. Դարձաւ եկաւ Երուսաղէմ, ուսկից փախեր էր, եւ ներեց թշնամեացը :

Հ. Խաղաղութեան ատեն ինչ խորհուրդ ունեցաւ Դաւիթ՝ որ Աստուծոյ հաճոյ չեղաւ :

Պ. Հպարտութեամբ ուզեց իմանալ բէ որչափ

ժողովրդեան տեր է, եւ զԻսրայելացիս համրել տուաւ : Պաշտօնատեարք ինը ամիս բոլոր երկիրը պտըտեցան ու դարձան իրեն իմացուցին որ մեկ միլիոն հինգ հարիւր եօթանասուն հազար հոգի գտեր են՝ զենք բանեցընել կրցող, Ղևեայ եւ Բենիամինի ցեղերը չհամրելով :

Հ. Ի՞նչ պատիժ տուաւ Աստուած Գաւթի այն հպարտութեանը համար :

Պ. Իմացուց իրեն որ երեք չարեաց մեկն ընտրե, կամ երեք տարի սով, կամ երեք ամիս պատերազմ, եւ կամ երեք օր ժանտամահ :

Հ. Գաւթի երեք չարեաց որն ընտրեց :

Պ. Ժանտամահը. «Լաւ է, ասաց, որ Աստուծոյ ձեռքը իյնամ՝ որոյ ողորմութիւնը անբաւ է, քան թէ մարդոց ձեռքը » :

Հ. Ժանտամահէն որչափ մարդ մեռաւ :

Պ. Եօթանասուն հազար հոգի :

Հ. Գաւթի երրոր ծերացաւ ինչ ըրաւ :

Պ. Նաքան մարգարէին խորհրդովը Բերսաբէն ունեցած Սողոմոն որդին իւր տեղը բազաւոր դրաւ :

Հ. Գաւթի եւնաց չեղջի գործն ինչ եղաւ :

Պ. Տեսնելով որ մանչ մօտեցեր է, զխաւոր պաշտօնատեարներն ու գորավարները կանչեց, յորդորեց զանոնք որ Աստուծոյ պատուիրան-

ները պահեն, եւ հնազանդին սիրով իւր Սո-
ղոմոն որդւոյն. նմա ալ ապսպրեց որ Աս-
տուծոյ ճանապարհէն դուրս չելլէ եւ փառա-
ւոր տաճար մը կանգնէ Աստուծոյ, որոյ համար
ինքը շատ նիւթ պատրաստեր էր: Եւ քառա-
սուն տարի քազաւորութիւն ընելէն վերջը
մեռաւ. (100½):

Հ. Դաւթի Սաղմոսն ինչ է:

Պ. Դաւիթ մարգարէն շատ մը *Սաղմոս* կամ
երգ շինած է, որ զանազան աղօթքներ, զըղ-
ջական իմաստներ ու Քրիստոսի վրայ զուշա-
կութիւններ են: Այն սաղմոսաց մեջ վսեմ կեր-
պով կնկարագրէ նաեւ Աստուծոյ մեծութիւնը,
գործքը, արդարութիւնը, ողորմութիւնն ու
անհուն բարիքը:

ԴԱՍ ԻԸ.

*Քազաւորութիւն Սողոմոնի. — Շինութիւն
տաճարի. — Գրուածք Սողոմոնի:*

Հ. Սողոմոն ինչ կերպով սկսաւ քազաւորել:

Պ. Նախ հօրը թշնամիքը պատժեց, յետոյ
մեծահանդէս զոհ մը մատուցանելով՝ ամեն
բանէ աւելի իմաստութիւն խնդրեց յԱստուծոյ:

Հ. Ինչո՞վ երեւցաւ Սողոմոնի իմաստութիւնը:

Պ. Երկու կանայք տղու մը համար առջեւը դատաստանի ելան, երկուքն եւս կըսէին թէ տղայն իրենցն է:

Սողոմոն հրամայեց որ տղայն երկու կըտորը ընեն՝ ու մէկ կտորը մեկուն՝ միւսը մեկային տան: Այն կինն որ տղուն մայրը չէր՝ հաւանեցաւ դատաստանին. բայց բուն մօրը սիրտը կտրտեցաւ. աւելի ուզեց որ զաւակն ողջ մնայ եւ միւսին տրուի՝ քան թէ նորա մահը տեսնէ: Անով յայտնի եղաւ որ ինքն է տղուն ճշմարիտ մայրը: Սողոմոն անոր տուաւ որդին, եւ միւսը պատժեց:

Հ. Սողոմոն ինչ մեծ շինութիւններ ըրաւ:

Պ. Հօրը ապսպրած Երուսաղեմայ մեծագործ տաճարը շինեց: Երկու հարիւր յիսուն հազար գործաւորի ջափ վրան աշխատեցան, եւ եօթը տարուան մեջ հյազիւ կարող եղան լմրնցընել: Տաճարին նաւակատիքը մեծ հանդիսով կատարեց Սողոմոն՝ քսանուերկու հազար եգ եւ հարիւր քսան հազար ոչխար Աստուծոյ գոհելով:

Հ. Սողոմոնի իշխանութիւնը ո՞րչափ եր:

Պ. Սողոմոնի իշխանութիւնը կտարածուէր ոչ միայն Իսրայելացւոց այլ եւ բոլոր այն տերութեանց վրայ՝ որ արեւելքէն մինչեւ Եփրատ,

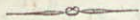
եւ հարաւեն մինչեւ եզիպտոս կհասնեին: Տիրոսի Գիրամ բազաւորին աղջիկն իրեն կին առաւ, եւ իւր նաւերը հեռաւոր տեղեր կերթային վաճառաշահութեան: Իւր համբաւը այնչափ մեծցաւ՝ որ Արաբիոյ վերի կողմերէն զինքը տեսնելու եկաւ Սաբայ բազուհին:

2. Սողոմոնի փառքը ինչո՞վ պակսեցաւ:

Պ. Հարստութիւնն ու զուարճութիւնները Սողոմոնի սիրտը բույացուցին. ծերութեանը ժամանակ առած օտարազգի կռապաշտ կանայք որ իւր խելքը կռապաշտութեան եւ իրենց համար պաշատներ շինելու դարձուցին: Ծանր ծանր տուրքերով ժողովուրդը նեղեց, եւ իւր փառքը շատ մթնցուց:

3. Սողոմոն ինչ գրքեր շարադրեց:

Պ. *Ժողովողի եւ Առակաց* գրքերը. *Իմաստութիւն* եւ *Երգ երգոց*: Առաջնոյն մեջ մարդկային մեծութեան ունայնութեանը վրայ կխօսի. երկրորդին մեջ գերահանճար իմաստութեան խրատներ կուտայ: *Իմաստութեան* գիրքը Աստուծոյ նախախնամութեան, իմաստութեան եւ արդարութեանը վրայ կխօսի. իսկ *Երգ երգոցը* խորհրդաւոր բանաստեղծութիւն մի է:

ԴԱՍ ԻԹ.

Ռորովամ, եւ Յերորովամ:

Հ. Սողոմոնին ով յաջորդեց:

Պ. Անդրանիկ որդին Ռորովամ. սա չուգեց քեքեցընել հօրը ժողովրդեան վրայ զրած ծանր տուրքերը, անոր համար տասը ցեղերն իրմէ ապստամբեցան, Յերորովամ անուանով իշխան մը իրենց բազաւոր զրին, եւ այնպէս հաստատուեցաւ *Իսրայելի քաղաւորութիւնը:*

Հ. Որոնք հաւատարիմ մնացին Ռորովամայ:

Պ. Յուդայի եւ Բենիամինի ցեղերը, յորոց *Յուդայի քաղաւորութիւնը* ձեւացաւ (962):

Հ. Յերորովամ ինչպէս բազաւորեց:

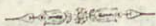
Պ. Նախ Սիւքեմն ըրաւ իրեն մայրաքաղաքը. անկեց Թերսա փոխադրեց արօրը, եւ հոն կեցան իւր յաջորդքը մինչեւ Սամարիոյ շինուիլը. եւ որպէսզի իւր հպատակները Երուսաղեմ չերբան զՍատուած պաշտելոս, բազաւորութեանը երկու ծայրը մեկմեկ ոսկի հորթ կանգնել տուաւ, մեկը Բեթել եւ միւսը Դան, եւ հրաման հանեց որ ժողովուրդը նոցա երկրպագութիւն ընէ եւ զանոնք պաշտէ:

Հ. Յերոբովամայ կռապաշտութիւնը ինչպէս պատժուեցաւ :

Պ. Աստուծոյ կողմանէ մարգարէ մը եկաւ ու գուշակեց նորա գլխուն գալու ջարիքը : Յերոբովամ ձեռքն երկնցուց բարկութեամբ հրբամայեց որ բռնեն զնա . բայց ձեռքը չորցաւ , եւ սեղանը կործանեցաւ : Սարսափեցաւ Յերոբովամ , մարգարէին աղօթքը խնդրեց , որով եւ բժշկուեցաւ , բայց ջար ճանապարհէն ետ չկեցաւ :

Հ. Սողոմոնի բազաւորութեանը երկու բաժնուիլը ինչ վնաս ունեցաւ :

Պ. Երկու բազաւորութիւնները անդադար իրարու դէմ պատերազմեցան , բազաւորներուն ալ շատը անկարգ մարդիկ լինելով զԱստուած մոռցան , կուռք պաշտեցին , եւ այնպէս Հրեայք իրենց ձեռքով բազաւորութեանը եւ ազգին կործանմանը պատճառ եղան :

ԳԼՈՒԽ Ե.

ՔԱԳԱՒՈՐԳ ԻՍՐԱՅԵԼԻ.

ԴԱՍ Լ.

Յաջորդք Յերոբովամայ. — Աքասար. — Յե-
զարեղ. — Եղիա մարգարե :

Հ. Յերոբովամայ յաջորդները ոյք եղան :

Պ. Յերոբովամայ յաջորդեց որդին Նարատ.
Բաասա զօրապետը Նարատը սպաննեց ու տե-
ղըն անցաւ, եւ քսանըջորս տարի քազաւո-
րեյկն ետքը տերութիւնը իւր էլա որդւոյն
թողոց : Զամբրի զօրապետը էլան սպաննեց
ու տեղն անցաւ, բայց ութ օր հազիւ քազա-
ւորեց, վասնզի Ամրի զօրապետը իրեն դեմ
էլաւ, եւ Զամբրի նորա ձեռքը չիյնալու հա-
մար՝ պալատին կրակ տուաւ ու ինքն ալ մե-
ջը այրեցաւ :

Հ. Ամբի ինչ նշանաւոր գործ ըրաւ :

Պ. Իսրայելի բազաւորութեան աթոռը Սամարիա փախադրեց (907):

Հ. Ամբիին ո՞վ յաջորդեց :

Պ. Աքաար որդին, եւ սորա բազաւորութեան ժամանակը երեւցաւ Եղիա մարգարէն :

Հ. Աքաար ինչո՞ւ թշնամացաւ Եղիային :

Պ. Եղիայէն յանդիմանուելուն համար : Աքաար իւր ամբարշտութեամբը Աստուծոյ եւ մարդկան ատելի լինելով, Եղիան զուշակեց իրեն որ երեք տարի ոչ անձրեւ պիտի գայ՝ եւ ոչ ցօղ պիտի իջնայ . ուստի եւ սաստիկ սով եղաւ :

Հ. Աքաարէն ինչպէս ազատեցաւ Եղիա :

Պ. Գնաց անապատը հեղեղատի մը քով բնակեցաւ, ուր ագուաւք օրն երկու անգամ իրեն կերակուր կրերէին : Բայց երբոր հեղեղատը չորցաւ, Աստուած հրամայեց որ Սիդոնացոց Սարեփա քաղաքն երբայ :

Հ. Սարեփա քաղաքին մեջ ինչ ըրաւ Եղիա :

Պ. Քաղաքը մտնելու վրայ էր երբոր աղքատ այրիի մը հաղիպեցաւ եւ անկէց կերակուր ուզեց . եւ որովհետեւ նա տունը միայն քիչ մը իւղ եւ ալիւր ունէր, հետը զնաց, եւ օրհնելովը այնչափ բազմացուց զանոնք որ

մինչեւ սովին ետքը բաւեցան : ժամանակէ մը յետոյ այրւոյն որդին մեռաւ, եւ Եղիա անոր յարութիւն տուաւ :

Հ. Եղիա ինչ ըրաւ Բահաղու քուրմերուն :

Պ. Սամարիա դառնայէն վերջը՝ Աստուծոյ զօրութիւնը ամենուն յայտնեց, Բահաղու քուրմերուն խարեութիւնը դուրս հանեց եւ մեջերնէն չորս հարիւր յիսուն հոգի մեռցրնել տուաւ . յետոյ աղօթքով յորդ անձրեւ իջեցուց եւ զովացուց գերկիր որ երկար ժամանակէ իվեր չորցեր ցամքեր էր :

Հ. Բահաղու քուրմերը շարդելուն համար ինչ հալածանք քաշեց Եղիա :

Պ. Աքաարու Յեզարէյ կնոջը հրամանաւր հալածուելով՝ անապատի մը մեջ քառասուն օր եւ քառասուն գիշեր պտրտեցաւ, եւ Աստուծոյ հեշտակը հրաշքով կկերակրէր զնա :

Հ. Այն անապատէն ո՞ր զնաց Եղիա :

Պ. Քորեր լեռը, ուր երեսեցաւ նմա Աստուած եւ պատուիրեց որ իրեն աշակերտ ընտրէ Եղիսէն, եւ Դամասկոս երբայ Ազայէլը Ասորւոց բազաւոր օձէ, եւ Յեռ զօրապետը Իսրայելի բազաւոր :

ԴԱՍ ԼԱ.

Եղիա երկինք կ'ներանայ: — Եղիսէ մարգարէ: — Յեռու:

2. Եղիա ինչ սպառնացաւ Աքաաբու:

Պ. Աքաաբ Յեզարելի խորհրդովը Նաբովթ անունով անմեղ մարդը մեռուցեր նորա այգին յափշտակեր էր: Եղիա գնաց ըսաւ նոցա քէ քիչ ժամանակէ շունք Աքաաբու արիւնը պիտի լափեն, ինչպէս որ Նաբովթինը լափեր էին, եւ Յեզարելի զիակը պիտի ուտեն:

2. Եղիա ինչ կերպով երկինք վերացաւ:

Պ. Շատ հաշքներ գործելէն յետոյ՝ հրեղէն կառօք երկինք վերացաւ իւր Եղիսէ աշակերտին աջքին առջեւը, եւ անոր յիշատակ բողոց իւր մաշկեակը:

2. Եղիսէի գլխաւոր հաշք՝ ինչը որոնք են:

Պ. ա. Եղիայի մաշկեկովը Յորդանան գետին զարնելով՝ ջրերն երկու բաժնեց ու զիմացն անցաւ:

բ. Երիբովի աղբիւրին վնասակար ջուրը բժշկեց լաւացուց՝ մեջը քիչ մը աղ նետելով :

գ. Աղքատ այրիի մը ունեցած սակաւ իւղը այնչափ շատցուց որ լեցնելու աման չգտաւ :

դ. Ասորւոց Նեեման իշխանին բորոտութիւնը բժշկեց՝ հրամայելով որ Յորդանանին մէջ եօրն անգամ լուացուի :

ե. Սոմնացի կնոջ մեռած որդւոյն յարութիւն տուաւ :

զ. Եղիսէն ծաղրող տղաքն ինչպէս պատժեց :

Պ. Բերեկ քաղաքին մօտ շատ մը տղայք « կունտ գլուխ » կանչելով ծաղր ըրին գեղիսէ. մարգարէն ուզելով հասկցընել նոցա եւ ծընողացը քե Աստուծոյ պաշտօնէին եղած նախատինքը Աստուծոյ կերթայ, անիծեց տղաքը, եւ շուտ մը անտառէն երկու արջ ելան, եւ այն տղոցմէ քառասունուերկուքը մեռուցին :

է. Ի՞նչպէս մեռաւ Աքաար :

Պ. Աքաար Ասորւոց պատերազմին ժամանակն վիրաւորեցաւ, եւ մեռաւ կառքին մէջ, եւ շները եկան կառքին մէջ լցուած արիւնը լափեցին, ինչպէս գուշակեր էր եղիւա :

զ. Աքաարու ոմ յաջորդեց :

Պ. Առաջ Ոքոզիա եւ յետոյ Յովքամ որդիքը, առանց հօրերնուն ճամբէն ետ կենալու :

Հ. Յովրամայ տեղ ով քաղաւորեց:

Պ. Եղիային պէս Եղիսէին ալ հրամայեց Աստուած՝ որ երբայ Յովրամայ Յեռ. զօրապետը քաղաւոր իսրայելի օծէ, եւ նա կատարեց:

Հ. Եղիային Յեզարէլի վրա ըրած մարգարէութիւնն ինչպէս կատարեցաւ:

Պ. Յեռ. Աքաաբին բոլոր որդիքը ջարդեց, յետոյ Յեզարէլն ալ պատուհանէն վար նետել տուաւ, որ ձիոց ոտքին տակը կոխկրուտուեցաւ, եւ մարմինը շները կերան (876):

Հ. Յեռ. իւր քաղաւորութեանն ատենը հրանկարգութիւնն ուզեց վերցընել իսրայելի մեջէն:

Պ. Բահաղ կուռքին պաշտօնը:

Հ. Ի՞նչ կողմանէ մեղադրելի է Յեռ.:

Պ. Այս կողմանէ որ չվերուց Յերոբովամայ կանգնել տուած ոսկի հորբերը, որք ժողովրդեան զԱստուած մոռնալուն եւ կռապաշտութիւնն ընելուն գլխաւոր պատճառ էին:

ԴԱՍ ԼԲ.

Յովնան ճարգարէ. — Յեռւայ եւ Յերար-
փանու յաշորդները. — Սաղմանասար, եւ
կործանումն քաղաւորութեանն Իսրայելի:

Հ. Աստուած ինչ հրամայեց Յովնանու :

Պ. Հրամայեց որ երթայ Նինուեացիքը յոր-
դորէ յապաշխարութիւն :

Հ. Յովնան կատարեց Աստուծոյ հրամանը :

Պ. Ոչ. փոխանակ Նինուե գնալու՝ նա մը-
տաւ որ Թարսիս երթայ. բայց ծովուն վրայ
յանկարծ փոթորիկ ելաւ եւ այնչափ սաստ-
կացաւ որ նաւավարք վիճակ ձգեցին՝ հաս-
կընալու քէ որո՞ւ յանցանքին համար եր այն
փորձանքը: Վիճակը Յովնանու ելաւ, զինքը
ծովը ձգեցին եւ ծովը հանդարտեցաւ :

Հ. Յովնաւ ծովուն մեջ ինչ եղաւ :

Պ. Կես շաբաթ խոշոր ձկներէն մեկը զինքը
կլկեց, եւ երեք օրէն ետքը տարաւ ծովեզեր-
քը ձգեց :

Հ. Յովնան կետին փորէն որ ելաւ՝ ինչ բրաւ:

Պ. Աստուծոյ հրամանին հնազանդելով զբնաց Նինուէ, քարոզեց որ եքե Նինուէացիք երեք օրուան մեջ չապաշխարեն, քաղաքնին պիտի կործանի. նոքա ալ դարձի եկան, եւ ազատեցան այն պատուհասէն (817):

Հ. Յեռայ յաջորդները ոյք եղան:

Պ. Նախ յաջորդեց որդին Յովաքազ, որոյ բազաւորութեանը ժամանակ Իսրայելացիք Ասորւոց Ագայել բազաւորին իշխանութեան տակ ընկան: Նորա որդւոյն ժամանակը եղիսէ մարգարէն մեռաւ: Յերորովամ Բ Ասորւոց յաղթեց, եւ տերութեան յափշտակուած սահմանները նորէն ձեռք ձգեց:

Հ. Յերորովամէ ետքը ով բազաւորեց:

Պ. Զաքարիա. վեց ամիսէն Սելլում զինքն սպաննեց. ամսէ մը ետքն ալ Մանայեմ մեռուց Սելլումը, եւ բունութեամբ Իսրայելացիքը կառավարեց (766):

Հ. Մանայեմի ով յաջորդեց:

Պ. Իւր որդին Փակեայ որ երկու տարի հազիւ բազաւորեց, վասնզի Փակէէ զօրավարը զինքը սպաննեց ու տեղն անցաւ (752):

Հ. Փակէի օրն ինչ պատահեցաւ:

Պ. Ասորեստանեայց Թազղաբփաղասար բա-

զատորն եկաւ Հրեաստան, շատ տեղերու տիրեց եւ շատ մարդ զերի տարաւ հետն Ասորեստան:

Հ. Ի՞նչպէս վերջացաւ Իսրայելի բազաւորութիւնը:

Պ. Ովսեկն Փակեկ բազաւորը սպաննելով՝ տեղն անցեր էր. Ասորեստանեայց Սաղմանասար բազաւորն եկաւ, Սամարիան առաւ կործանեց, բնակչաց մեկ մասը ջարդեց, եւ մնացածը բազաւորին հետ զերի տարաւ Իննիուսէ: Եւ այսպէս վերջացաւ Իսրայելի բազաւորութիւնը՝ Քրիստոսէ 712 տարի յառաջ, 244 տարի տեսնեն ետքը:

Հ. Սամարացիք ո՞ւր էին:

Պ. Սամարիոյ երկիրը նորէն շինցընելու համար Սաղմանասար դրկեց հոն այլեւայլ ազգեր, որ ճշմարիտ աստուածապաշտութեան հետ խառնեցին նաեւ շատ մը կուսապաշտական արարողութիւններ, եւ սոքա ըսուեցան Սամարացիք որ մինչեւ հիմա կան:

ԳԱՍ ԼԳ.

Պատմութիւն Տովրիբայ :

Հ. Տովրիբ ո՞վ էր :

Պ. Սաղմանասարին Նինոսէ գերի տարած Հրէից մեկն էր Նեփրաղիմի ցեղէն, եւ բարեպաշտութեամբը անուանի էր, ինչպէս նաեւ իւր կիսն Աննա, եւ որդին Տօբիա :

Հ. Սաղմանասար Տովրիբայ հետ ինչպէս էր :

Պ. Պալատին մեջ պաշտօնի հասուց զինքը, եւ հրաման տուաւ անոր ամեն տեղ երթալու համարձակ :

Հ. Տովրիբ ինչպէս իշխանութիւն ըրաւ :

Պ. Իւր ազգակիցներուն օգուտն ուզելով՝ զանոնք կբաջալերէր, բարի խրատներ կուտար նոցա եւ կօզներ :

Հ. Սենեքերիմայ ժամանակը ինչ ըրաւ :

Պ. Սենեքերիմ Իսրայելացոց նեղութիւն կուտար. Տովրիբ կնայէր որ նոցա բշուառութիւնը բերեցընէ, եւ բազաւորին մեռցընել տուած Իսրայելացիքը կթաղէր :

Հ. Ի՞նչ դժբաղդութիւն ունեցաւ Տովբիթ :

Պ. Օր մը մեռել քաղելէն ետեւ յոգնած տուն որ դարձաւ, որովհետեւ ըստ օրինաց լուսացուելու եւ այնպէս տունը մտնելու չափ վրան կարողութիւն չէր մնացած, հոն գաւիթը կրօնակը պատին տուաւ քնացաւ : Վերէն ճընճողակները աչքին վրայ ծրտեցին ու երկու աչքը մեկէն կուրացաւ :

Հ. Տովբիթ այն ժամանակը ինչ ըրաւ :

Պ. Տովբիթ շատ աղքատանալով՝ մտածեց որ Տուրիա որդին դրկէ ու Գարայէլ անունով մեկ բարեկամին փոխ տուած ստակն առնուր բերէ :

Հ. Աստուած որո՞ւ ձեռքով Տովբիթայ օգնեց :

Պ. Ռափայէլ հրեշտակին ձեռքովը . երբոր որդւոյն ապսպրեց որ իրեն ճամբու ընկեր մը գտնէ, Ռափայէլ հրեշտակը մարդկային կերպարանօք ինքզինքը առաջարկեց, եւ Տուրիային հետ ճամբայ ելան :

Հ. Հրեշտակը ինչ օգնութիւն ըրաւ Տուրիայի :

Պ. Տուրիան ոտուրները Տիգրիս՝ գետին մէջ լուանալու ժամանակը՝ ահագին ձուկ մը ցատքեց վրան . հրեշտակին հրամանովը բռնեց այն ձուկը, ու լեղին հանեց սրանց :

Հ. Հրեշտակն ո՞ր տարաւ զՏուրիա :

Պ. Եկբատան քաղաքը՝ Տովբիթայ Հռազուէլ անունով ազգականին տունը :

Հ. Հռազուելի տունը ինչ ըրաւ Տուրիա :

Պ. Հրեշտակին խորհրդովը Հռազուելի Սարրա աղջիկը իրեն կին առաւ, յետոյ հրեշտակին ձեռքովն առաւ նաեւ Գարայելին քովի ստակը եւ տուն դարձաւ :

Հ. Տովբիթայ աչքն ինչպէս բացուեցաւ :

Պ. Տուն որ հասաւ Տուրիա, հրեշտակին խօսքովը ձկան լեղին հանեց՝ հօրը աչքին քսեց. իսկոյն Տովբիթայ աչուրները բացուեցան, եւ ամենքը մեկտեղ փառք տուին Աստուծոյ :

Հ. Տովբիթ եւ իւր որդին ինչպէս շնորհակալ եղան հրեշտակին :

Պ. Աղաչեցին որ բերած հարստութեան կեսը իրեն առնու. բայց հրեշտակը չընդունեցաւ. յորդօրեց զիրենք որ Աստուծոյ փառք տան որ պատճառ է ամենայն բարութեանց, եւ ինքն աներեւոյթ եղաւ. այն ժամանակ իմացան հայրն ու որդին որ Աստուծոյ հրեշտակն էր :

Հ. Տովբիթ ինչպէս անցուց իւր օրերը :

Պ. Հարիւր տարիէն անելի ապրեցաւ՝ միշտ երկիւղած լինելով յԱստուծոյ եւ բարերար առմարդիկ : Իւր թոռունքն ալ իրեն պէս սիրելի եղան Աստուծոյ եւ մարդկան :

Հ. Տովբիթ մեռնելէն յառաջ ինչ ըրաւ :

Պ. Երբոր տեսաւ որ մահը մօտեցեր է, կանչեց իւր Տուբիա որդին եւ թողունքն ուրսաւ. « Ծառայեցէք Աստուծոյ բոլորով սրբտիւ եւ ջանացէք նորա հաճոյքը կատարել : Բարիք ընելէն եւ ողորմութիւն տալէն մի դադրիք. գԱստուած երբէք մտքերնէդ մի հանէք, եւ փառք տուէք Աստուծոյ : »

ԹԱԳԱՒՈՐԲ ՅՈՒԴԱՅ .

ԴԱՍ ԼԴ.

Ռորովամ, և իւր յաջորդները. — Գողո-
ղիա և Յովսա :

Հ. Ռորովամ որոն եղաւ հարկատու :

Պ. Սողոմոնի որդին Ռորովամ Եգիպտացոց Սովսակիմ քաղաւորէն յաղքուեցաւ, եւ հարկատու եղաւ նմա (962) :

Հ. Աբիա եւ Ասա քաղաւորքն ինչ ըրին :

Պ. Աբիա Իսրայելի Յերորովամ քաղաւորին յաղքեց (946) :

Ասա Եթովպացւոց Չարեն Թագաւորին հետ պատերազմեցաւ եւ փառաւոր յաղթութիւն մը ըրաւ (944) :

Հ. Յովսափատ ինչ բարի գործք ըրաւ :

Պ. Յովսափատ Թագաւորութեանը ամեն կողմը Ղեւտացիներ եւ օրինաց վարդապետներ ղրկեց որ ժողովուրդը կրթեն եւ աստուածապաշտութիւնը ծաղկեցընեն : Մովսրացւոց եւ Ամոնացւոց յաղթեց ու տերութեանը սահմաններէն զանոնք հալածեց (904) :

Հ. Յովսափատ ինչ պատճառաւ յանդիմանութիւն լսեց մարգարէէն :

Պ. Վասնզի Իսրայելի Աքաաբ Թագաւորին օգներ էր, եւ նորա Գողոզիա (կամ Աքառիա) դուստրը իւր Յովրամ որդւոյն կին առեր էր :

Հ. Յովրամայ անգրութիւնն ինչ էր :

Պ. Իւր Գողոզիա կնոջը խօսքովը բոլոր իւր եղբարքը մեռուց, եւ կուոց սեղաններ կանգնեց (880) :

Հ. Ի՞նչպէս պատժուեցաւ Յովրամ :

Պ. Փղշտացիք եւ Արաբացիք եկան երկիրն ոտնակոխ ըրին, ընտանիքը գերի տարին, եւ միայն կրտսեր որդին Ոքոզիա քովը մնաց :

Հ. Ոքոզիա ինչպէս ըրաւ Թագաւորութիւնը :

Պ. Թագաւորելուն պէս (877) Գողոզիա մօ-

ըր չար խրատին հետեւելով՝ Աքաարայ որդւոյն Յովբամայ հետ դաշինք դրաւ եւ մեկտեղ Ասորոց դեմ պատերազմի գնացին, բայց Յեռու երկուքն ալ սպաննեց:

Հ. Ոքոզիայէն ետքը Գողողիա ինչ ըրաւ:

Պ. Յուդայի երկրին մեջ մինակ բազաւորելու համար բոլոր որդիքն ու արքայազուն իշխանքը մեռցընել տուաւ. տաճարը կողոպտեց ու Բահաղու սեղանները զարդարեց (876):

Հ. Ոքոզիայի որդւոց մեջէն ոմ ազատեցաւ Գողողիայի ձեռքէն:

Պ. Ամենէն պզտիկը Յովաս, Յովիդայէ քահանայապետին ձեռքովը, որոյ կինը Յովսարէք Յովասու հորաքոյրն էր:

Հ. Ո՞ւր մեծցաւ եւ ինչպէս բազաւորեց:

Պ. Տաճարը մեծցաւ. եւ երբոր եօքը տարեկան եղաւ, Յովիդայէն ուզելով իւր հայրենիքը Գողողիայի բռնութենէն ազատել՝ Ղեւտացիները ժողովեց տաճարը, Յովասը օծեց եւ իբրեւ օրինաւոր բազաւոր ընդունելի ըրաւ գնա ամենուն (870):

Հ. Գողողիա երբոր լսեց Յովասին բազաւոր օծուիլ՝ ինչ ըրաւ:

Պ. Վազեց տաճարը գնաց որ Յովասը մեռցընել տայ. բայց Յովիդայէ քահանայապետին հրամանաւն ինքը սպաննուեցաւ:

Հ. Յովաս Բնչպէս ըրաւ թագաւորութիւնը :

Պ. Յովիդայի քահանայապետին ողջութեան ժամանակը աստուածաշատութեամբ եւ արդարութեամբ կառավարեց . նորա մահուանէն ետքը մոռցաւ զԱստուած , կռապաշտութիւնը հաստատեց , եւ իւր բարերար քահանայապետին որդւոյն Ջաքարիային յանդիմանութեանցը չղիմանալով՝ զինքը մեռցրնել տուաւ :

Հ. Յովաս Բնչպէս պատժուեցաւ :

Պ. Ասորոց Ագայէլ թագաւորն եկաւ մինչեւ Երուսաղեմայ մօտեցաւ , եւ Յովաս հագիւ կրցաւ տաճարին գանձերը տալով՝ ետ դարձրնել զինքը : Թագաւորութեանը քառասներորդ տարին ալ իւր մարդիկը զինքը զարկին մեռուցին :

ԳԱՍ ԼԵ.

*Ամասիա եւ իւր յաջորդները . — Եզեկիա
եւ Եսայի մարգարէն :*

Հ. Յովասին ո՞վ յաջորդեց :

Պ. Որդին Ամասիա (851), որ Եղովմայեցոց յաղթեց . բայց Իսրայելի Յովաս թագաւորին դէմ ալ պատերազմ հրատարակելով

յաղթուեցաւ եւ նորա ձեռքն ընկաւ, որ յաղթանակաւ զինքը Երուսաղէմ տարաւ :

Հ. Ամասիային ոմ յաջորդեց :

Պ. Որդին Ոգիա կամ Ագարիա (803). սա քանի որ Զաքարիա մարգարէին խրատներուն մքաիկ ըրաւ եւ Աստուծոյ ճամբէն չխտորեցաւ՝ շատ յաջողութիւններ ունեցաւ, երկրագործութիւնը ծաղկեցուց եւ տերութիւնը զօրացուց :

Հ. Ի՞նչ յանցանք կապատմութի Ոգիային վրայ :

Պ. Թագաւորական իշխանութեանը զոհ չըլինելով երրոր քահանայական իշխանութիւն եւս բանեցընել ուզեց, եւ անձամբ բուրվաւոր ձեռքն առաւ որ խոսնկ մատուցանէ սեղանոյն, տաճարին մեջ Աստուծոյ աներեւոյթ զօրութեամբը զարնուեցաւ, բոլոր մարմինը բորոտեցաւ, եւ ըստ օրինաց Հրէից հարկադրեցաւ թագաւորութիւնը իւր որդւոյն Յովաբամու բողոսլ եւ ուրիշներէն հեռու գնալ բնակիլ (752) :

Հ. Յովաբամ ինչպէս թագաւորեց :

Պ. Յովաբամ ըստ օրինաց Տեառն ըրաւ թագաւորութիւնը, եւ խաղաղութեամբ կառավարեց երկիրը :

Հ. Յովաբամին ոմ յաջորդեց :

Պ. Իւր որդին Աքագ (737), որ ճշմարտին Աստուծոյ տաճարը փակեց, եւ ինքզինքը

կուսակաշտութեան տուաւ, Բանաղ եւ Մողոք
կուռքերուն սեղաններ կանգնեց եւ մինչեւ
իւր որդիքը կուոց գոհեց :

Հ. Աստուած ինչ պատիժ տուաւ Աքազոս :

Պ. Թոյլ տուաւ որ թշնամիքը գօրանան եւ
զան բոլոր երկիրը գերեն գերփեն . զինքն ալ
Ասորեստանի Թագաւարփաղասար քազաւորը
բռնեց եւ գերի տարաւ ի Իւամասկոս :

Հ. Աքազին ո՞վ յաջորդեց :

Պ. Որդին Եզեկիա, որ բարեպաշտութեամբ
երեւելի եղաւ (723) :

Հ. Ի՞նչպէս քազաւորեց :

Պ. Հօրը արուսն ելլելուն պէս՝ ջանաց նորա
ամպարշտութեան գործքերը մոռցրնել տալ .
կուռքերն ու սեղանները կործանեց, Աստու-
ծոյ տաճարը բացաւ, եւ հրաւիրեց Իսրայելա-
ցիքն որ զան հանդիսով Ջատիկը տօնեն յե-
րուսաղէմ : Այսպէս Աստուծով գօրացաւ, եւ
չուզեց վճարել իւր հօրը Ասորեստանեայց
խոստացած ամօքապարտ տուրքը :

Հ. Ո՞ր մարգարէն օգնեց Եզեկիայի :

Պ. Եսայի մարգարէն, որ Ոգիայի քազա-
ւորութեան ժամանակն սկսեր էր մարգարեա-
նալ . բայց Հրեայք այնչափ ապականեր էին
որ նորա խրատուցն ու յորդորանացը մտիկ
ընող չկար :

Հ. Եզեկիա ինչ կերպով առողջացաւ :

Պ. Երբոր վտանգաւոր հիւանդութենէ մը բռնուած՝ մեռնելու կպատրաստուէր, Եսայի մարգարէն Աստուծոյ կողմանէ իմացուց իրեն որ տասնըմիսգ տարի ալ աւելի պիտի ապրի :

ՊԱՍ ԼԶ.

Եզեկիա եւ Սենեքերիմ. — Մանուէ. — Յուդիք. — Ամոն. — Յովսիա :

Հ. Եզեկիա առողջանալէն ետքը ինչ վրտանգի մէջ ընկաւ :

Պ. Ասորեստանի Սենեքերիմ քաղաւորը անոր տուրք չտալուն համար՝ եկաւ երկիրն աւերեց ու Երուսաղէմը պաշարեց. Աստուծոյ դէմ հայհոյանքներով լեցուն նամակ մըն ալ գրեց զրկեց Եզեկիայի եւ կհրամայէր որ հնազանդի իրեն :

Հ. Եզեկիա անոր դէմ ինչ ըրաւ :

Պ. Եսայի մարգարէն քաջալերուած՝ Երուսաղէմն ամրացուց, աղօթիւք եւ պահօք Աստուծոյ դիմեց եւ իրմէ օգնութիւն խնդրեց :

Հ. Ի՞նչ հրաշքով ազատեցաւ եզեկիա :

Պ. Աստուծոյ հրեշտակը Սսենեքերիմի բանակէն հարիւր ութսուն հազար հոգի ջարդեց, որով ստիպուեցաւ հայհոյիչ թագաւորը իւր մայրաքաղաքը Նինուէ դառնալու, ուր երկու որդիքը քիչ ժամանակէն զինքը մեռուցին ու Հայասան փախան :

Հ. Եզեկիայի յաջորդը ո՞վ եղաւ :

Պ. Որդին Մանասէ, որ հօրը կործանած կուռքերը նորէն կանգնեց, Երուսաղէմը արեամբ լեցուց, եւ Եսայի մարգարէն զինքը յանդիմանելուն համար՝ մեջքէն սղոցել տալով մեռուց (694) :

Հ. Աստուած ինչ պատիժ տուաւ Մանասէի :

Պ. Իրեն դէմ հանեց Ասորեստանի Ասորդան թագաւորը, որ զինքը Բաբելոն գերի տարաւ :

Հ. Մանասէի վերջն ինչպէս եղաւ :

Պ. Երբոր ըրած անօրէնութեանցը վրայ զըզաց, ապաշխարեց, թողութիւն գտաւ մեղացը, նորէն դարձաւ Երուսաղէմ, կանգնած կուռքերը ջարդեց, եւ մինչեւ մահը աստուածապաշտ մնաց :

Հ. Ո՞վ էր Յուդիթ :

Պ. Բեախղուա քաղաքին մեջ այրի կին մի էր :

Հ. Եւր հայրենիքն ինչպէս ազատեց :

Պ. Ասորդանի յաջորդ Նարուքողոնոսոր Ա քաղաւորը ուզեց Հրեաստանը նուաճել եւ շատ զօրօք իւր Հողովեռնէս զօրավարը դրրկեց, որ եկաւ Բեաիդուա քաղաքը պաշարեց: Յուդիք իւր ազգին ազատութեան սիրովը վառուած՝ մահը աչքն առաւ, զնաց Հողովեռնեսի վրանը, անոր զինովցած քնացած ժամանակը գլուխը կտրեց, եւ Հրեից ազգը անոր զազանութենէն ազատեց:

Հ. Մանասէի ո՞վ յաջորդեց:

Պ. Սմոն որդին, որ հօրը պէս շատ անօրէնութիւններ ըրաւ, բայց ետքը նորա պէս չապաշխարեց. Աստուած ալ քոյլ տուաւ որ ծառաները զինքը ցականնեն ու տեղը իւր ուրը տարեկան Յովսիա որդին քաղաւորեցրնեն (639):

Հ. Յովսիա ինչ երեսելի գործ ըրաւ:

Պ. Ամենայն կերպով ջանաց որ կռապաշտութիւնը ջնջէ եւ ժողովուրդը աստուածապաշտութեան ճամբան մտցրնէ: Թաղաւորութեանը ուրեւտասներորդ տարին Չատկի տօնը մեծ հանդիսով կատարեց յԵրուսաղէմ:

Հ. Յովսիա ինչէն մեռաւ:

Պ. Եզիպտացոց Փարաւոն Նեքաւով քաղաւորին դէմ ըրած պատերազմին մեջ նետէ մը զարնուեցաւ մեռաւ Յովսիա:

ԴԱՍ ԼԷ.

Յովաքազ . — Երեմիա մարգարէ . — Առաջին եւ երկրորդ գերուարիւն Հրէից իԲարիւն . — Յերոնիա :

Հ. Յովսիայի ոմ յաջորդեց :

Պ. Որդին Յովաքազ, որ չուզեց Եզիպտացւոց ներաւով բազաւորին հարկ տալ, եւ նա եկաւ բունեց զինքը, Եզիպտոս գերի տարաւ, անոր տեղը՝ Յովսիայի երկրորդ որդին Եղիակիմը բազաւոր նստեցուց յԵրուսաղեմ, եւ անունը փոխեց Յովակիմ դրաւ (608) :

Հ. Այն ժամանակները Հրեայք թնջակս էին :

Պ. Բոլորովին արուած, ու կռապաշտութեան անոր ամեն տեսակ անկարգութեանց ետեւէ էին :

Հ. Ո՞ր մարգարէն այն ժամանակը աստուածպաշտութիւն կքարոզէր Հրէից :

Պ. Երեմիա, որ Յովսիայի րբազաւորութեան վերջերն սկսեր էր մարգարեանալ. երբեմն

Երուսաղեմի դռները կեցած, եւ երբեմն տա-
ճարին դուռը կայնած կյորդորքը ժողովուրդը
յապաշխարութիւն՝ գլխուն գալու չարիքն ու
գերութիւնը գուշակելով: Բայց խստասիրտ ու
ապերախտ ժողովուրդը ուզեց զինքը սպան-
նել: Յովակիմ բազաւորն ալ Երեմիայի մար-
գարեօթեանց զիրքը կրակ նետեց այրեց:
Աստուծոյ հրամանաւը նորէն գրել տուաւ զայն
մարգարէն իւր Բարութ աշակերտին, վրան
ալ ուրիշ մարգարեութիւններ աւելցուց:

2. Երեմիայի մարգարեութիւնները ինչպէս
կատարեցան:

Պ. Երբոր Հրեայք իրենց չար ճանապարհէն
ջղարձան, Աստուած վրանին դրկեց Ասորես-
տանեայց բազաւորը Նաբուքոդոնոսոր Բ, որ
Յովակիմը բռնեց, շղթայակապ Բաբելոն տա-
րաւ, եւ ժամանակէ մը ետքը՝ իւր քովը պա-
տանդ պահելով Դանիէլը եւ ուրիշ հրեայ իշ-
խանագունք՝ Երուսաղեմ դրկեց զՅովակիմ:
Հրէից այս առաջին գերութենէն իԲաբելոն՝
կսկսի Երեմիա մարգարէին գուշակած եօթա-
նասնամեայ գերութիւնը:

3. Յովակիմ Երուսաղեմի մեջ ինչ րբաւ:

Պ. Նաբուքոդոնոսորայ հարկ տալ չուզեց.
եւ նա եկաւ տիրեց Երուսաղեմի. զինքը մե-
ռուց, անբաղ Երուսաղեմայ դրան առջեւը

նետել տուաւ, եւ տեղը նորա Յեքոնիա կամ Յովակիմ Բ քագաւոր դրաւ :

Հ. Յեքոնիա Բ ինչ վերջ ունեցաւ :

Պ. Հօրը պէս ինքն եւս Նաբոփոզոնոսորայ քարկուքիւնը շարժեց, որ եկաւ, Երուսաղէմը պաշարեց առաւ, տեղը նորա հօրեղբայրը Սեղեկիան քագաւոր դրաւ, եւ զինքը գերի տարաւ ի Բաբելոն . հետը տարաւ նաեւ նորա մայրն ու տասը հազար իշխանաւոր մարդիկ : Եւ այս բտուեցաւ *Երկրորդ գերութիւն Հրէից ի Բաբելոն (597) :*

ԴԱՍ ԼԸ.

*Կործանումն քագաւորութեան Յուդայ . —
Դակիւնք եւ Երեք Մանկունք :*

Հ. Յուդայի տերութիւնն ինչպէս վերջացաւ :

Պ. Երբոր Հրեայք Երեմիայի խրատներուն մտիկ չըրին ու իրենց ամպարշտութեան համբէն չդարձան, Սեղեկիա քագաւորն ալ Նաբոփոզոնոսորին խոստացած հաւատարմութիւնը չպահեց, եկաւ նա Երուսաղէմը երկու

տարի պաշարեց առաս, եւ բնակիչներուն սուկալի ջարդ տուաւ: Այսպէս ահա 587-ին Յուդայի թագաւորութիւնը վերջացաւ, որ 375 տարի տեսեր էր Ռորովամի թագաւորութենէն ի վեր:

Հ. Նաբուքոդոնոսոր ինչպէս վարուեցաւ Սեղեկիային հետ:

Պ. Անգթաբար նորա երկու որդիքն աջքին առջեւ մեռցունել տուաւ. յետոյ հրամայեց որ իրեն ալ աջուրները փորեն եւ շոքայակապ Բաբելոն տանին, հետն ալ շատ մը իւր հրպատակներէն: Այս Հրէից *կրորորչ ու վերջին գերութիւն* եղաւ իմաբելոն, ուր եօթանասուն տարի կեցան: Հոն մեռաւ նաեւ Սեղեկիա:

Հ. Երուսաղեմի կործանման ժամանակը Երեմիա մարգարէն ինչ քրտաւ:

Պ. Վկայութեան խորանը, տապանակը եւ ուրիշ սրբազան անօթները փախուց. ողջակիզաց սեղանոյն վրայի նուիրական կրակը չոր ու խորունկ ջրհորի մը մէջ պահել տուաւ, եւ յետոյ ինքն ալ Հրէից հետ Եգիպտոս գնաց:

Հ. Նաբուքոդոնոսոր Բաբելոնի մէջ ինչպէս վարուեցաւ Հրէից հետ:

Պ. Նոցա իշխանագուն պատանիներէն խելացիներն ընտրեց իւր պալատը առաս, եւ Քաղդէացոց գիտութիւնները սովորեցնել տրւաւ նոցա:

Հ. Անոնց մէջ ո՞յք եղան անուանի :

Պ. Անանիա , Ագարիա եւ Միսայել , եւ մանաւանդ Դանիէլ , որոյ իմաստութիւնը 12 տարեկան եղած ժամանակէն յայտնուեցաւ :

Հ. Շուշանայ պատմութիւնն ինչ է :

Պ. Երկու անգգամ ծերեր սուտ ամբաստանութիւն ըրեր էին Յովակիմ անունով հարուստ մարդու մը կնոջը Շուշանայ վրայ . երբոր զինքը մեռցընելու կտանէին՝ Դանիէլ պատանին Շուշանայ անմեղութիւնն ու այն երկու ծերոց չարութիւնն ու ստութիւնը դուրս հանեց , Շուշանն ազատեց , եւ տեղը զանոնք սպաննել տուաւ :

Հ. Ինչո՞վ երեւցաւ Դանիէլի մարգարեութիւնը :

Պ. Նարուքոդոնոսորայ տեսած երազները մեկնեց , որով եւ մեծամեծ պաշտօններու հասաւ :

Հ. Նարուքոդոնոսորայ հպարտութիւնը ինչ կերպով պատժուեցաւ :

Պ. Աստուած խելքը առաւ զիսէն . որով անասնոյ կերպարանք մտաւ , անտառը զնաց ընակեցաւ , եւ մարմնոյն մազն ու ըղունգները անասնոց մազին եւ բոջնոց մազիլներուն պէս աճեցան :

Հ. Ո՞րչափ ժամանակ մնաց այնպես :

Պ. Եօթը տարի . յետոյ խելքը գլուխն եկաւ , Աստուծոյ առջեւն ընկաւ խոնարհեցաւ , նորէն իւր բազաւորութեան աթոռը նստաւ :

Հ. Գանիելի ընկերները Անանիա , Ագարիա եւ Միսայել ինչո՞ւ համար հնոցի մեջ ձգուեցան :

Պ. Վասնզի չուզեցին ոչ Բէլ կուռքին եւ ոչ Նարուքոզոնոսորայ արձանին երկրպագութիւն ընել , եւ իբրեւ Աստուած պաշտել :

Հ. Հնոցին մեջ ինչպէս ողջ մնացին նոքա :

Պ. Աստուծոյ հրեշտակը քովերնէն կրակը հեռացուց , եւ զովարար քամի հանելով ջրթողուց որ այրին . ուստի զԱստուած փառաբանելով դուրս ելան հնոցէն :

ԴԱՍ ԼԹ.

Դանիէշի մարգարէութիւնները. — Դարեն,
Մար եւ Կիրոս. — Մարգարէք:

Հ. Իյմարովդաքի թագաւորութեան ժամանակը ինչ ըրաւ Դանիէլ:

Պ. Շատ անգամ բելայ քուրմերուն խարդախութիւնը դուրս հանեց, Բաբելոնացոց պաշտած վիշապը մեռուց, եւ թագաւորին հրամանին դէմ հրապարակաւ պաշտեց զԱստուած:

Հ. Ի՞նչ վտանգի մեջ ընկաւ Դանիէլ իւր աստուածապաշտութեամբը:

Պ. Երկու անգամ առիւծներու գուրը ձգուեցաւ, բայց Աստուծով ողջ մնաց (562):

Հ. Բաղտասարայ տեսիլքն ինչ էր:

Պ. Մեծ խնջոյք մը ըրած ժամանակը տեսաւ յանկարծ Բաղտասար թագաւորը՝ որ ձեռք մը ելաւ ու այս բառերը զրեց պատին վրայ, Մակ, Թէկէղ, Փարէս:

Հ. Դանիէլ ինչ մեկնութիւն տուաւ անոր:

Պ. Ասաց որ թագաւորութիւնը քիչ ժամանակէն պիտի բաժնուի եւ Մարաց ու Պարսից ձեռքը պիտի իյնայ:

Հ. Դանիելի գուշակութիւնը ինչպէս ելաւ :

Պ. Բաբելացիք Բաղտասարը սպաննեցին (538), տեղը նստաւ Դարեն Մար կամ Կիաքսար, եւ նորա տեղն անցաւ յետոյ Կիւրոս՝ Պարսից թագաւորը :

Հ. Դարեն Մարին օրն ինչ ըրաւ Դանիել :

Պ. Հրէից եօթանասնամեայ գերութեան վերջանալը գուշակեց, եւ 490 տարիէն Մեսիայի, այսինքն Գրիստոսի Տեառն մերոյ զալուստը մարգարեացաւ, որ ճիշդ կատարուեցաւ :

Հ. Ուրիշ ինչ մարգարե կար իհարկուն :

Պ. Եզեկիէ մարգարէն, որ Հրէից աստուածպաշտութիւն կտոմբեցընէր, ու կյորդորէր զիրենք Աստուծոյ ողորմութեանն ապաւինելու :

Հ. Ո՞չք են մեծ մարգարէները :

Պ. Եսայի, Երեմիա, Դանիէլ եւ Եզեկիէլ. որ շատ բան գրելով մեծ մարգարէք կըսուին :

Հ. Ուրիշ ինչ մարգարէք կային :

Պ. Ուրիշ տասուերկու մարգարէք ալ կային, որ միւսերուն ջափ բան գրած չլինելով՝ յաջրի մարգարէք կոչուած են :

Հ. Անունները ինչ են :

Պ. Ովսէէ, Ամովս, Միքիա, Յովէլ, Արդիու, Նաուամ, Յովնան, Ամբակում, Սոփոնիա, Անգեոս, Զաքարիա, Մաղաքիա :

ԲԱՒԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՁԱՆԱԼԷՆ ՄԻՆ-
ՉԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԳԸ .

(536—1 Քրիստ. առաջ).

ԴԱՍ Խ.

Կիւրոս . — Զօրաբարեւ կը եզր . — Եսրէր :

Հ. Բարելոնի գերութիւնն ինչպէս վերջացան :

Պ. Պարսից Կիւրոս բազաւորը Դարեն Մար
բազաւորին յաջորդելով, հրաման տուաւ Հը-
րեից իրենց երկիրը դառնալու . մասնաւոր
կերպով պաշտպանեց զիրենք, եւ հրամայեց
որ Երուսաղեմայ տաճարէն բերուած ոսկիե-
ռու արծաթե անօթները ետ դարձուին (536) :

Հ. Հրեաստան դարձողներուն գլուխ ոչք
եղան :

Պ. Նախ Զօրաբարեւ իշխանը, եւ յետոյ Եզր
վարդապետ օրինաց :

Հ. Հրեայք Երուսաղեմի մեջ թնչ ըրին:

Պ. Իսկոյն նոր տաճար մը հիմնեցին: Սամարացիք ալ ուզեցին մասնակից լինել շինութեան. երբոր իրենց խնդիրքը մերժուեցաւ, ամեն ջանք ըրին որ տաճարին շինութիւնն ուշանայ, այնպէս որ հազիւ աւարտեցաւ. Պարսից Դարեհ Վշտասպեան քաղաքին ժամանակը:

Հ. Բաբելոն մնացած Հրեայք՝ Կիւրոսի մահուանէն ետքը թնչ ըրին:

Պ. Մեզերնէն ոմանք Երուսաղեմ դարձան եւ Աստուծոյ պաշտօնը նորոգեցին՝ քահանայապետաց առաջնորդութեամբը. բայց եւ շատերը Բաբելոն մնացին. ասոնցմէ էին նաեւ Եսթեր եւ Մուրդքէ:

Հ. Ո՞րք էին Եսթեր ու Մուրդքէ:

Պ. Եսթեր՝ Բենիամինի ցեղէն որը աղջիկ մի էր՝ իւր հօրեղբօրը Մուրդքէի ձեռքովը մեծցած, եւ Արտաշէս Երկայնաձեռն քաղաքորին կին եղած: Մուրդքէ պալատականաց մէկն էր, եւ քաղաքորին կենացը դէմ եղած դաւաճանութիւնը դուրս հանելու ու զինքը մահուանէ ազատելու էր:

Հ. Հրեայք այն ժամանակները թնչ վտանգի մեջ ընկան:

Պ. Համան իշխանը, որ քաղաքորին երկրոր-

դրն էր, սաստիկ հպարտութեամբ ուզեց որ ամեն մարդ զինքը տեսած ժամանակն առջեւը իյնայ երկրպագութիւն ընէ: Մուրդքէ այս բանս յանձն չառաւ, եւ Համան վրան կատողած՝ միտքը դրաւ որ Պարսկաստան մընացած բոլոր Հրեաները ջարդէ, եւ այս վախճանաւ Արտաշեսէն հրովարտակ առաւ:

Հ. Այն վտանգին մէջ Մուրդքէ թնջ ըրաւ:

Պ. Շուտ մը իմացուց եսքերայ, եւ պատուիրեց որ երբայ բազաւորին՝ Հրէից փրկութեանը համար աղաչէ: Օրէնք կար որ առանց կանչուելու բազաւորին առջեւն ելլողը կսպաննուէր. սակայն եսքեր իւր ազգը մահուանէ ազատելու համար՝ մահը աչքն առաւ:

Հ. Եսքեր թնջպէս ելաւ բազաւորին առջեւը:

Պ. Արտաշէս երբ տեսաւ որ եսքեր առանց որ կանչուին առջեւը կելլէ, բարկացաւ. եսքեր մարեցաւ ընկաւ, եւ Աստուած Արտաշէսին սիրտը կակղցուց. գաւազանն երկընցուց բազաւորը եսքերին վրայ, եւ անոր խընդրովը խոստացաւ որ երկրորդ օրն իրեն սեղանի երբայ, հետը բերելովնաւ. Համան իշխանը:

Հ. Մուրդքէն թնջ պատուով հասաւ:

Պ. Մինչդեռ Համան Մուրդքէին կախաղան կպատրաստէր, հրաման ընդունեցաւ բազաւորէն որ Մուրդքէն իւր ձին հեծցունէ, բա-

զատորական հագուստներ հագցունե անոր, եւ ձիուն սանձեն բռնած՝ բոլոր քաղաքը պտրտցրնե, քարոզ կարդալով թէ « Այսպէս կփառանորե թագաւորը իւր հաւատարիմ իշխան: »

Հ. Ինչո՞ւ փառանորեց Արտաշէս զՄուրղքե:

Պ. Գիշեր մը քունը ջտանելով՝ թագաւորութեանը յիշատակարանները բերել կարդալ տուաւ, եւ Մուրղքեին յայտնած դաւաճանութեանը պատմութիւնը հանդիպեցաւ: Հարցոց թէ նորա այն տիրասիրութեանն ինչ փոխարեն եղեր է. եւ երբ իմացաւ որ անվարձ մնացեր է, շուտ մը Համանը կանչել տուաւ, հարցոց թէ ինչպէս կարող է թագաւորը լաւ մը պատուել իւր հաւատարիմ ապաստանորը: Ամբարտաւանն Համան մտածելով թէ իրմէ զատ զո՞վ պիտի ուզէ թագաւորը այնպէս պատուել, Մուրղքեին տրուած պատուոյն կերպը սովորեցուց, եւ խայտառակ եղաւ:

Հ. Հրեայք ինչպէս մահուանէ ազատեցան:

Պ. Երբոր Արտաշէս Եսթերայ հացկերութի զնաց, Եսթեր յայտնեց Համանայ չար դիտաւորութիւնը, եւ Հրեից ազատութիւնն իրմէ խնդրեց: Իսկոյն խնդիրքը կատարեց թագաւորը, եւ Համանին Մուրղքեի համար պատրաստած կախաղանէն Համանը կախել տուաւ:

ԴԱՍ ԽԱ.

Նենեմի. — Հրեից ու Սաւմարացոց ատե-
լուքեան սաստկանալը. — Մեծին Աղեք-
սանդրի Երուսաղեմ կրթալը:

Հ. Արտաշէս Հրեից թնջ շնորհք ըրաւ:

Պ. Իւր Նենեմի մատուռակին աղաջանքովը
հրաման տուաւ որ Երուսաղեմի պարիսպը
շինեն (454):

Հ. Երուսաղեմի պարսպին շինութեան ա-
տենը՝ Նենեմի եւ Հրեայք թնջ արգելք ունեցան:

Պ. Սահմանակից ժողովուրդներն ու իշխան-
ները վրանին վազեցին եւ չէին բողոք որ
շինեն, այնպէս որ հարկադրեցան Հրեայք մեկ
ձեռքով շինելու եւ միւսովը պատերազմելու:

Հ. Քրիստոսէ հինգհարիւր տարի առաջ
Հրեից վիճակն թնջպէս էր:

Պ. Կիւրոսի յաջորդներուն օրերն ալ ամեն
կողմանէ հանգիստ էին Հրեայք. միայն եր-

րեմն քահանայապետութեան համար մեջեր-
նին կռիւ կլինէր, եւ Սամարացիք վրանին
նախանձելով՝ զանոնք անհանգիստ կընէին :
Իրենց կառավարութիւնը տեսակ մը հասա-
րակապետութիւն էր, որոյ գլուխը քահա-
նայապետն էր, եւ նորա օգնական էին ծերք
ժողովրդեան, որք եւ *ձերախոյտ* կասուէին :
Այս քահանայապետաց իշխանութիւնը տեսց
մինչև Մեծին Աղեքսանդրի Երուսաղեմ եկած
ժամանակը :

Հ. Հրէից եւ Սամարացւոց մեջ եղած ատե-
լութիւնն ինչո՞վ սաստկացաւ :

Պ. Յաղղոս քահանայապետին եղբայրը Մա-
նասէ՝ օրինաց դեմ Սամարիոյ Սանարադատ
կուսակալին աղջիկն իրեն կին առաւ . Հրէից
ծերակոյտը հրամայեց որ արձակէ կինը,
Մանասէ յանձն չառաւ, եւ իւր օրինակին
հետեւելով Սամարացի աղջիկ առած Հրեայքը
գլուխը ժողոված՝ զնաց Սամարիա բնակե-
ցաւ, իւր աներոջ օգնութեամբը Գարիզին լե-
րան վրայ տաճար մը կանգնեց՝ Երուսաղե-
մայ տաճարին հակառակ, եւ Սամարացւոց
քահանայապետ եղաւ :

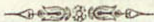
Հ. Ինչո՞հ համար Մեծն Աղեքսանդր Երու-
սաղեմի վրայ արշաւեց :

Պ. Աղեքսանդր Պարսից Դարեհ Կողոմանոս

բազանորին յաղբելէն ետքը՝ հրաման դրկեց
Հրէից որ իրեն հնազանդին. երբ ետքա յան-
ձըն ջառին, Երուսաղէմի վրայ արշաւեց՝
միաքը դնելով որ հիմնայատակ կործանե-
այն քաղաքը :

2. Աղեքսանդրի բարկութիւնն ինչպէս իջաւ :

Պ. Յաղղոս քահանայապետը՝ քահանայա-
պետական հագուստներովը նորա առջեան ե-
լաւ : Աղեքսանդր խսկոյն ձիէն վար իջաւ խո-
նարհեցաւ, տաճարը մտաւ, Աստուծոյ գոհ
մատոյց. եւ քահանայապետը սուրբ գիրքը
բացաւ ցուցուց նմա, յորում հարիւրաւոր
տարիներով առաջ իւր աշխարհակալութիւն-
ները գուշակուած էին մարգարէից ձեռքովը :
Զարմացաւ ուրախացաւ Աղեքսանդր, եւ
Հրէից մեծամեծ բարիք ըրաւ :

ԴԱՍ ԽԲ.

Պտղոմէոս Սոտեր. — Պտղոմէոս Եղրայրասեք, որ եւ Աստուածաշունչը քարգմանել կուտայ. — Պտղոմէոս Փիլոսոփոս:

Հ. Աղեքսանդրի մահուանէն ետքը Հրեայք ինչ վիճակ ունեցան:

Պ. Առաջ Մակեդոնացւոց հարկատու եղան. յետոյ Եգիպտոսի թագաւորը Պտղոմէոս Սոտեր զիրենք նուանեց, եւ հարիւր քսան հազար Հրեայ իւր երկիրը տարաւ:

Հ. Պտղոմէոս Եղրայրասեք թագաւորը Հրէից հետ ինչպէս վարուեցաւ:

Պ. Սոտերի որդին Պտղոմէոս Եղրայրասեք՝ լաւ աչքով նայեցաւ վրանին, եւ ուզեց որ իւր զրատանը մեջ ունենայ աստուածաշնչին յունարէն թարգմանութիւնը (275):

Հ. Աստուածաշունչն ո՞վ թարգմանեց:

Պ. Եղիազար քահանայապետը եօթանասունութեան ընթացքին զրկեց յեգիպտոս, որ

Քազաւորին հրամանաւը Փարոս կղզւոյն մէջ սուրբ զիրքը թարգմանեցին, եւ այն թարգմանութիւնը կոչուեցաւ *Եօրանասեից թարգմանութիւն*, ուստի թարգմանուած է նաեւ մեր հայերէն աստուածաշունչը :

Հ. Այն ժամանակները ինչ աղանդներ ելան Հրեից մէջ :

Պ. Մաղաքիա մարգարէին մահուանէն ետքը, որ Քրիստոսէ հինգհարիւր տարիի չափ առաջ էր, չունեցան Հրեայք այնպիսի անձինք որ իրենց սրբութեամբն ու խրատներովը ազգին առաջնորդէին. ուստի նորէն իրենց հարցը հաւատքէն հեռացան ու այլ եւ այլ աղանդներ բաժնուեցան, որոց զլիաւորներն էին Փարիսեցւոցն ու Սադուկեցւոցը :

Հ. Պտղոմէոս Փիլոպատոր կամ Հայրասեր ինչո՞ն հալածեց Հրեաները :

Պ. Պտղոմէոս Փիլոպատոր Երուսաղեմի տաճարը մտաւ, Աստուծոյ զոհ մատոյց եւ ուզեց հետաքրքրութեամբ Սրբութիւն սրբոցն ալ տեսնել : Երբոր Սիմոն քահանայապետը դէմ կեցաւ, բարկացաւ. Հրեից վրայ, սաստիկ հալածանք հանեց վրանին, եւ հրամայեց որ Աղեքսանդրիոյ հրապարակին մէջ եօթնհարիւր կատաղի փղերու դռնակօխ լինին : Ո-

րոշեալ օրը փոքրն արձակուեցան, բայց Աստուծոյ ողորմութեամբը՝ փոխանակ Հրեից՝ հանդիսատեսները շարդեցին :

Հ. Հրեայք ինչպէս մտան Ասորւոց թագաւորներուն իշխանութեանը տակ :

Պ. Պաղոմեոս Փիլոպատորին մահուանէն ետքը՝ Ասորւոց Անտիոքոս թագաւորը Պաղեստինու տիրեց (203), եւ նորա ժամանակը փոքր մի հանգստացան Հրեայք :

ՊԼՈՒԽ ԽԳ.

*Ոնիա քահանայապետ. — Հեղիոդորոս. —
Յաստե. — Նահատակութիւն Եղիազարոս
եւ կօրն կղբարց :*

Հ. Ոնիա քահանայապետին ժամանակը ինչ նշանաւոր բան պատահեցաւ :

Պ. Մեծին Անտիոքոսի յաջորդը Սելեւկոս Փիլոպատոր՝ Սիմոն անունով փառասէր Հրեի մը յորդորանօքը, որ ռիսերիմ թշնամի էր Ոնիա քահանայապետին, Երուսաղեմայ տաճարին գանձը յափշտակելու համար Հեղիո-

դորոս իշխանը դրկեց : Քահանայապետը շատ դեմ կեցաւ. եւ երբ Հեղիոդորոս բռնութեամբ ներս կմտնէր՝ Աստուծոյ կողմանէ ահագին ձիաւոր մը յանկարծ դիմացն ելաւ, զինքը գետինը գարկաւ կոխկռտեց, երկու հրեշտակ ալ չարաչար ծեծեցին. եւ այնպէս կիսամահ բողուցին զինքը՝ աներեւոյթ եղան : Ոնիայի աղօթքովը առողջացաւ Հեղիոդորոս, եւ դարձաւ Սելեւկոսին պատմեց զլիսուն եկած սուկալի փորձանքը :

Հ. Յասուն ինչպէս քահանայապետ եղաւ :

Պ. Ոնիային եղբայրը Յասուն՝ Ասորոց Անտիոքոս եպիփան քաղաւորին ստակ կերցրնելով՝ յափշտակեց քահանայապետութեան պաշտօնը առաքինի եղբօրը ձեռքէն :

Հ. Յասունին ո՞վ յաջորդեց :

Պ. Հրէից վրայ դրուած տարեկան տուրքը վճարելու համար Յասուն Ասորոց երկիրը յողարկեր էր իւր Մենեղաւոս բարեկամը : Սա Անտիոքոս քաղաւորին աւելի ստակ խոստանալով աչքը մտաւ, եւ քահանայապետութիւնը Յասունին ձեռքէն առաւ : Այն պատճառաւ քաղաքական պատերազմ եղաւ Երուսաղեմայ մէջ, եւ Մենեղաւոսի հրամանաւր Ոնիան սպաննուեցաւ :

Հ. Յասոն ինչպէս նորէն քահանայապետ եղաւ :

Պ. Անտիոքոս բազաւորին մահուան սուտ լուրը հասնելուն պէս՝ նորա եւ Մենեղաւոսին թշնամիքը Յասոնը երուսադէմ կանչեցին. եւ նա զօրքով եկաւ, Մենեղաւոսը վռնտեց ու քաղաքը սպանութեամբ լեցուց :

Հ. Անտիոքոս որ լսեց ինչ ըրաւ :

Պ. Անտիոքոս երբոր լսեց թէ Հրեայք իւր մահուանը լուրն առնելով այնչափ ուրախացեր են, շատ զօրօք գնաց մտաւ երուսադէմ, տաճարը պղծեց, սրբազան անօրներն առաւ, քառասուն հազար Հրեայ մեռուց, եւ սաստիկ հալածեց զանոնք որ իրենց հարցը հաւատքը ուրանայ չէին ուզեր :

Հ. Այն հալածանաց համբերողներուն մեջ ով եղաւ անուանի :

Պ. Եղիազար ձերունին, որ Մովսեսի օրինաց վրայ ունեցած սերը ցուցընելու եւ երիտասարդաց բարի օրինակ տալու համար՝ աւելի ուզեց մեռնիլ՝ քան թէ օրինաց արգելած խոզենիէն ուտելու պէս ընել, եւ բազաւորին կամքը կատարած համարուիլ (168) :

Հ. Ուրիշ ո՞ր նահատակներն անուանի եղան :

Պ. Շամունէ անունով աստուածասէր կիներ,

որ իւր եօթը որդւոցը հետ Անտիօքոսի առ-
ջեւը բերուեցաւ որ խոզենի ուտեն ու մա-
հուանէ ազատին . բայց նոքա զԱստուած
օրհնելով՝ ետեւէ ետեւ սոսկալի տանջանքնե-
րով նահատակեցան :

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻԿ ՄԱԿԱՐԱՅԵՅԻՈՅ .

ԴԱՍ ԽԴ .

Մատարիա քահանայ եւ հինգ որդիքք . —
Յուդա Մակարէ . — Շմաւոն Լորայրք . —
Յովհաննէս Հիւրկանու :

Հ. Մատարիա քահանային վրայ ինչ կը-
պատմուի :

Պ. Երուսաղեմայ մեջ եղած հալածանքն
հեռու գտնուելուն համար՝ զնաց իւր ծնըն-
դեան քաղաքը Մովղիիմ, հոն կոոց զոմ մա-
տուցող հրեայ մը սպաննեց եւ լեռը քաշուե-
ցաւ անկից Հրեաները Անտիօքոսի դէմ հանեց
պատերազմի, զոր առաջ տարին իւր հինգ
որդիքը (166):

Հ. Մատարեայ որդւոց անունները թնջ են :

Պ. Յովհաննէս, Շմառն, Եղիազար, Յուդա եւ Յովնաբան :

Հ. Ամենէն աւելի քաջն ու անուանին ձրն է :

Պ. Յուդա Մակարէ, որոյ անունովը միսսերն ալ *Մակարայեցիք* ասուեցան :

Հ. Ի՞նչ գլխաւոր քաջութիւններ ըրաւ Յուդա :

Պ. Ասորւոց Անտիոքոս Եպիփան եւ Անտիոքոս Եպատոր քազաւորաց, եւ սակաւաւոր զօրօք բազմագունդ բանակներ ունեցող զօրաւորաց յաղբեց, որպիսի էին Ապողոնիոս եւ Լիսիաս :

Հ. ԶՀրեայս հալածանքէ ազատելէն ետքը թնջ ըրաւ Յուդա Մակարէ :

Պ. Երուսաղէմ գնաց, տաճարը սրբեց, եւ կործանած տեղերը նորոգեց :

Հ. Ռարիշ թնջ մեծ յաղթութիւն ըրաւ Յուդա :

Պ. Գեմետրիոս Սոսեր քազաւորը մեծ բանակով Նիկանովը զօրավարը Յուդայի վրայ դրկեց. իսկ նա սակաւաքիւ զօրքով յաղբեց անոր, մեռուց զինքը, եւ նորա գԱստուած հայնոյած լեզուն հրամայեց կտրել ու բռնաց կերակուր տալ :

Հ. Յուդա ինչպէս մեռաւ :

Պ. Գեմետը նիկանովրայ յաղթութիւն ու մեռնիլը լսելով՝ Հրէից վրայ շատ զօրք դրկեց : Յուդա Մակարէ ուրիշարիւր հոգևով մեծամեծ քաջութիւններ ըրաւ . բայց վերջապէս բշնամեաց անհամար քաջամութենէն պաշարուած՝ զարնուեցաւ ու մեռաւ :

Հ. Յուդա Մակարէին ով յաջորդեց :

Պ. Յովնաթան եղբայրը, որ Ասորւոց Բաքիղ զօրավարին յաղթեց, եւ ստիպեց զինքը հաշտութիւն ընելու . յետոյ Հոռոմ ղեսպաններ յուղարկեց, եւ Յուդա Մակարէին մեռնելէն քիչ մը առաջ Հոռովմայեցոց հետ դրած դաշինքը նորոգեց :

Հ. Ի՞նչպէս մեռաւ Յովնաթան :

Պ. Ասորւոց Անտիոքոս Բաղաս քազաւորին զօրավարն ու խնամակալը Տրիփոն՝ դաշինք դրաւ Յովնաթանի հետ, բարեկամութիւն կեղծելով՝ Պտղոմայիս քաղաքը տարաւ զինքն ու հոն սպաննել տուաւ (144) :

Հ. Յովնաթանին ով յաջորդեց եւ ինչ ըրաւ :

Պ. Յովնաթանին յաջորդեց եղբայրը Շմաւոն . Երուսաղեմի միջնաբերդէն հալածեց Ասորիները . ծովեզերեայ Յոպպէ քաղաքը զօրացուց մեծցուց, եւ իւր ազգը օտարաց իշխանութենէն բոյրովին ազատեց :

Հ. Պտղոմէոս հրեան ճվ էր եւ ինչ ըրաւ :

Պ. Շմառնի փեսան էր . իշխանութեան հասնելու համար՝ իւր աներն երկու տղոցմովը սպաննեց :

Հ. Վախճանին հասամ Պտղոմէոս :

Պ. Ոչ . վասնզի Շմառնին իշխանութիւնը նորա երրորդ որդւոյն Յովհաննէս Հիւրկանոսին տրուեցաւ , որ զլուխ եղաւ Ասմոնեան ցեղին :

Հ. Յովհաննէս Հիւրկանոս ինչ ըրաւ :

Պ. Սամարացւոց ձեռքն Սիւքեմն առաւ , Գարիգինի տաճարը կործանեց , եղոմայեցիքը նուաճեց , եւ մեռնելու ատենն իշխանութիւնը իւր Արիստաբոսոյ որդւոյն թողուց :

ԵՐԿՐՈՐԴ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԷՒՑ .

ԴԱՍ ԽՆ .

Արիստարուդոս՝ քաղաւոր Հրէից . — Յան-
նէոս, Աղեքսանդրա եւ Հիւրկանոս Բ . —
Անտիգոնոս :

Հ. Հրէից երկրորդ քաղաւորութիւնը ով
հաստատեց :

Պ. Արիստարուդոս՝ Հիւրկանոսի որդին, որ
ինքզինքը քաղաւոր Հրէաստանի անուանեց :

Հ. Արիստարուդոս ինչ անգրութիւն ըրա :

Պ. Եղբարքը բանտ դրա, եւ մեջերնէն
Անտիգոնոսը սպաննեց՝ զոր ամենէն ալ աւե-
լի կտիրէր . շուտով հասկըցաւ ըրած ոճիրը,
եւ ցաւէն ու յուսահատութենէն մեռաւ (107):

Հ. Յաննէոս ձմ էր եւ ինչպէս թագաւորեց :

Պ. Արիստարբուդոսին բանտ դրուած եղբարցը մեծն էր : Յաննէոս յաջողութեամբ եզիպտացւոց ու Ասորւոց դէմ պատերազմեցաւ, բայց ժողովրդեան հետ բռնութեամբ վարուեցաւ : Եղբարցը մեկը սպաննեց՝ վրան նախանձելով, եւ վեց տարուան մեջ իւր հպատակներէն յիսունհազար հոգիէն աւելի ջարդեց : Քսանըտօքը տարի տեսեց իւր թագաւորութիւնը :

Հ. Յաննէոսի այրին Աղեքսանդրա ինչ ըրաւ :

Պ. Էրկանը մահուանէն ետքը ինքը թագաւորեց, եւ միայն քահանայապետութիւնը իւր անդրանիկ որդւոյն Հիւրկանոս երկրորդին թողուց, որ մօքը մեռնելէն ետեւ կրցաւ թագաւոր եւ միանգամայն քահանայապետ լինել Հրեաստանի :

Հ. Հիւրկանոս երկրորդին ինչ պատահեցաւ :

Պ. Եղբայրը Արիստարբուդոս զինքը արոճեն ձգեց . իսկ նա Հռովմայեցւոց Պոմպէոս գորավարին օգնութեամբը նորէն արոճը ելաւ, բայց քահանայապետի անուամբ միայն կառավարեց գՀրեաստան :

Հ. Ի՞նչ եղաւ Արիստարբուդոս եւ իւր որդիքը :

Պ. Պոմպէոս Արիստարբուդոսն ու երկու որդիքը Հռովմ գերի դրկեց . բայց Հռովմայեցւոց

հասարակապետութեան խռովութիւններն ու քաղաքական պատերազմները վրայ գալով՝ ժամանակ գտան փախան :

Հ. Անտիգոնոս Արեւելք որ դարձաւ՝ ինչ ըրաւ :

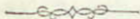
Պ. Պարբեաց օգնութեամբը յաղթանակաւ եկաւ Երուսաղեմ մտաւ, եւ իւր հօրեղբօրը Հիւրկանոսին քիթն ու ականջները կտրել տուաւ, որպէսզի նորէն քահանայապետութեան հասնելու կարող չլինի :

Հ. Ո՞վ էր Հերովդէս, եւ ինչպէս թագաւոր եղաւ. Հրեաստանի :

Պ. Եղովմայեցի էր ազգաւ, եւ Հռովմայեցւոց աչքը մտնելով՝ Հրէից թագաւորութիւնը ձեռք ձգեց, շատ արիւն բափեց, եւ բոլոր Մակաւրայեցւոց ցեղը ջնջեց :

Հ. Ինչո՞վ անուանի եղաւ Հերովդէսի թագաւորութիւնը :

Պ. Ծննդեամբ Մեսիային, այսինքն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ եղաւ աշխարհիս ստեղծմանէն 4963 տարի ետքը :

[The text on this page is extremely faint and largely illegible due to fading and bleed-through from the reverse side. It appears to consist of several paragraphs of text, possibly including a list or numbered items.]

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ.

Առաջին դար յետ Քրիստոսի (1 — 70.)

ԴԱՍ Ա.

Նոր Կտակարան. — Ծնունդ Յովհաննու.
— Աւետարանն սրբոյ Կուսիև. — Ծնունդ
Տեառն Յիսուսի:

Հ. Նոր Կտակարանին մեջ ինչ գրքեր կան:
Պ. Մատթեոս, Մարկոս, Դուկաս եւ Յով-
հաննէս աւետարանչաց զրած չորս Աւետա-
րանները, Գործք Առաքելոց, Պօղոսի եւ
միւս քանի մը առաքելոց թղթերը, եւ Յով-
հաննէս աւետարանչին Յայտնութեան գիրքը:

Հ. Աւետարաններն ինչ կպատմեն :

Պ. Քրիստոսի Տեառն մերոյ կեանքը, վարդապետութիւնը, ըրած հրաշքները, ջարջարանքը, մահը, յարութիւնն ու համբարձումը :

Հ. Գործք Առաքելոց ըսուած գրքին մեջ ինչ կպատմուի :

Պ. Քրիստոսի Եկեղեցւոյն ինչ կերպով հաստատուիլը առաքելոց ձեռքովը :

Հ. Առաքելոց բոլորն ինչ են :

Պ. Առաքեալներուն առաջին հաստատացելոց տուած գրաւոր խրատներն են :

Հ. Յայտնութեան գիրքն ինչ է :

Պ. Յովհաննէս աւետարանչին Միջերկրական ծովուն Պատմոս կղզւոյն մեջ տեսած մարգարեական տեսիլքն է :

Հ. Քրիստոսի ծննդենն առաջ ինչ հրաշալի գործ եղաւ :

Պ. Աստուած ուզելով մարդկային ազգիս փրկիչ դրկել ու կատարել այն խոստումը՝ գոր մեր նախածնողաց ըրեր էր, եւ մարգարէք շատ անգամ գուշակեր ու հաստատեր էին, Գարրիէ հրեշտակը յուղարկեց Զաքարիա քահանային, մինչդեռ նա տաճարին մեջ քահանայական պաշտօն կկատարէր, եւ յայտնեց որ նորա կինը եղիսարէք որ ամուսնու տա-

րիքն առած էր, որդի պիտի ծնանի եւ անունը Յովհաննէս պիտի դնէ, որ Մեսիայի ծննդեանը յառաջընթաց կարապետ պիտի լինի:

Հ. Ուրիշ ինչ անտիս տուաւ. Գաբրիէլ հրեշտակը:

Պ. Վեց ամիս ետքը Գալիլիայի Նազարէթ քաղաքին մէջ երեւցաւ սրբոյ Կուսին Մարիամոյ, եւ Աստուծոյ կողմանէ անտիս տրուաւ անոր որ մայր պիտի լինի Մեսիային:

Հ. Ո՞ր ծնաւ Քրիստոս փրկիչն մեր:

Պ. Փրկիչն մեր Քրիստոս ծնաւ Հրեաստանի Բեթղեհէմ քաղաքը ախոռի մը մէջ:

Հ. Ինչո՞ւ համար Քրիստոս Բեթղեհէմ քաղաքը ծնաւ:

Պ. Վասնզի նոյն օրերը Հռովմայեցւոց Օգոստոս կայսրը Հրեաստանի բնակչաց թիւը գիտնալ ուզելով, ամեն մարդ ծնած քաղաքը կերթար՝ անունը գրել տալու. եւ որովհետեւ Մարիամոյ խօսեցեալը սուրբն Յովսէփ՝ Բեթղեհէմէն էր, սրբոյ Կուսին հետ հոն գնաց որ անուննին գրել տայ. այն միջոցին ծնաւ սուրբ Կոյսը իւր Հոգւով սրբով յղացած գաւակն ու անբանից մտուրի մը մէջ դրաւ:

Գ. Ի՞նչպէս յայտնուեցաւ աշխարհի Աստուածորդւոյն մարդկային մարմին առնուլն ու ծնանիլը :

Պ. Հրեշտակ մը Փրկչին ծնունդը անտեց Բերդեհեմի մօտ ոչխար արածող հովուաց . բազմութիւն հրեշտակաց այ երկինքն երեւցաւ որ « Փառք իբարձունս Աստուծոյ, եւ յերկիր « ինողադութիւն, իմարդիկ հաճութիւն » ասելով զԱստուած կփառարանէին :

Հ. Հովիւներն ինչ ըրին :

Պ. Զարմացմամբ եւ ուրախութեամբ շուտ մը Բերդեհեմ գնացին, եւ հրեշտակին ըսածին պէս գտան նորածին մանուկը Յիսուս՝ մատրի մը մէջ պառկած, եւ երկրպագութիւն ըրին :

Հ. Ուրիշ հիմ եղաւ Քրիստոսի ծննդեանը երկրպագող :

Պ. Նորա յուսաւիալլ աստղը արեւելք տեսնելով՝ հեռաւոր տեղերէ երեք մոզք կամ քաղաւորք եկան, եւ ոսկի՝ կնդրուկ եւ զմուռ ընծայելով՝ երկրպագութիւն ըրին իրեն՝ իբրեւ նորածին բազաւորի Հրեից :

— — — — —

ԳԱՍ Բ.

Անձեղ մանկուհիք. — Փարիսեցիք եւ Սա-
դուկեցիք. — Յիսուսի մանկուշիքը. — Յով-
հաննէս Մկրտիչ. — Մկրտութիւն Յիսուսի:

Հ. Մոզերուն Երուսաղէմ գալովը ինչ վը-
տանգ ծագեցաւ Յիսուսի:

Պ. Հերովդէս բազաւորը երբոր լսեց մոզե-
րէն թէ Հրէից նոր բազաւոր մը կամ մեսիան
ծնէր է, վախցաւ որ բազաւորութիւնը ձեռ-
քէն չհանէ. հրաման տուաւ որ Բերդէնէմի մէջ
ու շրջակայքը զտնուող երկու տարեկանէ
վար եղած բոլոր տղայքը սպաննուին, յու-
սալով որ անոնց հետ մեռնի նաեւ Յիսուս.
Եւ այն ջարդը կոչուեցաւ *Կոտորած անձեղ
մանկանց*:

Հ. Այն կոտորածէն ինչպէս ազատեցաւ
Յիսուս:

Պ. Հրեշտակ մը երեւցաւ սրբոյն Յովսեփայ
եւ հրամայեց որ առնու Յիսուս մանուկն ու
մայրը, երթայ Եգիպտոս. եւ հոն կեցաւ մին-
չեւ Հերովդէսի մահը:

Հ. Հերովդեսի մահուանեն ետքը ո՞ր բնական Յիսուսի ծնողքը :

Պ. Նազարեք քաղաքը, եւ ամեն տարի Երուսաղեմ կերթային գատկի տօներ կատարելու :

Հ. Գրիստոսի ծննդեան ժամանակն ինչ աղանդներ կային Հրէից մեջ :

Պ. Գլխաւոր երկու աղանդ. մէկը Փարիսեցոցը եւ միւսը Սադուկեցոց : Փարիսեցիք հպարտութեամբ լեցուած՝ խստակեցութիւն եւ նախանձայոյզ օրինապահութիւն կձեւացրնէին. Սադուկեցիք հոգւոյ անմահութիւնը կուրանային :

Հ. Յիսուսի տասուերկու տարեկան եղած ժամանակը ծնողքն ինչ վախ քաշեցին :

Պ. Յովսէփ եւ Մարիամ ըստ սովորութեան՝ գատկի տօներ կատարելու համար Երուսաղեմ երթալով՝ հոն տարեր էին նաեւ զՅիսուս : Իդարձին զինքը հետերնին չգտնելով՝ կարծեցին թէ բարեկամաց հետ առջեւեն գնացեր է, շատ հոգ չըրին. բայց օրուան մը ճամբայ ընելով երբոր չգտան, նորեն Երուսաղեմ դարձան. երեք օր ամեն տեղ փրնտուէին ետքը գնացին տաճարին մեջ գտան, որ վարդապետաց ու դպրաց հետ կլսուէր, եւ զամենքը իւր իմաստութեանը վրայ կգարմացրնէր :

Հ. Յիսուս մինչեւ երեսնամեայ հասակը ինչպէս անցուց իւր կեանքը :

Պ. Նազարէթ քաղաքին մեջ անշուք ու անձանօր կեանք մը անցուց՝ հնազանդելով յամենայնի իւր ծնողացը: 11

Հ. Քրիստոսի գալստեան աւետիսը ո՞վ տրտաւ մարդկանց:

Պ. Յովհաննէս Մկրտիչ, անամպատէն եղաւ, Յորդանան գետին—եզերքն եկաւ, Հրէից պաշխարութիւն քարոզեց, եւ մեզերնէն մեծ մասը մկրտեց՝ Մեսիայի գալուն աւետիսը տալով նոցա:

Հ. Քրիստոս Տերն մեր էրք եւ ինչպէս ըսկրսաւ իւր քարոզութիւնը:

Պ. Երեսուն տարեկան որ եղաւ՝ ելաւ Նազարէթէն, Յովհաննէս Մկրտէն մկրտուեցաւ՝ խոնարհութեան օրինակ տալով մեզի:

Հ. Յիսուսի մկրտումը ժամանակը ինչպէր ընտրեց եղաւ:

Պ. Զրէն ելլելու ժամանակը՝ երկնքէն Հոգին սուրբ աղանոյ կերպարանքով վրան իջաւ, եւ ձայն մը լսուեցաւ որ կասեր. «Իսկ է իմ սիրելի Որդիս:»

Սմ շմի զգմաստմա ըստգուսմ
-ոմ զլազոմ՝ սամզրմմ զմ սոզոմմ մոնիմ
զզլազոմ աջոմ լամբոզմմ զբոս սոզոյիսմ աջ

ԳԱՍ Գ.

Յիսուս անապատ կրաշաղի. — Առաքեալք.
— Ինն երանութիւնք. — Առաջին հրաշա-
գործութիւն Յիսուսի. — Բարոզութիւնք
Յիսուսի:

Հ. Քրիստոս Տերն մեր մկրտուելէն ետքը
Ընչ ըրաւ:

Պ. Բարոզութիւն ընելէն առաջ կամեցաւ
պահօք եւ ապաշխարութեամբ պատրաստուիլ,
ուստի զնաց անապատը՝ քառասուն օր ծոմ
կեցաւ, եւ բոյլ տուաւ որ սատանան զինքը
փորձէ, բայց յաղքեց փորձողին:

Հ. Անապատէն որ դարձաւ Ընչ ըրաւ Յիսուս:

Պ. Տասուերկու աշակերտ ընտրեց, եւ սո-
քա *առաքեալք* ասուեցան, որ զրկուած
կնշանակէ:

Հ. Առաքելոց անուանքը Ընչ են:

Պ. Սիմոն Պետրոս, եւ Անդրեաս՝ եղբայր նո-
րա. Յակոբոս՝ որդի Զերեդեայ, նորա եղբայրը

Յովհաննէս, Փիլիպպոս, Բարրողիմէոս, Թովմաս, Մատթէոս, Յակոբոս Ալփեայ՝ եղբայր այսինքն ազգական Սիսուսի, Յուդա Յակոբեան՝ այսինքն Յակոբայ Ալփեան եղբայրը, Սիմոն Կանանացի, եւ Յուդա Իսկարիովտացի :

Հ. Առաքելոց ընտրութենէն ետքը ինչ ըրաւ Սիսուս :

Պ. Զանոնք լեռ մը տարաւ ու այն հրաշալի խրատները կամ ճառը խօսեցաւ նոցա՝ յորում ամփոփուած են Աստուարանին գլխաւոր վարդապետութիւնները :

Հ. Այն խրատներուն մեջի ինն երանութիւնքն ասա :

Պ. « Երանի՛ աղքատաց հոգւով, զի նոցա « Է արքայութիւն երկնից :

« Երանի՛ սգաւորաց, զի նոքա մխիթարեցին :

« Երանի՛ հեզոց, զի նոքա ժառանգեսցեն « զերկիր :

« Երանի՛ որ քաղցեալ եւ ծարաւի իցեն « արդարութեան, զի նոքա յագեսցին :

« Երանի՛ ողորմածաց, զի նոքա ողորմութիւն գտցեն :

« Երանի՛ որ սուրբ են սրտիւք, զի նոքա « զԱստուած տեսցեն :

« Երանի խաղաղարարաց, զի նոքա որ-
« զիք Աստուծոյ կոչեսցին :

« Երանի որ հալածեալ իցեն վասն ար-
« դարութեան, զի նոցա Էարքայութիւն երկնից :

« Երանի Է ձեզ յորժամ նախատիցեն ըզ-
« ձեզ եւ հալածիցեն, եւ ասիցեն զամենայն
« րան չար գձենջ սուտ վասն իմ. ցնծացեք
« եւ ուրախ լերուք, զի վարձք ձեր բազում
« են յերկինս : »

Հ. Յիսուսի առաջին հրաշքը զորն եղաւ :

Պ. Իւր մօրը հետ Կանա քաղաքը հարսանիք
մը հրաւիրուած էր. զինին լմննալով՝ մօրը
աղաչանօքը հասարակ ջուրը զինի դարձուց :

Հ. Քրիստոս Տերն մեր զոր կրներ իւր քա-
րոզութիւնը, եւ ինչ էին քարոզութեան գլխա-
ւոր նիւթերը :

Պ. Ամեն անցած տեղերը, քաղաքաց ու
գիւղից մեջ, տաճարն ու ժողովրդանոցները
կաւետարանէր Մեսիային զայուստը՝ որուն
այնչափ փափաքանօք սպասեր էին նահա-
պետք եւ մարգարէք. ամեն տեղ կքարոզէր
ապաշխարութիւն, թողութիւն մեղաց, արհա-
մարհութիւն ընչից եւ անձնուրացութիւն. եւ
իւր միակ գրադմունքն էր խրատ տալ Հրէից
զանազան օրինակներով ու առակներով :

ԴԱՍ Դ.

Անառակ որդւոյն առակը. — Քարոզութեանը երկրորդ տարին Յիսուսի շրածները:

Հ. Անառակ որդւոյն առակը ինքն է:

Պ. Հայր մը երկու որդի ուներ. կրտսերը ուզեց առաւ իւր ժառանգութեան մասն ու գնաց հեռու աշխարհք՝ անկարգութեամբ կերտաւ վատնեց, եւ այնչափ աղքատացաւ որ ստիպուեցաւ մեկուն խոզերը արծեցընելու: Այն խեղճութեանը մեջ միտքն եկաւ հօրը տունն, ու ինքն իրեն ասաց. « Բանի ծառաներ կան հօրս տունը հացալից, եւ ես « հոս անօրի կմեռնիմ: » Ըրածին վրայ զըզաց, եկաւ գնաց հօրը ոտքն ընկաւ, « Հայր, « մեղայ յերկի՛ս եւ առաջի քո, ըսաւ. այսու- « հետեւ քու որդիդ կոչուելու արժանի չեմ. « զիս քու ժառանգրո՞ղ մեկուն տեղը դիր: »

Հայրը մեկէն զրկեց համբուրեց զորդին, փառաւոր հագուստ հագցուց անոր, պարարակ եղ մը մորթել տուաւ ու որդւոյն ողջ առողջ

իւր քովը դարձածին համար ուրախութիւն ըրաւ: Մեծ որդին տուն որ եկաւ՝ հարցուց հասկըցաւ այն տօնախմբութեան սլառճառն ու սկսաւ գանգատիլ: Հայրը ըսաւ անոր քե՛ « Որդեակ, պետք է ուրախանամք, որովհե՛տեւ այս քու եղբայրդ մեռած էր՝ յարութիւն առաւ, կորսուած էր՝ գտնուեցաւ: »

Հ. Այն առակը ինչ բանի օրինակ էր:

Պ. Հայրը օրինակ էր Աստուծոյ, իսկ անառակ որդին օրինակ է այն մեղաւորին որ աչքը կրացուի, ըրած մեղքերը կտեսնէ կըզղջայ, Աստուծմէ բողոքիւն կլսնդրէ:

Հ. Յիսուս իւր քարոզութեան առաջին տարին գլխաւոր ինչ գործեր ըրաւ:

Պ. Երուսաղեմայ մեջ մարդ մը առողջացուց որ քսանըութը տարիէ ի վեր անդամալոյծ էր. հարիւրապետի մը ծառայն առողջացուց. այրի կնոջ մը որդւոյն յարութիւն տուաւ, եւ գովասանք խօսեցաւ Յովհաննու Մկրտչի վրայ՝ զոր Հերովդէս գլխատել տրւեեր էր:

Հ. Քարոզութեանը երկրորդ տարին ինչ ըրաւ Յիսուս:

Պ. Չորս օրէ ի վեր մեռած Ղազարոսին յարութիւն տուաւ. Սիմոն բորտաին տունը կե-

րակուր կերած ատենը՝ ընդունեցաւ զղջացեալ Մագդաղենացին . փառաւոր հանդիսով երուսաղէմ մտաւ, եւ այն օրը ժողովուրդը ձեռքը ձիթենիի ու արմաւենիի ճիւղեր բռնած՝ Ովսաննան կանչելով բարերանեց զինքը :

ԴԱՍ Ե.

Փարիսեցիք, դպիրք, եւ ուրիշ քշևամիք Յիսուսի : — Մեղաւոր կիև մը : — Յիսուսի աշակերպիչը Թաբար շեռան վրայ :

Հ. Նախանձոտք Յիսուսի դեմինց ըրին :

Պ. Շատ Փարիսեցիք, դպիրք, վարդապետք օրինաց եւ ուրիշ բարիատեաց մարդիկ Յիսուսի քարոզութեանցը, ըրած հրաշքներուն, եւ ժողովրդեան մեջ ունեցած համբաւոյն վըրայ նախանձելով՝ սկսան վրան չարիք խօսիլ, եւ առիթ կփնտռեին որ զինքը սպաննել տան :

Հ. Փարիսեցիք ինչ որոգայթներ լարեցին Յիսուսի :

Պ. Շատ որոգայթներուն մեկն ալ այս էր որ եկան օր մը հարցուցին իրեն քե պէտք է կայսեր հարկ տալ քե ոչ : Յիսուս զրամ մը

բերել ըստ սպասման, « Անոր վրայի պատկերը կամ
գիրը որոնենք: » ասաց. « Երբոր պատասխանեցին
քեզ, կայսերն է: » — « Ուրեմն կայսեր
բանը՝ կայսեր տոհմը, ըստ, Աստուծոյ բանը՝
Աստուծոյ ճշմարտաց: »

Ուրիշ անգամ մըն ալ առջեւը մեղաւոր
կին մը բերին որ ըստ օրինաց պէտք էր
քարկոծուէր, եւ հարցուցին Յիսուսի քէ ինչ
պէտք է ընել. մտքերնին այն էր որ երէ քար-
կոծելու է ասէ՞ իբրեւ անգութ մեղադրեն
զինքը, եւ քէ որ արձակէ՞ իբրեւ օրինազանց
դատաւարտեն: Եայց Յիսուս աստուածային
իմաստութեամբը նորէն խայտառակեց նոցա
չարութիւնն ու ասաց. « Ձեր մեջէն անմեղը թող
« լինի որո՞ւ վրայ առաջին քար նետողը: » Եւ
« որովհետեւ մեկը չկար մեջերնին որ անմեղ
լինէր, ձգեցին փախան, եւ Յիսուս խրատեց
զինքը որ մեկմըն ալ չմեղանչէ: »

2. Յիսուս ինչ փառաւորութեամբ ուզեց
իւր առաքելոց միտքը հաստատել:

Պարպեազի յետոյ իւր չարչարանքն ու
մահը տեսնելով չգայրակղին, այլ հասկընան
քէ իւր կամօքը յանձն կառնու մեռնիլ՝ մարդ-
կանց փրկութեանը համար, ուզեց երեսցընել
նոցա՝ իւր աստուածային փառաց մեկ նշոյլը:

Պետրոս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս առաքելները տարաւ հանեց լերան մը ծայրը, աղօթքի կեցաւ, յանկարծ երեսը արեւու պէս լուսանորեցաւ, եւ հագուստը ձիւնէն ճերմակ եղաւ. Մովսէս եւ Եղիա ալ եկան հետը կիսօսեին :

Հ. Այն տեսիլը ինչ կկոչուի :

Պ. Այլակերպութիւն կամ Պայծառակերպութիւն. եւ մեր եկեղեցին անոր յիշատակը կը տօնէ վարդավառին օրը :

ԴԱՍ Զ.

Ոտնաշուշայ. — Խորհուրդ սուրբ հաղորդութեան. — Յուդայի մատնութիւնը. Յիսուսի խաչելութիւնը, մահը, քաղուածը, յարութիւնը եւ երկինք հանրատնայր :

Հ. Յիսուս մեռնելէն յառաջ իւր աշակերտաց ինչ օրինակ տուաւ խոնարհութեան :

Պ. Չարքարանաց ժամանակն որ մօտեցաւ՝ վերջին անգամ իւր աշակերտացը հետ Չատկի տօնը կատարելու ատենը ոտքերնին լրկաց ու սրբեց :

2. Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդն ինչպէս հատատեց Յիսուս :

Պ. Երբոր կերակրի նստան, հաց մը առաւ օրհնեց, ամենագօր կարողութեամբը իւր մարմնոյն փոխարկեց զայն, եւ « Առեք կերէք, այս է մարմին իմ » ասելով՝ առաքելոց բաշխեց որ ճաշակեն. յետոյ զինիի բաժակն առաւ, օրհնեց, իւր արեանը փոխարկեց զայն, եւ աշակերտացը տալով « Արբէք իղմանէ ամենեքին, այդ է արիւն իմ » ասաց. եւ հրաման ու իշխանութիւն տուաւ որ իրենք եւս կարող լինին նոյնը ընել ու հաւատացելոց բաշխել :

2. Այն խորհուրդն հաստատելէն ետքը ուր զնաց Յիսուս :

Պ. Գերսեմանի պարտեզը՝ Ջիբենեաց լեռը, եւ հոն աղօթքի կեցաւ :

2. Ո՞վ մատնեց զՅիսուս իւր թշնամեաց ձեռքը :

Պ. Իւր աշակերտը Յուդա Իսկարիովտացին՝ երեսուն դահեկանի համար :

2. Յուդա կկարծէր որ իւր մատնութեամբը Յիսուս իման պիտի դատապարտուի :

Պ. Ոչ. անոր համար երբ տեսաւ որ զՅիսուս

իման դատապարտեցին, առած ստակը տարաւ տաճարը նետեց, եւ յուսահատութենէն գնաց կախուեցաւ :

Հ. Հրեայք զՅիսուս ինչ ըրին :

Պ. Անտանելի տանջանքներով ու նախատինքներով ջարջարելէն ետքը տարին Գողգոթա լերան վրայ երկու առաջակաց մեջ խաչ հանեցին :

Հ. Յիսուս խաչին վրայ սուրբ հոգին առանդած ժամանակն ինչ պատահեցաւ :

Պ. Արեգակը խաւարեցաւ, երկիրս դողաց, տաճարին վարագույրը վերէն վար պատառեցաւ, գերեզմաններ բացուեցան, եւ շատ մեռելներ յարութիւն առին կենդանացան :

Հ. Յիսուսի մարմինն ինչ եղաւ :

Պ. Խաչէն վար առին ու Գողգոթայի մօտնոր գերեզմանի մը մեջ դրին :

Հ. Յիսուս Յրբ յարութիւն առաւ, եւ ինչպէս յայտնուեցաւ :

Պ. Գերեզմանը դրուելուն երրորդ օրը յարութիւն առաւ, աշակերտացը երեւցաւ, քառասուն օր այլ եւ այլ ժամանակ հետերնին տեսնուեցաւ, եւ խոստացաւ նոցա որ զՀոգին սուրբ յուղարկէ իրենց :

- Հ. Քառասուն օրէն ետքը ինչ ըրաւ Յիսուս:
Պ. Աշակերտները Ձիբենեաց լեռը տարաւ,
օրհնեց, եւ աչքերնուն առջեան երկինք համ-
բարձաւ:

ԴԱՍ Է.

Գալուստ Հոգւոյն սրբոյ. — Առաքելոց եւ
աշակերտաց քրիստոնէկութիւն քարոզելը.
— Բարբուռիմէոս եւ Թադէոս. — Քրիս-
տոնեայ ակուսիք. — Նախապկոյն Սոնտիա-
նոս. — Սուրբ Սանդուխտ:

- Հ. Հոգւոյն սրբոյ գալուստն ինչպէս եղաւ:
Պ. Քրիստոսի համբարձմանէն տասը օր ետ-
քը՝ Պենտեկոստի տօնին՝ երբոր առաքեալք
եւ այլ աշակերտք սուրբ Աստուածածնայ հետ
Երուսաղէմ վերնատունը ժողովուած աղօթք
կրնէին, յանկարծ հովի սաստիկ ձայն մը
լսուեցաւ, եւ հրեղէն լեզուներ երեւցան, որ
եկան ամէն մեկուն զխօսն վրայ կեցան:
Քրիստոսի իւր աշակերտացը խոստացած Հո-

զին սուրբն էր այն . իրմով լցուած սկսան նոքա այլ եւ այլ լեզուներ խօսիլ ու զամենքը զարմացրնել . Այնուհետեւ . րէից Պենտեկոստէ տօնը կոչուեցաւ *Հոգեգաշուտ* :

Հ. Առաքեալք Հոգւով սրբով լցուելէն ետքը ինչ ըրին :

Պ. Մարդկային վախը մեկդի դրած՝ սկսան երուսաղեմայ մէջ համարձակ քարոզել . հոն շատերը դարձընելէն ետքը՝ բոլոր աշխարհք տարածուեցան քրիստոնէութիւնը քարոզելու հանդերձ հալածանօք եւ նեղութեամբք , եւ մինչեւ իրենց արիւնը թափելով :

Հ. Մեջերնէն ո՞չք եղան Հայաստանի մէջ քրիստոնէութիւն քարոզողները :

Պ. Բարբոռղիմէոս եւ Թադէոս առաքեալները . Բարբոռղիմէոս՝ երկուասան առաքելոց մէկն էր , իսկ Թադէոս՝ Քրիստոսի եօթանասունուերկու աշակերտաց մէկը՝ եղբայր Վովմայի առաքելոյ : Ասոնք ժողովրդեան մեծ մասը դարձի բերին՝ Արգար թագաւորին իՔրիստոս հաւատալէն ետքը : Երբոր Արգարու քեռորդին Սանատրուկ՝ նորա տեղը թագաւորեց , քրիստոնէութիւնը բողոսց՝ նորէն կըռապաշտ եղաւ , եւ այն սուրբ առաքեալները նահատակեց :

Հ. Առաջին եկեղեցին ո՞ւր հաստատուեցաւ:

Պ. Յերուսաղեմ՝ որ Յակոբոս առաքելոյն արձուն էր:

Հ. Ո՞ւր տեղի հաւատացեալները նախ իրենք զիրենք *քրիստոնէայ* անուանեցին:

Պ. Անտիոք քաղաքին մեջ եղած հաւատացեալքը:

Հ. Քրիստոսի համար առաջին արիւն քափողն ո՞վ եղաւ:

Պ. Սուրբ Ստեփանոս նախասարկաւազը, որուն վրայ նախանձեցան Հրեայք, իբրեւ հայհոյիչ ատեան հանեցին զինքն ու դատապարտելով քարկոծեցին յերուսաղեմ, Քրիստոսի 33 բուականին. ուստի եւ նախավկայ Քրիստոսի կամ Առաջին Մարտիրոս կոչուելու արժանի եղաւ:

Հ. Թագաւորաց մեջ ո՞վ եղաւ առաջին հաւատացեալն ի Քրիստոս:

Պ. Սեր Արգար քաղաւորը, որ Յիսուսի կենդանութեանը ժամանակ ըրած հրաշքներն ու բժշկութիւնները լսելով՝ դեսպան յուղարկեց նմա, աղաջելով որ գայ զինքն ալ իւր բորոտութենէն բժշկէ: Յիսուսի պատուիբրելովը իւր մահուանէն ետքը առաքեալք ղրկեցին զսուրբն Թադէոս, որ եկաւ Հայաստան, Ար-

զար քազաւորը բժշկեց՝ հետը դարձունելով
իհաւատս Քրիստոսի նաեւ ժողովրդեան մեծ
մասը :

Հ. Ո՞ր կոյսն եղաւ առաջին նահատակն
ի Հայս :

Պ. Մեր Սանատրուկ քազաւորին աղջիկը
սուրբ Սանդուխտ, որ Թաղեոս առաքելոյն
քարոզութեամբը քրիստոնեութիւնն ընդունե-
լով՝ հօրը հրամանաւր սուրբ առաքելոյն հետ
նահատակեցաւ :

ԴԱՍ Ը.

*Սօդոս, որ ևւ Պօդոս առաքեալ. — Չորս
աւետարանք :*

Հ. Սուրբ Ստեփանոսը քարկոծողաց մեջ ա-
մենէն նախանձայոյցն ո՞վ էր :

Պ. Սօդոս կամ Սաւուղ անունով Հրեայն :

Հ. Սաւուղ ինչպէս դարձաւ ու նախանձայոյց
քարոզիչ եղաւ Յիսուսի :

Պ. Սուրբ Ստեփանոսը քարկոծելէն ետեւ եր-
բոր Դամասկոս կերբար՝ հոնտեղի քրիստո-

նեայքն եւս հալածելոս, ճամբան անաւոր լոյս մը տեսաւ, ձիկն վար ընկաւ եւ լսեց այս խօսքը. « Սաւոնդ Սաւոնդ, զիս ինչո՞ն կհալածես . ես եմ Յիսուս զոր դուն կհալածես : » Շուտով ոտք ելաւ Սօդոս, բայց աչքը կուրցեր էր : Առին զինքը Դամակոս տարին, ուր աջուրնէրը հրաշքով բացուեցան, եւ այնուհետեւ անվեհեր քարոզիչ եղաւ հեթանոսաց, որով եւ Առաքելաշնորհներուսաց կոչուեցաւ, անունն ալ փոխեց Պօղոս դրաւ, եւ յետոյ Հռոմ գնաց նահատակուեցաւ Քրիստոսի 66 բռնականին : Հետը նահատակուեցաւ հոն նաեւ Պետրոս առաքեալը :

Հ. Չորս անտարանիչք Յրբ գրեցին իրենց անտարանները :

Պ. Առաջին անտարանը գրեց Մատթեոս առաքեալը, Քրիստոսի 40 բռնականին. երկրորդ անտարանը գրեց սուրբն Մարկոս՝ աշակերտ առաքելոյն Պետրոսի՝ 43 բռնականին. երրորդ անտարանը գրեց սուրբն Դուկաս բժիշկ Սնտիոքացի՝ 47 բռնականին. չորրորդը գրեց սուրբն Յովհաննէս՝ 95 բռնականին :

Հ. Մատթեոս անտարանիչն ինչպէս կնրկարագրուի :

Պ. Մատթեոս անտարանիչը կնկարուի՝ քովը մարդակերպ հրեշտակով կամ մարդով մը

իրրես ինչան՝ թէ իւր զրուածոց զլխաւոր վախճանն եղեր է Որդւոյն Աստուծոյ *մարդե-
ղութիւնը* ցուցընել :

Հ. Մարկոս աստարանիչն ինչպէս կնրկա-
րագրեն :

Պ. Քովը առիւծ մը կնրկարեն, իբր զի ինքն
ասելի մանրամասն կերպով կպատմէ մեզ
Քրիստոսի *քաջաշորութիւնը*, զոր Եզեկիել
մարգարէն առիւծի կերպարանքով տեսեր էր
իւր տեսլեանը մեջ :

Հ. Ղուկաս աստարանիչն ինչպէս կնրկա-
րագրուի :

Պ. Քովը զուարակ կամ եզ մը, որովհետեւ
ամենէն ասելի ինքը խօսած է Քրիստոսի *քա-
հաճնայութեանը* վրայ, որ Եզեկիելի տեսլեա-
նը մեջ զուարակով կամ եզով նշանակուած է :

Հ. Յովհաննէս աստարանիչն ինչպէս կը-
նկարագրուի :

Պ. Քովը *արծիւ* մը, որովհետեւ զրուածոցը
մեջ արծուի պէս կբարձրանայ եւ Որդւոյն
Աստուծոյ *աստուածութիւնը* կբարոզէ :

Die erste Aufgabe ist die Bestimmung der
Gesamtheit der Elemente, die in der
Menge enthalten sind.

Die zweite Aufgabe ist die Bestimmung der
Menge der Elemente, die in der
Menge enthalten sind.

Die dritte Aufgabe ist die Bestimmung der
Menge der Elemente, die in der
Menge enthalten sind.

Die vierte Aufgabe ist die Bestimmung der
Menge der Elemente, die in der
Menge enthalten sind.

Յ Ա Ն Կ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ.

Ա.Շխարհիս ստեղծմանն մինչեւ ջրհեղեղ.

Ստեղծումն աշխարհի եւ արարածոց ..	3
Դրախտ. — Մեղք նախահարց. — Արեւի մահը	6
Ենովս, Մաթուսաղա, եւ վարձատրու- թիւն նոցա	9
Ապականութիւն մարդկան. — Նոյ եւ Ջրհեղեղ	10

Ջրհեղեղէն մինչեւ Աբրահամու կոչումը.

Որդիք Նոյի, եւ Աշտարակաշինութիւն Բարեւոնի	13
--	----

Աբրահամու կոչմանն Մովսէսի մահը.

Կռապաշտութիւն. — Աբրահամ եւ Ղովտ. Մելքիսեղեկ քահանայ. — Ծնունդ Իսմայելի	16
Սողոմ Գոմորայ կործանումը. — Իսա- հակայ ծնունդը. Իսմայել եւ Իսմայելացիք.	19

Արրահամոս հաւատքն ու հնազանդութիւնը . — Եսաւ եւ Յակոբ	22
Որդիք Յակոբայ . — Յովսէփ կվաճառուի	24
Յովսէփ բանտ կղրուի, եւ փառքի կրհասնի	27
Յովսէփայ եղբարց եւ հօրը Եգիպտոս գալը . — Յովսէփ եղբարքը կտեսնէ . — Զիրենք բանտ դնել կուտայ	29
Իսրայելացւոց Եգիպտոսէն ելլելը	32
Հրէից Կարմիր ծովէն անցնիլը, եւ անապատին մէջ օրէնք ընդունիլը	35
Իսրայելացւոց ոսկի հորք պաշտելը . — Խորան վկայութեան . — Քահանայք ...	38
Իսրայելացւոց նոր նոր յանցանքներն ու պատժուիլը անապատին մէջ	41
Ահարոնի գառազանը կծաղկի . — Ամովրհացիք եւ Մովաբացիք կյաղթուին . — Բաղամ . — Մովսէսի մահը	43
Յոր երանելի	46

Մովսէսի մահուանէն մինչեւ Հրէից քաղաքացիութիւնը .

Հրեայք Աւետեաց երկիրը կմրտնեն . — Յեսուայ քաջութիւնները	48
---	----

Քանանացւոց երկրին բաժանումը . —	
Գոթոնիէլ, Ասովղ, Դերովրա, Բարակ ...	51
Գեղեոն, Արիմելէք, Թովղա, Յայիր,	
Յեփթայէ	53
Սամփսոն, եւ իւր քաջութիւնն ու մահը .	56
Հեղի քահանայ . — Սամուէլ վերջին	
ղատաւոր	58
Հոուր եւ Յեսսէ	60

Իսրայէլացւոց բազաւորութենէն մինչեւ
Բաբելոնի գերութեան վերջը .

Սաուդ, Դաւիթ, Յովնաթան	62
Դաւթի հալածութիւնը Սաուդէն . — Սա-	
ուդայ եւ Յովնաթանու մահը	65
Դաւթի բազաւորելը, մեղքն ու ապաշ- խարելը . — Արիսողոմ	67
Դաւթի Երուսաղէմ դառնալը, ժողո- վուրդը համրելն ու պատժութիւնը . —	
Սաղմոս	69
Թագաւորութիւն Սողոմոնի . — Շինու- թիւն տաճարին . — Գրուածք Սողոմոնի ..	71
Ռորովամ, եւ Յերոբովամ	74

Թագաւորք Իսրայէլի .

Յաջորդք Յերոբովամայ . — Աքաաբ .	
— Յեզաբէլ . — Եղիա մարգարէ	76

Եղիա երկինք կվերանայ. — Եղիսկ մարգարէ. — Յեռն	79
Յովնան մարգարէ. — Յեռնայ եւ Յերորովամոս յաջորդները. — Սաղմանասար, նա կործանուամն քաղաւորութեանն Իսրայելի.	82
Պատմութիւն Տովբիթայ	85
Ռորովամ, եւ իւր յաջորդները. — Գողղիա եւ Յովաս	88
Ամասիա եւ իւր յաջորդները. — Եզեկիա եւ Եսայի մարգարէն	91
Եզեկիա եւ Սենեքերիմ. — Մանասէ. — Յուդիթ. — Ամոն. — Յովսիա	94
Յովաքազ. — Երեմիա մարգարէ. — Առաջին եւ երկրորդ գերութիւն Հրէից ի Բաբելոն. — Յեքոնիա	97
Կործանումն քաղաւորութեան Յուդայ. — Դանիէլ եւ երեք Մանկունք	99
Դանիէլի մարգարէութիւնները. — Դարեն Մար եւ Կիւրոս. — Մարգարէք	103
—	
Բաբելոնի գերութեան վերջանալէն մինչեւ Քրիստոսի ծնունդը.	
Կիւրոս. — Զորաբարէլ եւ Եզր. — Եսթեր	105
Նեեմի. — Հրէից ու Սամարացոց աւտելութեան սաստկանալը. — Մեծին Աղեքսանդրի Երոստաղէմ երբալը	109

Պտղոմէոս Սոտեր. — Պտղոմէոս Եղ-
բայրասեր, որ եւ Աստուածաշունչը բարգ-
մանել կուտայ. — Պտղոմէոս Փիլոպատոր. 112
Ոնիա քահանայապետ. — Հեղիոդորոս.
— Յասոն. — Նահատակութիւն Եղիազարոս
եւ եօրն եղբարց 114

ԻՇԽԱՆՈՒՔԻՆ ՄԱԿԱՐԱՅԵՅՈՅ.

Մատարիա քահանայ եւ հինգ որդիքը.
— Յուդա Մակարէ. — Շմաւոն եղբայրը.
Յովհաննէս Հիւրկանոս 117

ԵՐԿՐՈՐԳ ԲԱԳԱՆՈՐՈՒՔԻՆ ՀՐԷԻԳ.

Արիստարբուդոս՝ բագաւոր Հրէից. —
— Յաննէս, Աղեքսանդրա եւ Հիւրկանոս
Բ. — Անտիզոնոս 121

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ԿՏՍԿԱՐԱՆԻ.

Նոր Կտակարան. — Ծնունդ Յովհան-
նոս. — Աւետումն սրբոյ Կոստին. — Ծը-
նունդ Տեառն Յիսուսի 125
Անմեղ մանկունք. — Փարիսեցիք եւ
Սաղուկեցիք. — Յիսուսի մանկութիւնը.
— Յովհաննէս Մկրտիչ. — Մկրտութիւն
Յիսուսի 129

32.

Յիսուս անապատ կքաշուի. — Առաքեալք. — Ինն երանութիւնք. — Առաջին հրաշագործութիւն Յիսուսի. — Բարոգութիւնք Յիսուսի 132

Անառակ որդւոյն առակը. — Բարոգութեանը երկրորդ տարին Յիսուսի ըրածները 13

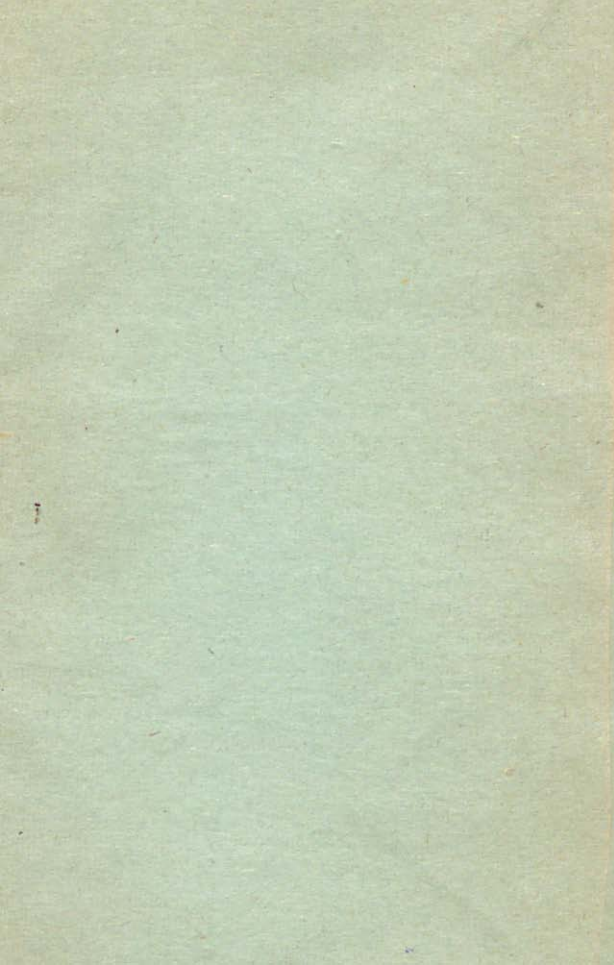
Փարիսեցիք, դպիրք, եւ ուրիշ բշնամիք Յիսուսի. — Մեղաւոր կին մը. — Յիսուսի այլակերպիւր Թարոր լեռան վրայ. 137

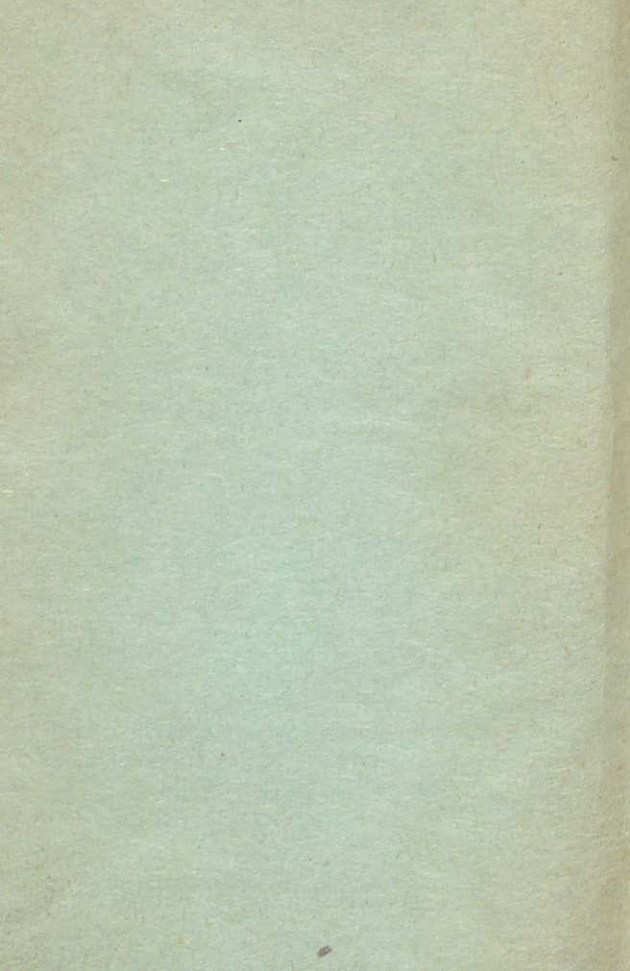
Ոտնալուայ. — Խորհուրդ սուրբ հաղորդութեան. — Յուդայի մատնութիւնը. — Յիսուսի խաչելութիւնը, մահը, բաղումը, յարութիւնը եւ երկինք համրառնալը 139

Քալուստ Հոգւոյն Սրբոյ. — Առաքելոց եւ աշակերտաց քրիստոնէութիւն քարոզելը. — Բարբոսիմեոս եւ Թադէոս. — Քրիստոնեայ անունը. — Նախավկայն Ստեփանոս. — Սուրբ Սանդուխտ 142

Սօղոս, որ եւ Պօղոս առաքեալ. — Չորս անտարանք 145

17/11

7364